

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการนำประสบการณ์วิชาชีพครูเสริมไปใช้ในการปฏิบัติงานของครูโครงการครูทายาทในภาคใต้ ตามการรับรู้ของตนเอง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ค้นคว้าและทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. ปัญหาการผลิตและการใช้ครู
2. โครงการครูทายาท
 - 2.1 โครงการครูทายาทในภาคใต้
 - 2.2 การฝึกอบรบระยะสั้น
 - 2.3 การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
 - 2.4 การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเสริม
3. หน้าที่และบทบาทของครูในโรงเรียนประถมศึกษา
 - 3.1 การปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา
 - 3.2 ลักษณะของครูที่ดี
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

ปัญหาการผลิตและการใช้ครู

ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาของประเทศ เพราะการที่จะพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพได้นั้น จะต้องมีการคัดเลือกบุคคลที่จะเข้ามาเป็นข้าราชการครู จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง ในอดีตผู้ที่เรียนครูจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกกว่าเป็นคนดี เรียนดี มีความประพฤติและคุณธรรมที่สังคมยอมรับ เข้ามาเรียน รัฐบาลจัดสรรทุนให้กับนักเรียนฝึกหัดครู ทำให้กระทรวงศึกษาธิการสามารถที่จะคัดเลือกนักเรียนที่มีความรู้และสติปัญญาสูงเข้ามารับการฝึกฝนเป็นนักเรียนฝึกหัดครูและเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วก็ได้รับบรรจุเข้าเป็นข้าราชการครูในโรงเรียนประถมและมัธยมประจำจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

ประมาณ พ.ศ. 2510 ประเทศไทยประสบกับภาวะการขาดแคลนครูมาก แนวคิดในการผลิตครูที่เน้นด้านคุณภาพเปลี่ยนเป็นการผลิตครูให้ได้จำนวนมาก ให้ทันกับความต้องการ จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการและกระบวนการที่เคยผลิตครูแบบเดิม เนื่องจากไม่สามารถจะดำเนินการกับนักเรียนฝึกหัดครูที่มีจำนวนมากในแต่ละวิทยาลัยได้ จึงยกเลิกระบบการฝึกหัดครูที่ให้นักเรียนอยู่ประจำหอพักมาเป็นการไปกลับ หลายวิทยาลัยได้มีการผลิตนักศึกษาภาคสมทบขึ้น ทำให้มีบุคคลที่สำเร็จวิชาชีพครูเป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าจะสามารถผลิตครูได้เป็นจำนวนมากตามความต้องการก็จริงอยู่ แต่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาและครูในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะไม่สามารถเลือกคนดี มีความรู้ มีคุณธรรมเข้ามาเป็นครูได้ตามความต้องการของผู้ใช้ครู ก่อให้เกิดปัญหาแก่วงการฝึกหัดครู (สายหยุด จำปาทอง, 2531) ปัญหาที่สำคัญได้แก่

1. ปัญหาจากการเพิ่มของประชากรวัยประถมศึกษาอย่างรวดเร็วราว พ.ศ. 2510 - 2520 โดยขาดการวางแผนรับสถานการณ์ ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนครูประถมศึกษา จึงได้มีการเร่งผลิตครูจำนวนมาก ให้ทันกับความต้องการ ทำให้วิธีการผลิตและกระบวนการผลิตต้องเปลี่ยนไป ซึ่งมีผลต่อคุณภาพของผลผลิตโดยรวม
2. การขยายตัวของสถาบันการฝึกหัดครู ทั้งระดับวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ต่างๆ ทำให้มีจำนวนสถาบันผลิตครูเกิดขึ้นมากมาย และรวมทั้งผลิตจากสถาบันอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สถาบันผลิตครูโดยเฉพาะ แต่ผลิตผลของสถาบันเหล่านั้น เช่น วุฒิ ปวช. ปวส. และปริญญาตรี ที่ไม่ใช่สาขาครู เข้ารับการสอบแข่งขันบรรจุเป็นข้าราชการครูปีหนึ่งจำนวนมาก ทำให้เกิดการว่างงานในสายวิชาชีพครู
3. บุคคลที่เข้ามาเป็นนักเรียนครูในระยะหลังนี้ ไม่ได้เป็นบุคคลที่มีความตั้งใจ และเจตคติที่จะเป็นครูเหมือนสมัยก่อน และส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผ่านมาก่อนข้างต่ำ

พลสันห์ โปธิ์ศรีทอง (2532) ได้กล่าวถึงปัญหาของการฝึกหัดครูไทยที่สำคัญ ได้แก่

1. ฝ่ายผลิตครูยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง โดยไม่คำนึงถึงฝ่ายผู้ใช้ครูและมาตรฐานวิชาชีพครู
2. เนื่องจากขาดแผนการผลิต การใช้ครู จึงผลิตครูเกินความต้องการและคุณภาพของครูไม่เป็นที่พอใจของสังคม วิชาชีพครูจึงถูกมองว่าต่ำต้อย ไม่มีศักดิ์ศรี
3. วิธีการคัดเลือกบุคคลเข้ามาเรียนครูยังไม่เหมาะสม ไม่สามารถคัดคนเก่ง คนดีที่มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู เข้ามาเป็นนักศึกษาครูได้
4. ผู้เข้าเป็นนักศึกษาครูในช่วงหลัง ๆ มีผลการเรียนก่อนเข้าต่ำ และมีความสนใจต่อวิชาชีพครูน้อยมาก โดยเลือกเรียนครูเป็นลำดับท้าย ๆ

5. เนื่องจากฝ่ายผลิตครูมีมากมายหลายสถาบัน (มากกว่าร้อยสถาบัน) ย่อมแตกต่างกันในเรื่องระบบ รูปแบบ วิธีการ และข้อจำกัดต่างๆ ทำให้กระบวนการผลิตครูไม่ได้มาตรฐานตามที่คาดหวัง
6. เนื่องจากขาดแผนการผลิตการใช้ครูบางช่วงที่มีความต้องการครูเร่งด่วน ทำให้ต้องผลิตครูมาก แต่ทรัพยากรในการผลิตมีข้อจำกัด จึงทำให้สังคมสงสัย ในเรื่องคุณภาพของบัณฑิตครู
7. เนื่องจากไม่มีการควบคุมหรือกำหนดมาตรฐานวิชาชีพครู ทำให้ผู้จบวิชาชีพอื่น ๆ เข้ามาเป็นข้าราชการครูได้ จึงมีคนมาแย่งกันสอบเข้าเป็นครูมากทั้งที่มีตำแหน่งน้อย จึงมองกันว่าฝ่ายผลิตครูได้ผลิตครูเกินความต้องการของผู้ใช้ ทำให้สถาบันผลิตครูถูกมองไปในทางลบ ขาดความศรัทธาเชื่อถือ
8. กระบวนการคัดเลือกเข้ามาเป็นข้าราชการครู ไม่สามารถคัดเลือกคนที่มีความรู้ความสามารถ และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูเข้ามาเป็นข้าราชการครูได้

ปัญหาและสาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับการผลิตและการใช้ครู

สภาพปัญหาที่ชัดเจนในปัจจุบันนี้ คือ ความไม่สอดคล้อง ไม่สมดุล และไม่ต่อเนื่องระหว่างความต้องการแรงงาน ปริมาณแรงงาน และคุณภาพของแรงงาน ปัญหาเช่นนี้จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าการขยายการให้บริการการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น มีปัญหาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ (สายหยุด จำปาทอง, 2532)

จากการประเมินสภาพการจัดการศึกษา และการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ในส่วนของการฝึกหัดครู พบว่า ปัญหาของการฝึกหัดครูที่มีผลกระทบต่อวิชาชีพครู คือ ปัญหาด้านปริมาณและปัญหาด้านคุณภาพ

ปัญหาด้านปริมาณ

สถาบันการฝึกครูมีอยู่หลายสังกัด มีทั้งสถาบันประเภทจำกัดรับ และประเภทไม่จำกัดรับ จึงยากแก่การควบคุมด้านปริมาณ ทำให้การผลิตครูในบางสาขาออกมาโดยส่วนรวมเกินความต้องการของหน่วยงานผู้ใช้ครูเป็นจำนวนมาก ในขณะเดียวกัน การผลิตครูในบางสาขาวิชาชีพอื่นยังมีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอแก่ความต้องการ เช่น สาขาไฟฟ้ากำลัง สาขาวิศวกรรมเคมี เป็นต้น

ปัญหาด้านคุณภาพ

จากการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ในส่วนของการฝึกหัดครู เกี่ยวกับปัญหาด้านคุณภาพพบว่า (อ้างในพจน์ สะเพียรชัย, 2529)

1. วิธีการคัดเลือกบุคคลเข้าสู่วิชาชีพครู ทั้งในส่วนที่เป็นนักศึกษาครูและอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูยังไม่เหมาะสม ยังให้ความสำคัญด้านเนื้อหาวิชา วุฒิการศึกษา มากกว่าบุคลิกภาพ คุณธรรม และศรัทธาต่อวิชาชีพครู
2. กระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรการฝึกหัดครูยังไม่ได้รับการปรับปรุงภาคปฏิบัติให้ประสานสัมพันธ์กับภาคทฤษฎี นักศึกษาครูขาดความเชื่อมั่นในการทำหน้าที่ตามหลักสูตร เพราะขาดการเรียนรู้จากภาคปฏิบัติอย่างจริงจัง
3. การจัดระบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ยังไม่ดีเท่าที่ควรโดยเฉพาะในด้านการประสานงานระหว่างสถาบันการผลิตครูกับสถาบันฝึกปฏิบัติ อันได้แก่ โรงเรียนต่าง ๆ และการวางระบบการฝึกปฏิบัติวิชาชีพครูให้แก่นักเรียนครู เป็นขั้นตอนต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาที่นักศึกษา กำลังศึกษาตามหลักสูตร ยังไม่ดีเท่าที่ควร
4. อาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูส่วนใหญ่ ยังขาดประสบการณ์ในการสอน จึงไม่สามารถนำประสบการณ์จริงมาสอนนักศึกษาครูได้ อีกทั้งการให้การศึกษาอบรมมักเพิ่มวุฒิมากกว่าการศึกษาอบรมเพื่อเสริมสมรรถภาพในการทำงาน จึงทำให้ผลิตบุคลากรเข้าสู่วิชาชีพครูมีคุณภาพด้านการสอนไม่ดีเท่าที่ควร
5. สถาบันฝึกหัดครูบางแห่งครูเกิน บางแห่งครูขาด มาตรการโยกย้าย สับเปลี่ยนครูจากสถาบันที่เกินไปสู่สถาบันที่ขาด ยังทำไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร
6. ขาดการประเมินอย่างมีระบบที่สามารถนำผลการประเมินมาปรับปรุงการผลิตครูให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

ในด้านคุณภาพนี้ วิจิตร ศรีสอ้าน (2532) ได้กล่าวในรายงานสัมมนา มาตรฐานวิชาชีพครู ไว้ดังนี้

1. วิชาชีพครู ยังไม่ได้มาตรฐาน
2. สถาบันวิชาชีพครูยังไม่ได้มีบทบาทในการกำหนดหลักสูตรการผลิตครู
3. ขาดการประสานงานกันระหว่างฝ่ายใช้ครูและฝ่ายผลิตครู
4. การใช้ครูไม่ตรงกับแขนงวิชาที่ได้อบรมมาจากสถาบันการผลิตครู

5. ขาดหน่วยงานสำรวจจำนวนครู ทำให้เกิดปัญหาความลักลั่นในการผลิตครู เช่น ขาดครูสอนวิชาคณิตศาสตร์ แต่ไปผลิตครูสังคมศึกษา จนปริมาณมากเกินไป เป็นต้น

6. ยังไม่มีนโยบายการใช้ครูที่แน่นอน

นอกจากนี้ สำเร็จ ประเสริฐสุข (2532) ได้กล่าวสรุปถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับการผลิตและการใช้ครู ไว้ว่า การผลิตครูในเชิงปริมาณไม่สอดคล้องกับนโยบายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดไว้ เนื่องจากการขาดมาตรการหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้หน่วยงานผลิตครูยังไม่ได้ใช้มาตรการพิเศษในการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาอย่างจริงจังตามนโยบายของรัฐที่ระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 การผลิตครูในเชิงปริมาณเกินกว่าตำแหน่งครูที่ตั้งรับแต่ละปีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากขาดแผนความต้องการครูที่ชัดเจน ขาดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูที่เหมาะสม ในขณะที่มีผู้สำเร็จการศึกษาฝึกหัดครูว่างงานจำนวนมาก แต่หน่วยงานใช้ครูบางส่วนยังคงรับผู้ไม่มีวุฒิทางครูเข้ามาเป็นครู นอกจากนี้สถาบันผลิตครูยังขาดแคลนบุคลากรในสาขาวิชาอื่นบางสาขา ในขณะที่เดียวกันบุคลากรที่มีอยู่ยังไม่ได้รับการพัฒนาด้านความรู้ความสามารถ รวมทั้งสมรรถภาพในการสอนเท่าที่ควร เนื่องจากขาดแผนพัฒนาบุคลากร

ข้อเสนอแนะและนโยบายการพัฒนาการฝึกหัดครูในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6

จากแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530 - 2534) ได้ให้ข้อเสนอแนะและกำหนดนโยบาย ดังต่อไปนี้

ก. ข้อเสนอแนะ

จากสภาพและปัญหาของการฝึกหัดครู ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นพิจารณาแล้วเห็นว่า ปัญหาทางด้านปริมาณเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด ทั้งในแง่ของปริมาณสถาบันและปริมาณผู้สำเร็จการศึกษาซึ่งมีจำนวนสูงกว่าจำนวนตำแหน่งครูที่รัฐบาลตั้งรับในแต่ละปี และสะสมเพิ่มขึ้นทุกปี เป็นปัญหาวิกฤติที่ต้องหาทางแก้ไขโดยเร่งด่วนโดยเฉพาะสถาบันฝึกหัดครูควรต้องลดปริมาณการผลิตครูสาขาวิชาสามัญและเร่งผลิตครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลน โดยร่วมกับหน่วยงานใช้ครูจัดทำแผนการใช้ครูและพัฒนาครูเพื่อเป็นแนวทางในการผลิตครูก่อนประจำการให้สอดคล้องกับความต้องการ การใช้ครูในอนาคต

ข. นโยบายการฝึกหัดครู

ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530 - 2534) ได้มีการกำหนดนโยบายในการพัฒนาการศึกษาฝึกหัดครู ไว้ดังนี้

1. ลดปริมาณการผลิตครูระดับต่ำกว่าปริญญา และปริญญาตรีในสาขาที่มีความต้องการน้อย
2. ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูในด้านวุฒิคุณธรรม จริยธรรม และการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นิสิตนักศึกษาและสังคม
3. ปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในสัดส่วนที่เหมาะสม
4. ส่งเสริมให้มีการประสานงานเกี่ยวกับการฝึกอบรมและพัฒนาครูประจำการในรูปแบบต่าง ๆ
5. ส่งเสริมการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพการฝึกหัดครู
6. ส่งเสริมสถาบันฝึกหัดครู เน้นบทบาทในด้านการบริการทางวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ
7. ปรับปรุงคุณภาพการผลิตครู และยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครู

จากสภาพปัญหาดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ชัดว่า สถาบันที่ผลิตครูมีมาก การผลิตครูเน้นในเรื่องปริมาณที่เป็นตัวเลขมากกว่าการคำนึงถึงปริมาณในเชิงคุณภาพ อีกทั้งยังขาดการวางแผน การประสานงานและการร่วมมือกันในการดำเนินการผลิตครูอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ผลิต ผู้ใช้ครูและผู้ควบคุมมาตรฐาน จึงทำให้เกิดปัญหาการผลิตครูไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ครูว่างงานและครูขาดคุณภาพซึ่งเป็นปัญหาสำคัญจนถึงปัจจุบันนี้ จากข้อมูลดังกล่าวเมื่อหน่วยผลิตครูไม่สามารถหาคนเก่งมาเรียนครูได้ หน่วยรับครูก็ไม่ได้มาเป็นคนเก่งมาเป็นครูเช่นเดียวกัน ปัญหาวิกฤติศรัทธาต่อวิชาชีพครูนี้ได้มีบุคคลหลายฝ่าย หลายสถาบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการศึกษา ได้จัดประชุมสัมมนาทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อหารูปแบบในการผลิตครูรุ่นใหม่ในการแก้ปัญหาคุณภาพครูตกต่ำ ซึ่งมีเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติในสมัยนั้น ได้เชิญตัวแทนจากสถาบันต่างๆ ที่รับผิดชอบในการผลิตครู เช่น ทบวงมหาวิทยาลัย และวิทยาลัยครูมาประชุมร่วมกัน ในที่สุดคณะกรรมการเห็นพ้องต้องกัน ให้เกิดโครงการสำคัญขึ้นในกระทรวงศึกษาธิการคือ “โครงการครูทายาท” เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

โครงการครูทายาท

โครงการครูทายาทเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการฝึกหัดครูไทย ซึ่งเน้นการคัดเลือกคนเก่ง คนดีเข้ามาเรียนครู เน้นกระบวนการผลิตที่ทุกฝ่ายร่วมมือกันอย่างจริงจังและใกล้ชิด โดยใช้การปฏิบัติจริงในโรงเรียนประถมศึกษามากกว่าการเรียนการสอนในห้องเรียนทั่วไป มุ่งเน้นสร้างคุณลักษณะและพัฒนาเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู พร้อมทั้งมุ่งแก้ปัญหาการคัดเลือกคนดีที่มีความรู้ ความสามารถและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูเข้ามาเป็นข้าราชการครู นับได้ว่าระบบการผลิตครูทายาทเป็นนวัตกรรมอันหนึ่งของการฝึกหัดครูไทย

โครงการครูทายาท เป็นโครงการที่ริเริ่มโดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตทางวิชาชีพครูทั้งในส่วนของกรมการฝึกหัดครู ประกอบด้วยวิทยาลัยครู 30 แห่ง และทบวงมหาวิทยาลัย โดยมีคณะครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอีก 6 แห่ง เข้าร่วมโครงการดังกล่าวนี้ โดยได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู ให้ดำเนินงานเป็นโครงการทดลองนำร่อง ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) มีรายละเอียดของการดำเนินงานดังนี้ คือ

1. รับเฉพาะผู้ที่เข้าเรียนในสาขาวิชาการประถมศึกษาและการศึกษาปฐมวัย โดยรับนักศึกษาแต่ละปีไม่เกินร้อยละ 15 ของอัตราว่างที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจะบรรจุครูได้ทั้งหมดในปีที่นักศึกษาครูทายาทสำเร็จ
2. สถาบันการศึกษาที่รับนักศึกษาครูทายาทได้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยบูรพา และวิทยาลัยครูในสังกัดกรมการฝึกหัดครู
3. รับนักศึกษา 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรปริญญาตรี 2 ปี คัดเลือกจากผู้ที่กำลังเรียนอยู่ชั้นปีที่ 2 ซึ่งมีผลการเรียนเฉลี่ยชั้นปีที่ 1-2 ไม่ต่ำกว่า 3.00 หรืออยู่ในลำดับ 10 เปอร์เซ็นต์แรกของกลุ่ม และหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี คัดเลือกจากผู้ที่กำลังเรียนชั้น ม.6 ซึ่งมีผลการเรียนเฉลี่ยชั้น ม. 4-5-6 (เทอมต้น) ไม่ต่ำกว่า 3.00 หรืออยู่ในลำดับ 10 เปอร์เซ็นต์แรกของกลุ่ม
4. ผู้สมัครเป็นนักศึกษาครูทายาท จะต้องมีความประพฤติดี มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู และคาดว่าจะเป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะเป็นข้าราชการครู ตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 เมื่อสำเร็จการศึกษา
5. ผู้ผ่านการคัดเลือกเป็นนักศึกษาครูทายาท ต้องทำสัญญากับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อเป็นข้อตกลงว่า เมื่อเป็นนักศึกษาครูทายาทและปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในโครงการจะได้รับการคัดเลือกเป็นข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

6. ระหว่างเป็นนักศึกษาครูทายาท จะต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้มีผลการเรียนแต่ละภาคเรียนไม่ต่ำกว่า 2.75 ของคะแนนเต็ม 4 และร่วมกิจกรรมตามที่สถาบันการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนด รวมทั้งกิจกรรมเสริมประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งจัดในทุกภาคฤดูร้อนของทุกปีการศึกษาด้วย

7. นักศึกษาครูทายาท อาจได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันการศึกษาหรือองค์กรต่าง ๆ

8. นักศึกษาครูทายาทที่สำเร็จการศึกษาตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด และมีคุณสมบัติครบถ้วนตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 จะได้รับการคัดเลือกเพื่อบรรจุแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยไม่ต้องสอบแข่งขันโดยทั่วไป

วัตถุประสงค์ของโครงการ

โครงการครูทายาท มีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ คือ

1. เพื่อปรับปรุงการรับนักเรียนที่จะเข้าเรียนในคณะศึกษาศาสตร์ หรือ ครุศาสตร์และวิทยาลัยครู
2. เพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดการศึกษาของสถาบันการผลิตครู ให้สอดคล้องกับความคาดหวังที่ต้องการ
3. เพื่อจะคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู เข้ามาเป็นครู
4. เพื่อสร้างผู้นำทางการศึกษารุ่นใหม่ให้กับประเทศชาติ

แนวคิดในการดำเนินงาน

โครงการครูทายาท มีแนวคิดที่สำคัญคือจะคัดเลือกบุคคลที่มีสติปัญญาดี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู เข้ามาศึกษาในสถาบันที่ผลิตครู ในขณะศึกษาอยู่นั้นนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ จะได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากสถาบันการศึกษา นั้น ๆ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พร้อมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมประสบการณ์วิชาชีพครูเสริม เพื่อให้นักศึกษาได้เสริมสร้างประสบการณ์และพัฒนาสมรรถภาพด้านความรู้ ด้านเทคนิควิธีและโดยเฉพาะด้านคุณลักษณะทางบุคลิกภาพ การพัฒนาจิตใจ มนุษยสัมพันธ์และการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู นักศึกษาครูทายาทต้องทำสัญญากับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและมีผลการเรียนในแต่ละภาคเรียน

ขณะศึกษาในโครงการไม่ต่ำกว่าภาคเรียนละ 2.75 หน่วยกิต นักศึกษาอาจได้รับทุนการศึกษาจากสถาบันการศึกษาหรือสถาบันที่เกี่ยวข้อง และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว จะได้รับการคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการครูในสังกัดของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยกำหนดให้สถาบันผลิตครู สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติประเมินผลขั้นสุดท้าย ซึ่งได้แก่การกำหนดให้สถาบันผลิตครูได้กรอกแบบประเมินคุณภาพและผลการเรียนทั้งก่อนและขณะกำลังศึกษาของนักศึกษาและเมื่อมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กำหนด จะได้รับการคัดเลือกเพื่อบรรจุเข้าเป็นข้าราชการในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยไม่ต้องสอบแข่งขันและสอนในโรงเรียนที่กำหนดให้ไม่น้อยกว่าระยะเวลาที่เป็นนักศึกษาของโครงการ

ขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินงาน

โครงการครูทายาท มีขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินงานโดยกระทรวงศึกษาธิการให้ความเห็นชอบในแนวคิดการปรับปรุงระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าเรียนวิชาครู และบุคคลที่จะเข้ารับราชการครู และตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยบุคคลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ

1. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
2. เลขาธิการคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
3. อธิบดีกรมการฝึกหัดครู
4. คณบดีคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
6. คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
7. เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการครูหรือผู้แทน
8. เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติหรือผู้แทน
9. ผู้ทรงคุณวุฒิ
10. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

วิธีดำเนินการรับนักศึกษา

ให้ผู้สนใจยื่นใบสมัครขอรับคัดเลือกเป็นนักศึกษาครูทายาทได้ที่สถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ ตามวัน เวลา และสถานที่ที่สถาบันนั้นกำหนด

คุณสมบัติของผู้สมัคร

1. เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยสะสมรวมตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 4-5-6 ไม่ต่ำกว่า 3.00 หรืออยู่ในตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 90 ขึ้นไปของกลุ่ม เพื่อเข้ารับการศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตร 4 ปี หรือเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.00 หรืออยู่ในตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 90 ขึ้นไปของกลุ่ม เพื่อเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี หลักสูตร 2 ปี
2. เป็นผู้มีความประพฤติดี มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู โดยต้องมีใบรับรองจากหัวหน้าสถานศึกษาหรืออาจารย์แนะแนว หรืออาจารย์ที่ปรึกษาของสถาบันการศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่
3. เป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 ภายหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว

วิธีการคัดเลือก

สถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการคุรุทายาท ดำเนินการคัดเลือกนักศึกษาคุรุทายาทตามวิธีที่กำหนดไว้ของแต่ละสถาบัน ทั้งนี้ต้องยึดคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือก

สาขาวิชาหรือวิชาเอกที่กำหนด

นักศึกษาคุรุทายาทต้องเข้าศึกษาในสาขาวิชาหรือวิชาเอกต่อไปนี้

1. สาขาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. สาขาวิชาการอนุบาลศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูหรือสถาบันราชภัฏ
3. วิชาเอกประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4. สาขาการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. วิชาเอกการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6. สาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูหรือสถาบันราชภัฏ

สถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ

สถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการคุรุทายาทในระยะแรก มีทั้งหมด 37 สถาบัน คือ วิทยาลัยครู 29 แห่ง และมหาวิทยาลัย 8 แห่ง ระหว่าง พ.ศ. 2533 - 2537 ใน ส่วนของวิทยาลัยครูมีวิทยาลัยครูเพียง 8 แห่งที่จะเป็นศูนย์ดำเนินการสอนนักศึกษาในโครงการ

แนวทางการจัดหลักสูตร

นักศึกษาคุรุทายาทศึกษาตามหลักสูตรของแต่ละสถาบันแต่สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะสนับสนุนด้านเอกสาร เช่น ชุดฝึกอบรมต่าง ๆ และ ในภาคฤดูร้อนจะจัดให้นักศึกษาได้ฝึกงาน หรือดูงานที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและหน่วยงานในสังกัดหรือรับการฝึกสอนนักศึกษาคุรุทายาทต้องฝึก สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

การควบคุมดูแล

นักศึกษาคุรุทายาทที่ศึกษาในสถาบันการศึกษาที่มีหอพักและสามารถจัด บริการให้ได้ นักศึกษาต้องพักในหอพัก โดยมีอาจารย์พี่เลี้ยงควบคุมและให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักศึกษาคุรุทายาทจะต้องมีคะแนนเฉลี่ยในทุกภาคเรียนไม่ต่ำกว่า 2.75 และ ต้องได้รับความเห็นชอบจากสถาบันการศึกษา หรือตามข้อกำหนดของแต่ละสถาบันที่ได้ทำการ ตกลงกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ทุนการศึกษา

นักศึกษาตามโครงการอาจได้รับการสนับสนุนจากองค์การหรือสถาบันที่เกี่ยวข้อง

ข้อดังนี้

1. ทุนการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. ทุนที่สถาบันการศึกษาในโครงการจัดสรรให้
3. ทุนขององค์การในแต่ละท้องถิ่น เช่น สมาคมศิษย์เก่า

การบรรจุผู้สำเร็จการศึกษาเข้ารับราชการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะทำความตกลงกับ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู เพื่อขอบรรจุผู้สำเร็จการศึกษาตามโครงการครูทายาท โดยการคัดเลือกเป็นกรณีพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจะคัดเลือกผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในส่วนกลางเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการครูในโรงเรียนที่มีอัตราว่างในภูมิภาคเดียวกับที่มหาวิทยาลัยนั้นตั้งอยู่หรือรับผิดชอบ ส่วนผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครูจะคัดเลือกเพื่อบรรจุให้ดำรงตำแหน่งภายในเขตการศึกษาเดียวกับที่วิทยาลัยครูนั้นรับผิดชอบ

เป้าหมายโครงการ

โครงการครูทายาทมีเป้าหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือ การรับบุคคลเข้าเป็นนักศึกษาในโครงการและการคัดเลือกเพื่อบรรจุผู้สำเร็จการศึกษาเข้ารับราชการครู การรับบุคคลเข้าเป็นนักศึกษาในโครงการ ในแต่ละปีจะมีข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเกษียณราชการ ลาออก เสียชีวิต และอื่น ๆ ประมาณ 6,000 คน เพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณภาพและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูเข้ามาเป็นข้าราชการครูในสังกัด ทดแทนกับจำนวนครูดังกล่าว จึงกำหนดจำนวนผู้เป็นนักศึกษาในโครงการประมาณร้อยละ 15 ของอัตราว่างในแต่ละปี โดยจะคัดเลือกเพื่อบรรจุผู้สำเร็จการศึกษาตามโครงการระดับปริญญาตรี หลักสูตร 2 ปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2532 และจะคัดเลือกเพื่อบรรจุผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหลักสูตร 4 ปี ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

คาดว่าจะได้ผู้ที่มีสติปัญญาดี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูเข้ามาเป็นนักศึกษาครู สถาบันการผลิตครูสามารถผลิตครูได้ตรงกับความต้องการของหน่วยงานที่ใช้ครู และจะได้ผู้ที่มีความสามารถ มีความประพฤติดี และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูเข้ามาเป็นครู เพื่อแก้ปัญหาคุณภาพครูตกต่ำ และเป็นการสร้างครูที่รุ่นใหม่ให้แก่สังคมไทยอีกด้วย (โครงการครูทายาท, 2530)

โครงการครูทายาทในภาคใต้

โครงการครูทายาท เป็นโครงการร่วมระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการ
 ประถมศึกษาแห่งชาติและสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตครู โดยมีแนวคิดที่สำคัญ คือ จะคัด
 เลือกบุคคลที่มีสติปัญญาดี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและมีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูเข้ามาศึกษา
 ในสถาบันที่ผลิตครู ซึ่งในขณะที่ศึกษาอยู่นั้นนักศึกษาผู้เข้าร่วมโครงการจะได้รับการดูแลอย่าง
 ใกล้ชิดจากสถาบันการศึกษานั้น ๆ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
 โดยหลักการนี้จะทำให้ได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีความประพฤติดีและมีเจตคติที่ดีต่อวิชา
 วิชาชีพครูเข้ามาเป็นครู และสถาบันการผลิตครูสามารถผลิตครูได้ตรงกับความต้องการของหน่วย
 งานที่ใช้ครูอย่างแท้จริง

ด้วยแนวคิดที่จะได้ครูที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม จริยธรรมและเป็นผู้นำทางการ
 ศึกษารุ่นใหม่ สถาบันที่ผลิตบัณฑิตครูในภาคใต้ อันประกอบด้วย มหาวิทยาลัยทักษิณ (วิทยาลัย
 คุรุยะลา วิทยาลัยครูสงขลา วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี)
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ได้
 ดำเนินการตามนโยบาย หลักการและแนวคิดของโครงการครูทายาท มาใช้สำหรับผลิตบัณฑิต
 ครูในภาคใต้

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อพัฒนาการฝึกหัดครู โดยเฉพาะกระบวนการผลิตบัณฑิตครูเพื่อให้มี
 คุณภาพและคุณลักษณะที่สังคมต้องการ และสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ
2. เพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการผลิตบัณฑิตครูของกระทรวง
 ศึกษาธิการ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและ
 ระบบการสื่อสารข้อมูลที่รวดเร็ว
3. เพื่อขยายการดำเนินการตามโครงการครูทายาทที่ทุกฝ่าย ประกอบด้วย
 ฝ่ายการผลิตครู ฝ่ายใช้ครู และฝ่ายควบคุมมาตรฐานการผลิตและการใช้ครู รวมทั้งกระทรวง
 ศึกษาธิการยอมรับให้กว้างขวางออกไปสู่ทุกกรมที่ใช้ครูและให้มีปริมาณเพียงพอกับความ
 ต้องการของผู้ใช้ครู
4. เพื่อคัดเลือกคนดี มีความรู้ ความสามารถ และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูเข้า
 มาเรียนครู โดยผ่านกระบวนการอบรมเข้มข้นเป็นพิเศษและรับเข้าเป็นนักศึกษาประเภทอยู่
 ประจำ รวมทั้งจัดกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ให้ได้รับประสบการณ์ตรงโดยการฝึกงานในสถานศึกษา
 จริง ก่อนคัดเลือกบรรจุเป็นข้าราชการครูในหน่วยงานผู้ใช้ครู

5. เพื่อผลิตบัณฑิตครูให้เป็นผู้นำทางการศึกษารุ่นใหม่ โดยเน้นเรื่องคุณภาพ และคุณลักษณะของครูดีที่สังคมพึงประสงค์ ซึ่งจะเป็นผลให้ช่วยยกสถานภาพวิชาชีพครูให้สูงส่งต่อไป

วิธีดำเนินการรับนักศึกษา

ให้ผู้สนใจยื่นใบสมัครขอรับเลือกเป็นนักศึกษาครูทายาทได้ที่สถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ ตามวัน เวลา และสถานที่ที่สถาบันนั้นกำหนด

คุณสมบัติของผู้สมัคร

1. เป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยสะสมรวมตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5-6 ไม่ต่ำกว่า 3.00 หรืออยู่ในตำแหน่งเปอร์เซนต์ไทล์ที่ 90 ขึ้นไปของกลุ่ม เพื่อเข้าศึกษาในระดับปริญญาตรี หลักสูตร 4 ปี
2. เป็นผู้มีความประพฤติดี มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู โดยต้องมีใบรับรองจากหัวหน้าสถานศึกษาหรืออาจารย์แนะแนว หรืออาจารย์ที่ปรึกษาของสถาบันการศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่
3. เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว

วิธีการคัดเลือก

สถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการครูทายาท ดำเนินการคัดเลือกนักศึกษาครูทายาทตามวิธีที่กำหนดไว้ของแต่ละสถาบัน ทั้งนี้ต้องยึดคุณสมบัติของผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือก

สาขาวิชาหรือวิชาเอกที่กำหนด

1. วิชาเอกการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้
2. วิชาเอกการประถมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

3. สาขาวิชาการปฐมวัยหรือสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครู

สถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ

สถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการได้แก่

1. สหวิทยาลัยทักษิณ ประกอบด้วย
 - วิทยาลัยครูยะลา
 - วิทยาลัยครูสงขลา
 - วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช
 - วิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี
2. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้
3. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

แนวทางการจัดหลักสูตร

นักศึกษาครูทายาทศึกษาตามหลักสูตรของแต่ละสถาบัน โดยจัดให้นักศึกษาครูทายาทเรียนร่วมกันกับนักศึกษาภาคปกติ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จะสนับสนุนด้านเอกสาร เช่น ชุดฝึกอบรมต่าง ๆ และในภาคฤดูร้อนจะจัดให้นักศึกษาได้ฝึกงานหรือดูงานที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและหน่วยงานในสังกัดหรือรับการฝึกสอน นักศึกษาครูทายาทต้องฝึกสอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

การควบคุมดูแล

นักศึกษาครูทายาทที่ศึกษาในสถาบันที่มีหอพักและสามารถจัดบริการให้ได้ นักศึกษาต้องพักในหอพัก โดยมีอาจารย์พี่เลี้ยงควบคุมดูแลและให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักศึกษาครูทายาทจะต้องมีคะแนนเฉลี่ยในทุกภาคเรียนไม่ต่ำกว่า 2.75 และต้องได้รับความเห็นชอบจากสถาบันการศึกษา หรือตามข้อกำหนดของแต่ละสถาบันที่ได้ทำการตกลงกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ทุนการศึกษา

นักศึกษาตามโครงการอาจได้รับการสนับสนุนจากองค์การหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ทุนการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. ทุนที่สถาบันการศึกษาในโครงการจัดสรรให้
3. ทุนขององค์การในแต่ละท้องถิ่น เช่น สมาคมศิษย์เก่า

การฝึกอบรม

ความหมายของการฝึกอบรม

ภิญโญ สาธร (2517) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่มีระเบียบแบบแผน ซึ่งมุ่งหมายที่จะพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความชำนาญ เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะขององค์การ หรือหน่วยงานต่าง ๆ

ธงชัย สันติวงษ์ (2525) กล่าวว่า การฝึกอบรม คือ กระบวนการที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ เพื่อจะหาทาให้มี การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และ/หรือทัศนคติของพนักงาน เพื่อที่จะให้สามารถปฏิบัติงาน ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งนำไปสู่การเพิ่มผลผลิตและให้เกิดผลต่อเป้าหมาย และองค์การ

กูด (Good, 1973) กล่าวในพจนานุกรมการศึกษาว่า การฝึกอบรมเป็น กระบวนการช่วยให้บุคคลอื่นมีทักษะและความรู้ โดยจัดขึ้นภายใต้สภาวะเงื่อนไขบางประการ และไม่ถึงกับใหญ่โตแบบนักเรียนเรียนทักษะและความรู้ในสถาบันการศึกษาทั่วไป

สรุปได้ว่า การฝึกอบรม คือ กระบวนการในการพัฒนาบุคลากรในองค์การต่าง ๆ ที่จัดให้อย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อเพิ่มประสบการณ์ ความรู้ ทักษะ ความชำนาญ สร้างทัศนคติที่ดีในการทำงานและปฏิบัติงาน เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

น้อย ศิริโชติ (2524) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการฝึกอบรม ดังนี้

1. เป็นกรรมวิธีสร้างความพร้อม ความมั่นใจในการปฏิบัติงาน เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น นอกจากนี้ยังช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้
 2. เป็นการสร้างวิทยาการทันสมัยให้กับบุคลากรแต่ละองค์การ
 3. ประหยัดรายจ่ายได้มากเพราะใช้เวลาสั้นภายใต้งบประมาณจำกัด
- และ การฝึกอบรมเฉพาะหัวข้อที่ต้องการเสริมความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ เท่านั้น

4. เป็นกรรมวิธีที่ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้ เพิ่มเติมประสบการณ์ โดยไม่ต้องเสียเวลาในการทำงานปกติ
5. เป็นกรรมวิธีที่ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ
6. ช่วยให้ผู้คนได้มีโอกาสพัฒนาบุคลิกภาพของตน เชื่อมมัน กล้าเผชิญอุปสรรค และกล้าตัดสินใจ
7. เป็นกรรมวิธีที่สนับสนุนการศึกษาตลอดชีพ

วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของการฝึกอบรม ในการฝึกอบรมขององค์การ และหน่วยงานแต่ละครั้งมีความจำเป็นและสำคัญมาก เพราะการฝึกอบรมจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่แน่นอนและชัดเจน ดังที่ สมพงษ์ เกษมสิน (2526) ได้กล่าววัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมไว้ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการฝึกอบรมที่เป็นความมุ่งหมายขององค์การ (Institution objectives) ที่เน้นหนักไปในแง่ของส่วนรวมได้แก่
 - 1.1 เพื่อสร้างความสนใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการ พนักงานและเจ้าหน้าที่
 - 1.2 เพื่อสอนแนะวิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด
 - 1.3 เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานให้ได้ผลสูงสุด
 - 1.4 เพื่อลดความสิ้นเปลืองและป้องกันอุบัติเหตุในการปฏิบัติงาน
 - 1.5 เพื่อจัดวางมาตรฐานในการปฏิบัติงาน
 - 1.6 เพื่อพัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานของบุคคล
 - 1.7 เพื่อพัฒนาการบริหารโดยเฉพาะการบริหารด้านบุคคล ให้มีความพอใจทุกฝ่าย
 - 1.8 เพื่อฝึกฝนบุคคลไว้เพื่อความก้าวหน้าของงานและการขยายองค์การ
 - 1.9 เพื่อสนองบริการอันมีประสิทธิภาพแก่สาธารณะและหรือผู้มาติดต่อ
2. ความมุ่งหมายของการฝึกอบรมที่เป็นความมุ่งหมายส่วนบุคคล (Employee objectives) หมายถึง ความมุ่งหมายของข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์การหรือหน่วยงาน ได้แก่
 - 2.1 เพื่อความก้าวหน้าในการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง

- 2.2 เพื่อพัฒนาท่าที บุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน
- 2.3 เพื่อพัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานโดยการทดลองปฏิบัติ
- 2.4 เพื่อฝึกฝนการให้พินิจพิจารณาในการตัดสินใจ
- 2.5 เพื่อเรียนรู้งานและลดการเสี่ยงอันตรายในการปฏิบัติงาน
- 2.6 เพื่อปรับปรุงสภาพการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น
- 2.7 เพื่อส่งเสริมและสร้างขวัญในการปฏิบัติงาน
- 2.8 เพื่อเข้าใจนโยบายและความมุ่งหมายขององค์การที่ปฏิบัติงานอยู่ให้ดียิ่งขึ้น
- 2.9 เพื่อให้มีความพอใจในการปฏิบัติงาน

กฎกระทรวง (2517) ได้แบ่งประเภทการฝึกอบรมออกเป็น 2 ประเภท
ใหญ่ ๆ คือ

1. การฝึกอบรมก่อนการปฏิบัติงาน (Pre-Service Training) เป็นการให้การศึกษาแก่บุคลากรที่จะออกไปทำงานหรืองานบางชนิดบางประเภทที่ต้องการความชำนาญและความสามารถพิเศษก็จัดการฝึกอบรมให้ก่อนแล้วจึงบรรจุให้เข้าทำงานในหน้าที่ที่ต้องการต่อไป
2. การฝึกอบรมระหว่างการปฏิบัติงาน (In-Service training) เป็นการให้การศึกษาแก่บุคคลที่กำลังดำรงตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งในหน่วยงาน โดยไม่ต้องลาออกจากงานและโดยไม่ให้เกิดความเสียหายแก่หน่วยงานในขณะที่บุคคลกรนั้น ๆ เข้ารับการอบรม การฝึกอบรมระหว่างการปฏิบัติงานมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ ความชำนาญในการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

กฎกระทรวง (2517) ได้เสนอวิธีการฝึกอบรมบุคลากร ดังนี้

1. วิธีการให้การศึกษาไปพร้อมไปกับการปฏิบัติงาน (on-the-job training) คือ การให้เข้าปฏิบัติงานโดยมีพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำ การปฏิบัติเน้นให้ผู้ปฏิบัติงานได้ลงมือปฏิบัติงานได้ลงมือฝึกปฏิบัติในสถานการณ์การทำงานจริง
2. วิธีทำงานในฐานะลูกมือ หรือผู้ช่วยสอนชั่วคราว (apprenticeship training) เช่น การให้ครูได้ช่วยสอน หรือช่วยงานโดยมีพี่เลี้ยงรับผิดชอบ ต่อไปให้รับผิดชอบสอนเต็มที่
3. วิธีการฝึกอบรมระยะสั้น เป็นการฝึกงานระยะหนึ่งก่อนบรรจุและขณะทำงาน

4. วิธีส่งไปเรียนบางวิชาในมหาวิทยาลัย (outside course) อาจเพื่อรับวุฒิปริญญาตรีหรือไม่รับก็ได้ โดยไปเรียนเฉพาะวันเปิดสอนวิชาที่เรียน วันอื่น ๆ ก็ทำงานตามปกติ
5. วิธีส่งไปเรียนเพิ่มเติมเต็มเวลา (retraining or upgrading) โดยให้ไปศึกษาตามวิชาที่หน่วยงานต้องการเต็มเวลา
6. การฝึกอบรมโดยใช้เครื่องช่วยสอนและแบบเรียนโปรแกรม (teaching machine and programmed instruction) โดยเน้นการฝึกอบรมด้วยตนเองตามความถนัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล
7. วิธีการฝึกตนเอง เช่น แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นแบบกันเอง การศึกษาจากเอกสารวิชาการต่าง ๆ การติดตามความเคลื่อนไหวเหตุการณ์ต่าง ๆ การเข้าร่วมประชุมสัมมนาเมื่อมีโอกาส เป็นสมาชิกของสมาคมทางวิชาการ หรือองค์การที่น่าสนใจอื่น ๆ การคบหาสมาคมกับผู้รู้บางท่าน เป็นต้น

ประโยชน์ของการฝึกอบรม

ถึงแม้การจัดการฝึกอบรมจะเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลหรือองค์การที่เห็นผลช้าและต้องประสบปัญหามากมาย แต่การฝึกอบรมก็ให้ประโยชน์แก่องค์การ หน่วยงานและบุคคลได้มากเช่นเดียวกัน สมคิด บางโม (2526) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมว่า “ในการจัดฝึกอบรมแต่ละครั้งประโยชน์ที่ได้รับจะต้องมีอยู่แน่นอน เพียงแต่ว่าจะมากหรือน้อยเท่านั้น

ภิญโญ สาธร (2517) สมคิด บางโม (2526) และ สมพงษ์ เกษมสิน (2526) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรม สรุปได้ดังนี้

1. การฝึกอบรมช่วยให้ระบบวิชาการปฏิบัติงานในองค์การ หน่วยงานมีสมรรถภาพสูงขึ้น มีการติดต่อประสานงานดีขึ้นและช่วยแก้ปัญหาการบริหารงานบุคคลในระหว่างปฏิบัติการได้มากขึ้น
2. การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้เกิดการประหยัด ลดความสิ้นเปลืองของวัสดุที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีผลต่อการประหยัดในด้านงบประมาณขององค์การด้วย
3. การฝึกอบรมช่วยลดเวลาในการเรียนงานให้น้อยลง เป็นการประหยัดเวลาในการศึกษาเล่าเรียนได้มาก
4. การฝึกอบรมจะช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่การงานของผู้บังคับบัญชา ทำให้ทำได้มากขึ้น

5. การฝึกอบรมช่วยแก้ปัญหาการขาดคนทำงานได้ และทำให้การทำงานในปัจจุบันดีขึ้น

6. การฝึกอบรมช่วยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้น มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ในการทำงานกับบุคคลอื่น ๆ ได้กว้างขวางมากขึ้น เป็นการสร้างขวัญ กำลังใจ และทัศนคติที่ดีให้แก่บุคคลในหน่วยงานหรือองค์กร ได้มองเห็นความสำคัญของงานที่ตนทำ ส่งผลต่อการปฏิบัติงานเพื่อความก้าวหน้าในการงานของตนและขององค์กร

ความจำเป็นของการฝึกอบรม

จากการที่ครูเป็นบุคคลที่ถูกมองให้มีความแตกต่างจากอาชีพอื่น ๆ และโดยลักษณะหน้าที่การงานของครูจึงทำให้สังคมตั้งความหวังว่า ผู้ที่จะประกอบอาชีพเป็นครูหรือผู้ที่เป็นครูควรมีลักษณะ เช่น ต้องทำตัวเป็นพหุสูต เพื่อทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก รักการอ่าน การศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทำการสอนได้ดี สอนตามหลักสูตรได้ และมีความรู้ในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี ฯลฯ (สุรินทร์ ศรีศิริ, 2515) ดังนั้นครูจึงต้องพยายามหาหนทางเพื่อที่จะปรับปรุงตนเองให้มีลักษณะดังกล่าว เพื่อความเหมาะสมในงานอาชีพดังที่ ภิญญา สาทร (2516) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการฝึกอบรมกับครูว่า “ครูหรือบุคลากรทุกชนิดของโรงเรียนแม้จะมีความสามารถดีแต่เพียงใดก็ตาม ถ้าเวลาผ่านไปนาน ๆ บรรดาความรู้ความชำนาญย่อมจะอ่อนลงไปเป็นธรรมดา การให้ครูหรือบุคลากรได้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นสิ่งจำเป็นน่าสนับสนุนทุกวิถีทาง เพื่อพัฒนาครูให้เข้มแข็งทันสมัยและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ”

นอกจากความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น วิวัฒน์ โรยสกุล (2527) ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมที่มีต่อครูเป็นการย้ำถึงความจำเป็นของการฝึกอบรมกับอาชีพครูมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. การฝึกอบรมทำให้ครูมีความมั่นใจในการจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ถูกต้องและสอดคล้องกับแนวทางหลักสูตรใหม่ยิ่งขึ้น
2. การฝึกอบรมเป็นการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่ครูในกรณีที่นำไปถ่ายทอดให้นักเรียน อันจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น
3. การฝึกอบรมทำให้ครูได้แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นและมีแนวคิดในทางสร้างสรรค์ที่ดี และสร้างความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องตรงกัน
4. การฝึกอบรมทำให้ครูเข้าใจในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเอง และต่อนักเรียนอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งขึ้น

5. การฝึกอบรมก่อให้เกิดสัมพันธภาพในหมู่คณะในทางที่ดีและมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาที่ตนเองรับผิดชอบเป็นการเพิ่มความพอใจและความเต็มใจในการทำงานมากขึ้น

6. การฝึกอบรมช่วยให้ครูรู้จักนำวัสดุที่มีในท้องถิ่นมาดัดแปลงใช้ให้เกิดประโยชน์และประหยัด มีประสิทธิภาพที่ดีในการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเสริมให้แก่นักศึกษาโครงการคุรุทายาทในระหว่างเป็นนักศึกษาในสถาบันผลิตครู เป็นการฝึกอบรมระยะหนึ่งก่อนการบรรจุเป็นข้าราชการครู ซึ่งเป็นวิธีการฝึกอบรมบุคลากรวิธีหนึ่งที่ ภิญญู สาทร (2517) ได้เสนอไว้ดังกล่าวข้างต้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอเกี่ยวกับการฝึกอบรมระยะสั้น (Minicourse) ดังนี้

ความหมายของการฝึกอบรมระยะสั้น

ศูนย์พัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยแมคควอรี (Center for Advancement of Teaching (C.A.T) Macquarie University. 1980: Introductory) ได้อธิบายไว้ว่า มินิคอร์สเป็นโครงการเรียนที่มีเนื้อหาจบในตัวเอง สามารถใช้ได้กับกลุ่มและรายบุคคลโดยทั่วไปการเรียนรู้อินมินิคอร์สอาศัยสื่อและยุทธวิธีหลายรูปแบบ มีจุดมุ่งหมายการเรียนชัดเจนและจำกัด สามารถเกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนได้ในระยะเวลาสั้น ปกติใช้เวลาเพียง 1 วัน หรือน้อยกว่านี้

อาเพต (APEID) ได้ให้ความหมายมินิคอร์สว่า คือ รายวิชาย่อยที่ยืดหยุ่นได้และเนื้อหาจบสมบูรณ์ในตัวเอง เป็นการฝึกงานเป็นกลุ่ม ปกติการเรียนรู้อินมินิคอร์สใช้สื่อและยุทธวิธีหลายแบบพร้อมกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ชัดเจน จนสามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ในระยะเวลาอันสั้น มีพื้นฐานการสร้างจากรูปแบบทางเทคโนโลยีการศึกษา ไม่จัดเป็นชุดเพื่อใช้เรียนอิสระและไม่สร้างเป็นหน่วยย่อยประกอบวิชาหนึ่งวิชาใดโดยเฉพาะ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2528) ได้ให้ความหมาย มินิคอร์ส คือ ชุดการอบรมที่มีความยืดหยุ่นและเบ็ดเสร็จในตัวเองอย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งใช้ได้กับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยทั่วไปจะใช้สื่อและยุทธวิธีหลายประการ มีจุดประสงค์ชัดเจน สามารถบรรลุจุดประสงค์ได้ในระยะเวลาอันสั้น ใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาเป็นหลัก มิได้จัดเป็นกล่องให้ศึกษาอย่างอิสระและไม่สร้างเป็นหน่วยย่อยประกอบวิชาหนึ่งวิชาใดโดยเฉพาะ เนื้อหาจบในตัวเองและสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ มินิคอร์สเน้นที่กลุ่มสัมพันธ์มากกว่าการศึกษาเป็นรายบุคคลแต่เพียงอย่างเดียว

เสาวลักษณ์ รัตนิวิช (2529) ได้ให้ความหมายว่า เป็นชุดการสอนหรือชุดการอบรมสำหรับรายวิชาหนึ่ง ๆ ซึ่งมีความยืดหยุ่นและจบสมบูรณ์ในตัวเองโดยเน้นวิธีการเชิงระบบ มีวัตถุประสงค์ชัดเจน และมีขั้นตอนการดำเนินการสอนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ให้บรรลุเป้าหมายได้ภายในระยะเวลาสั้น ๆ เช่น 2-3 วัน หรือ 4-8 ชั่วโมง โดยใช้เทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยเสริมในการวางแผนการสอน จะเน้นการจัดกิจกรรมในลักษณะปฏิสัมพันธ์สำหรับผู้เรียนเป็นกลุ่ม โดยใช้สื่อทัศนูปกรณ์ สื่อการเรียน และกลวิธีการสอนหลายแบบ ผู้สอนมีหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสอนและควบคุมกิจกรรมให้เป็นไปตามวิธีที่กำหนดไว้ ชุดการสอนนี้ไม่ได้จัดเป็นชุดเพื่อการศึกษาเป็นรายบุคคลหรือเป็นหน่วยย่อยของรายวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ แต่เน้นการจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม

ส่วนประกอบของชุดการสอนมินิคอร์ส

ชุดการสอนมินิคอร์ส มีส่วนประกอบ 6 ส่วน ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2528)

1. หลักการและเหตุผล คำแนะนำ จุดมุ่งหมาย และวิธีใช้ โครงสร้าง แบบแผน การสอน
2. รายละเอียด หรือคู่มือครูในการดำเนินการ
3. กิจกรรมผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทมากที่สุดในการเรียน
4. การประเมินผล ใช้วิธีการสังเกต การทำงานของนักเรียน การตอบคำถาม การสรุปการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นต้น
5. เนื้อหาเสริม เพื่อการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม
6. อุปกรณ์ สื่อ แผนภูมิ ฯลฯ สำหรับครูใช้ประกอบการเรียนการสอน

คุณลักษณะของชุดการสอนมินิคอร์ส

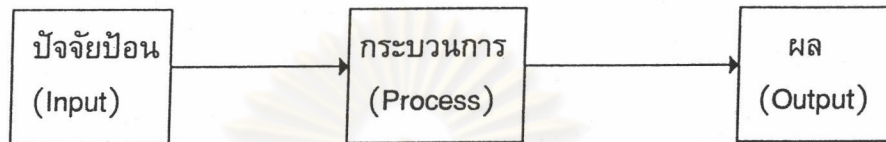
ชุดการสอนมินิคอร์สที่พัฒนามาจากมหาวิทยาลัยแมคควอร์รี ออสเตรเลีย มีคุณลักษณะดังนี้ (APEID.1982)

1. ตอบสนองความต้องการ (Responsive to Need) มินิคอร์สแต่ละชุดออกแบบเพื่อให้ผู้เรียนพบความต้องการเฉพาะเรื่อง โดยอาศัยเทคโนโลยีทางการศึกษา
2. จบสมบูรณ์ในตัวเอง (Self - Control) มินิคอร์สแต่ละชุดจบในตัวเองทั้งหมดและไม่ขึ้นกับมินิคอร์สอื่นใดในชุดอื่น ๆ

3. ใช้เวลาในการเรียนการสอนระยะสั้น (Short Duration) มินิคอร์ส แต่ละชุดควรให้เกิดการเรียนรู้ภายใน 8 ชั่วโมง บางครั้งแบ่งเป็นช่วงละ 4 ชั่วโมงก็ได้
4. มีวัตถุประสงค์การเรียนการสอนที่ชัดเจน (Clear Objective) ด้วยเหตุที่มินิคอร์สใช้เวลาเพียง 8 ชั่วโมงดังนั้นจุดประสงค์ที่ชัดเจนจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจะสามารถบรรลุได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด
5. มุ่งการฝึกทักษะ (Skills Orientation) เน้นทักษะและประสบการณ์ โดยเน้นทักษะในการปฏิบัติและประสบการณ์ของผู้เรียนมาใช้ในลักษณะกลุ่มมากกว่าเฉพาะตัวบุคคล
6. มีการร่วมกิจกรรมอย่างกว้างขวาง (Wide Participation) ลักษณะสำคัญของมินิคอร์ส คือ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ร่วมกิจกรรมที่มีพื้นฐานต่างกัน
7. ใช้กิจกรรมการเรียนหลายแบบ (Varied Learning Activities) มินิคอร์สชุดหนึ่งจัดยุทธวิธีการเรียนรู้หลายอย่างที่เหมาะสมต่อการบรรลุผลการเรียนตามจุดประสงค์
8. มีสื่อการเรียนการสอนหลายประเภท (Variety of Media) มินิคอร์ส จะเสนอเนื้อหาโดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สิ่งตีพิมพ์ เทป-โทรทัศน์ สไลด์-เทป โสตทัศนูปกรณ์ และสื่ออื่น ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
9. เป็นโครงการเรียนที่เตรียมโครงสร้างไว้แล้ว (Structured Programmed) แต่ละมินิคอร์ส มีการวางแผนและการกำหนดหน่วย ลำดับหน่วยการสอนไว้ อย่างละเอียดแล้วทุกหน่วยกิจกรรม กำหนดยุทธวิธีโดยมีความสัมพันธ์กับสื่อ เนื้อหา เวลาวัตถุประสงค์เป็นอย่างดี
10. ใช้กิจกรรมสร้างสรรค์ (Creative Activity) ให้โอกาสผู้เรียนในการคิดเสนอกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยจัดกิจกรรมในลักษณะ “ปลายเปิด” ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดเป็นอิสระมากขึ้น
11. มีกลวิธีที่นำไปสู่การเรียนการสอนกว้างขวาง (Strategies Made Overt) เนื่องจากเป็นชุดการสอนที่เป็นการพัฒนาการสอนของครูและเป็นการพัฒนาทักษะ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จึงเปิดโอกาสให้มีการทบทวนและวิเคราะห์ยุทธวิธีที่ใช้ในชุดการเรียนการสอน
12. มียุทธวิธีที่สามารถนำมาใช้ได้ (Essemplary Strategies) เป็นการรวมกลวิธีต่าง ๆ ที่เป็นการเสริมทักษะพิเศษตามความต้องการของผู้เรียน
13. มีการประเมินผล (Evaluation) เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของชุดการสอนมินิคอร์สมีการศึกษาข้อมูลย้อนกลับเพื่อพัฒนาทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนต่อไป

14. มีการติดตามผล (Follow-Up) มีบริการให้คำปรึกษาแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ทุกคน

15. มีการออกแบบ (Design) ชุดการสอนมินิคอร์สแต่ละชุดสร้างขึ้นโดยใช้พื้นฐานเทคโนโลยีทางการศึกษาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ระบบแต่ละกิจกรรมจะจัดเป็นวงจร ดังนี้

หลักการเรียนการสอนในชุดการสอนมินิคอร์ส

การเรียนการสอนโดยใช้ชุดการสอนมินิคอร์ส เป็นหลักการสอนที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) และ มนุษยนิยม (Humanism) ดังนั้นในชุดการสอนมินิคอร์ส จึงควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ (Mayer, 1978)

1. ชุดการสอนมินิคอร์สสร้างขึ้นเพื่อสนองความต้องการบุคคลและกลุ่มบุคคลที่จะนำไปแก้ปัญหาเกี่ยวกับตนเองใช้เวลาอันสั้น จึงทำให้มีการเลือกใช้ยุทธวิธีที่เหมาะสม และมีการใช้สื่อทัศนูปกรณ์อย่างสอดคล้องกัน มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ทำให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนชุดใดก่อนก็ได้ตามความต้องการที่จะนำไปใช้ประโยชน์
2. การจัดวางโปรแกรมการเรียนรู้ มีการจัดลำดับเนื้อหาตามหลักวิชาการเลือกยุทธวิธีมากมายหลายแบบอย่างรอบคอบ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ มีการรวมกลุ่มหลายครั้ง ทั้งกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย เพื่อให้เหมาะสมกับยุทธวิธีที่วางไว้
3. กิจกรรมจะเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์การเรียนรู้และการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้นและสนใจ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม วิธีการและการใช้อุปกรณ์เหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่
4. กิจกรรมของกลุ่มย่อย จะมีการสร้างบรรยากาศในการให้ความร่วมมือกันโดยมีการตัดสินใจแบบประชาธิปไตยผู้สอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปรายปัญหาและประเมินผลเชิงวิเคราะห์นั้น ๆ ด้วย
5. ผู้เรียนมีความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงต้องจัดกิจกรรมให้เปิดกว้าง เป็นกลางเพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกกิจกรรมเลือกกลุ่ม ซึ่งมีทั้งรายบุคคล กลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ และจะต้องใช้ยุทธวิธีที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ เช่น การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ การศึกษากรณีตัวอย่าง ฯลฯ

6. มีการสอดแทรกทักษะและแนวคิดต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ลงในกิจกรรมเพื่อให้เกิดพฤติกรรมซ้ำ ๆ และมีความชำนาญในทักษะนั้น ๆ ผู้เรียนสามารถที่จะประเมินความก้าวหน้าของตนเองได้หลังจากปฏิบัติกิจกรรมว่าตนเองได้บรรลุถึงเป้าหมายที่คาดหวังหรือยัง

7. ผู้สอนและผู้เรียนต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เคารพความคิดเห็นของกันและกัน ร่วมกันตัดสินใจ ไม่มีการบังคับ กิจกรรมเสริมสร้างความสามัคคี ลดการแข่งขันกัน

8. ผู้สอนจะแสดงความกระตือรือร้น สนใจต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะถือว่าความกระตือรือร้นของผู้สอนเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้เรียนอยากเรียน เมื่อการปฏิบัติกิจกรรมสำเร็จ ก็จะมีการเสริมแรงบวกแก่ผู้เรียน แต่จะไม่มีเสริมแรงทางลบแก่ผู้ที่ประสบผลสำเร็จน้อย

9. กิจกรรมบางอย่างที่เป็นทักษะจะจัดเป็นส่วนหนึ่งของชุดการสอนมินิคอร์ส เป็นการเลียนแบบพฤติกรรม เช่น ถ้าเป็นชุดการสอนเรื่องการบรรยาย ก็จัดกิจกรรมเรื่องการบรรยายไปพร้อม ๆ กับการสอน

10. การประเมินผลผู้เรียนโดยชุดการสอนมินิคอร์ส ไม่เป็นการตัดสินได้หรือตก แต่เป็นการประเมินว่าผู้เรียนได้พัฒนาตนเองไปแค่ไหน ไม่มีการลงโทษผู้ร่วมกิจกรรม และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาหลักเกณฑ์การประเมินผลของตนเองได้

จะเห็นว่าหลักการสอนของชุดการสอนมินิคอร์สนี้ ประยุกต์มาจากหลักการสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้ ที่จะสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนแต่ละคนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

ประสบการณ์ที่เหมาะสมกับชุดการสอนมินิคอร์ส (Mayer, 1975)

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนโดยใช้ชุดการสอนมินิคอร์ส ทำได้ดังนี้คือ

1. การศึกษาเอกสารที่ได้รับก่อนการเรียน เช่น เอกสารสรุปใจความสั้น ๆ จุลสาร เน้นด้านการสาธิตหรือแบบกึ่งโปรแกรม บทความจากการบันทึกเสียงสั้น ๆ งานง่าย ๆ ที่มอบหมายให้ทำล่วงหน้า
2. การบรรยายต่าง ๆ เช่น การอธิบาย การใช้วิธีแก้ปัญหา การสร้างแรงจูงใจ
3. การทำงานกลุ่ม เช่น กลุ่มวิเคราะห์เอกสาร การระดมพลังสมอง การร่วมคิดจากสถานการณ์จำลอง กลุ่มประเมินผลตนเอง กลุ่มศึกษากรณีตัวอย่าง
4. การแสดง เช่น การแสดงแหล่งข้อมูลต่าง ๆ การแสดงวิธีการ การแสดงผลงานของกลุ่ม

5. การประชุมปฏิบัติการ เช่น การวิเคราะห์พิจารณาตรวจสอบแนวคิด เครื่องมือ แหล่งข้อมูลต่าง ๆ การสังเคราะห์สร้างแนวความคิด สร้างแหล่งข้อมูล ออกแบบการทดสอบพัฒนาโปรแกรมการสอน
6. การสอนรายบุคคล เช่น การใช้บทเรียนโปรแกรม การสอนโดยใช้อุปกรณ์ด้านเสียงประกอบ
7. ทักษะศึกษาและดูงาน เช่น การศึกษางานในสถานศึกษาอื่น ๆ หรือภาคสนามที่อื่น โดยคำนึงถึงความเหมาะสม
8. การใช้บทบาทสมมติ เช่น การแสดงบทบาท เกมสมมติ เป็นต้น
9. วิธีการประเมินผล เช่น การประเมินผลตนเอง การประเมินผลจากแนวคิด และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

การประยุกต์ใช้มินิคอร์สในประเทศไทย (APIED , 1982)

แนวคิดของชุดการสอนมินิคอร์สเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับการศึกษาของประเทศไทย ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ได้หลายลักษณะเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. การศึกษาในระบบโรงเรียน
 - 1.1 ชุดการสอนบูรณาการระหว่างประจำการ ครูจำเป็นต้องได้รับการเสริมแรงขยายแนวความคิดและการฝึกฝน การปฏิบัติเพิ่มขึ้นในการสอนแต่ละวัน เนื้อหาวิชาต่าง ๆ สามารถนำมาวิเคราะห์และจัดแนวคิดให้ได้ทั้งรูปแบบบุคคลหรือเป็นกลุ่มบุคคล
 - 1.2 การสอนซ่อมเสริม การพัฒนาชุดการสอนมินิคอร์สเพื่อแก้ปัญหาเนื้อหาวิชาที่ยากหรืออาจช่วยในการสอนซ่อมเสริมสามารถทำได้ในโรงเรียนจำนวนมากในเมืองไทย โดยอำนวยความสะดวกแก่ครูและทำให้ยกมาตรฐานการศึกษาได้สูงขึ้น
2. การศึกษานอกระบบโรงเรียน
 - 2.1 โครงสร้างส่งเสริมการอ่าน
 - 2.2 การศึกษาอาชีพของผู้ใหญ่
 - 2.3 โครงการวิทยุศึกษา
 - 2.4 การเรียนโดยโปรแกรมการเรียนปลายเปิด
 - 2.5 การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 3,4

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นหัวใจสำคัญของการผลิตครูและเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของสถาบันผลิตครูในระดับต่าง ๆ ที่จัดให้นิสิต นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งหมายถึงการที่นิสิตนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้มีโอกาสนำเอา ความรู้ ความเข้าใจ จากหลักทฤษฎีต่าง ๆ ทั้งหมดที่เรียนมาไปปฏิบัติจริง และได้พัฒนาทักษะการสอนของตน ตลอดจนจนได้ฝึกความรับผิดชอบต่อนักเรียนที่ต้องปฏิบัติ และยังให้นักศึกษาได้มีโอกาสพิจารณาความสามารถในการฝึกปฏิบัติงานสอนของตน ที่จะพัฒนาเทคนิคทักษะการสอนต่าง ๆ ให้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

การประชุมสัมมนาคณะบดีคณะศึกษาศาสตร์ คุรุศาสตร์ เรื่อง “แนวทางในการปรับปรุงการฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาวิชาชีพ” เมื่อ พ.ศ. 2526 ได้สรุปความสำคัญของการจัดฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ว่า (วิทยาลัยสุราษฎร์ธานี, 2532) เป็นการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์จริง ในวิชาชีพอันเป็นวิธีการสำคัญที่จะช่วยให้นักศึกษาคูสามารถจบออกไปปฏิบัติงานครูได้อย่างมีประสิทธิภาพสมความคาดหวัง คือ ให้นักศึกษามีสมรรถภาพ 4 ประการ ได้แก่

1. มีความสามารถด้านวิชาการและวิชาชีพ ตลอดจนงานบริหารและงานธุรการที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู
2. มีคุณธรรมและจริยธรรมของครูของครูพร้อมทั้งมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู
3. มีความเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองและชุมชน
4. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

จุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

จุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จากเอกสารโครงการปรับปรุงการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท (การฝึกหัดครู, กรม 2521) มีดังนี้

1. เพื่อให้นักศึกษาได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ในวิชาการศึกษา จิตวิทยา และวิธีสอนไปทดลองปฏิบัติ เป็นการประสานงานระหว่างภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ นักศึกษาอาจจะปรับปรุง แก้ไขทฤษฎีที่ได้ศึกษามาให้เหมาะกับสภาพความเป็นจริงก็ได้
2. เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสทดลองสอนภายใต้การนิเทศ
3. เพื่อให้นักศึกษาได้มีชีวิตอยู่ในห้องเรียน และโรงเรียนจริง ๆ คู่กันเคยกับบรรยากาศ เข้าใจหน้าที่ครู คู่กันเคยกับนักเรียน ศึกษาและใช้อุปกรณ์จากแหล่งต่าง ๆ มีความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชนที่ไปทำการสอน

4. เพื่อให้นักศึกษาได้ประเมินตนเองว่า มีความเหมาะสมในการเป็นครูหรือไม่ เพียงใด ในด้านบุคลิกภาพ ความรักเด็ก ความเข้าใจ ตความต้องการของเด็ก ความภูมิใจในอาชีพ ความตั้งใจจะส่งเสริมอาชีพให้ก้าวหน้า เป็นที่ยกย่องนับถือของบุคคลทั่วไป นอกจากนี้ ยังเป็นโอกาสให้สร้างบุคลิกภาพของครูให้แก่ตนเองด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2527) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ในเอกสารของหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพื่อให้นิสิต

1. มีประสบการณ์ตรงโดยการฝึกปฏิบัติงานในวิชาชีพสาขาที่ตนได้เลือกศึกษา
2. นำทฤษฎีและหลักวิชาการที่ได้ศึกษาไปทดลองใช้ในสภาพความเป็นจริง
3. มีโอกาสพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมกับวิชาชีพ
4. เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระดับต่าง ๆ
5. ได้มีโอกาสเสริมสร้างสัมพันธ์ และความร่วมมือทางวิชาการระหว่างคณะครู ศาสตราจารย์ และสถาบันฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

เดเลอร์ (Devor, 1970) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดประสบการณ์วิชาชีพว่า

1. เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างและการจัดการศึกษา
2. เพื่อให้ นักศึกษาได้ปรับปรุงบุคลิกภาพที่เหมาะสมจะเป็นครูที่ดีในอนาคต
3. เพื่อให้ นักศึกษาได้ฝึกการนำเทคนิค วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ไปทดลองใช้
4. เพื่อให้ นักศึกษามีความสามารถที่จะเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนที่เหมาะสม
5. เพื่อให้ นักศึกษาได้ฝึกการมีมนุษยสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น
6. เพื่อให้ นักศึกษาฝึกการใช้เทคนิคการวัดผลและประเมินผล

สรุปจุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจากที่กล่าวมาได้ดังนี้ คือ เพื่อให้ นิสิตนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

1. มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับโครงสร้างและการจัดระบบการศึกษา

2. ได้มีประสบการณ์ตรงในการฝึกปฏิบัติงานในวิชาชีพ ได้ฝึกทดลองสอนโดยใช้ทฤษฎี และหลักวิชาที่เรียนมาในวิชาการศึกษา จิตวิทยาและวิธีการสอน ซึ่งเป็นการประสานระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติภายใต้การนิเทศของอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายคณะและอาจารย์ฝ่ายโรงเรียน ทำให้นิสิตนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้มีโอกาสปรับปรุงแก้ไขทฤษฎีที่ได้ศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงได้

3. ได้มีชีวิตอยู่ในห้องเรียนและโรงเรียนจริง ๆ ทำให้คุ้นเคยกับบรรยากาศ เข้าใจหน้าที่ครู คุ้นเคยกับนักเรียน ศึกษาและใช้วัสดุอุปกรณ์จากแหล่งต่าง ๆ ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชนที่ไปทำการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ได้เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระดับต่าง ๆ มีการพัฒนาบุคลิกภาพและความสามารถของตนให้เหมาะสมกับวิชาชีพ

4. ได้ฝึกเป็นครูประจำชั้น ทำสมุดรายงานประจำปี ให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่นักเรียนเมื่อมีปัญหา และออกข้อสอบซึ่งเป็นการใช้เทคนิคการวัดและประเมินผล

5. ได้ประเมินตนเองว่าเหมาะสมในการเป็นครูหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

คณะอนุกรรมการดำเนินงานพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพครู กรมการฝึกหัดครู ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของแนวปฏิบัติในการดำเนินงานประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ดังนี้

1. เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของครูและเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพให้แก่ นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง

2. เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้งานตามหลักสูตรในระดับที่สอนได้แจ่มแจ้งกว้างขวางจากการฝึกปฏิบัติ และเรียนรู้ประสบการณ์จากสถานการณ์จริงในรูปแบบต่าง ๆ

3. เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ทฤษฎีและปฏิบัติให้สอดคล้องกัน และสามารถนำไปปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนได้อย่างเหมาะสมและบังเกิดผลดี

4. เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ตนเองและรู้จักพัฒนาตนในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม

5. เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนและเรียนรู้วิธีการปฏิบัติงานในหน้าที่เพื่อสนองต่อการพัฒนาชุมชน

6. เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครู

รูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ เป็นประสบการณ์ที่สถาบันการฝึกหัดครูจัดให้นักศึกษาครูได้นำความรู้ในการเรียนภาคทฤษฎีไปฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงให้มากที่สุด และใช้เวลาในการฝึกปฏิบัติต่อเนื่องกันตลอดหลักสูตร ซึ่งกรมการฝึกหัดครูได้จัดรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ 3 รูปแบบดังนี้

1. การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มเวลา หมายถึง การจัดให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงที่โรงเรียน หรือหน่วยงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยใช้เวลาต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลานานช่วงหนึ่ง จำนวน 2 สัปดาห์ ครึ่งภาคเรียน หรือ เต็มภาคเรียน ทั้งนี้ เพื่อนักศึกษาจะได้มีเวลานานพอที่จะหาประสบการณ์ในสภาพการณ์จริงซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ขั้นตอน โดยจัดเป็นรายวิชาประสบการณ์วิชาชีพครู กล่าวคือ การศึกษาและสังเกต การมีส่วนร่วม การทดลองสอน การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูปแบบ แต่ละรายวิชามีลักษณะ จุดมุ่งหมาย และแนวทางการจัดดังต่อไปนี้

ก) การศึกษาและการสังเกต

ลักษณะวิชาการศึกษาและสังเกต เป็นวิธีการเพื่อหาประสบการณ์ในสถานการณ์จริง โดยการไปดู ไปฟัง ไปซักถาม และไปสังเกตเรื่องที่ได้รับมอบหมายที่หน่วยงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ข) การมีส่วนร่วม

ลักษณะวิชาการมีส่วนร่วม เป็นวิธีการที่ใช้หาประสบการณ์ในสถานการณ์จริง โดยการไปช่วยปฏิบัติงานบางประการ ที่ได้รับมอบหมายกับพี่เลี้ยงในหน่วยงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ค) การทดลองสอน

ลักษณะวิชาการทดลอง เป็นวิธีการหาประสบการณ์ในสถานการณ์จริง โดยการนำเทคนิควิธีการจากการเรียนภาคทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามโปรแกรมวิชาที่เรียนไปทดลองสอนหรือทดลองปฏิบัติที่หน่วยงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ต่อเนื่องกันในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ง) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูปแบบ

ลักษณะวิชาการศึกษาประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูปแบบ เป็นการนำความรู้ที่ได้ศึกษามาแล้วทั้งหมด และประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกใน 3 ขั้นตอนแรกมาใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูทุกอย่าง เสมือนเป็นครูประจำการคนหนึ่ง เป็นการพัฒนาสมรรถภาพทั้ง 3 ด้าน คือ สมรรถภาพด้านความรู้ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะให้ครบถ้วน สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. การจัดประสบการณ์วิชาชีพบางเวลา หมายถึง การจัดให้นักศึกษาได้ศึกษาภาคปฏิบัติควบคู่ภาคทฤษฎีของรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาชีพครู และกลุ่มปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพเป็นบางเวลา ทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัย โดยหาประสบการณ์ในสถานการณ์จริงให้มากที่สุด ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้เวลาต่อเนื่องกัน ในช่วงใดช่วงหนึ่งอย่างยาวนาน ดังนั้น การกำหนดเวลาในการศึกษาภาคปฏิบัติอาจใช้เวลาเพียงหนึ่งวัน ครึ่งวัน หรือบางชั่วโมงก็ได้ ตามความเหมาะสมของกิจกรรมภาคปฏิบัตินั้น ๆ

3. การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเสริม หมายถึง การจัดกิจกรรมหรือโครงการเสริมสมรรถภาพทางด้านความรู้ เทคนิควิธี และคุณลักษณะให้แก่นักศึกษาได้มีประสบการณ์ ในหน้าที่ของครูอย่างกว้างขวางเพิ่มขึ้น

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเสริม

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเทียบเท่ากับหัวใจของการฝึกหัดครู เพราะจะช่วยให้ศึกษามีสมรรถภาพครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะ สำหรับนักศึกษาในโครงการคุรุทายาทนอกจากจะได้รับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มเวลา โดยให้นักศึกษาได้ฝึกภาคปฏิบัติในสถานการณ์จริงตามโรงเรียน ยังได้รับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูบางเวลาโดยจัดให้นักศึกษาได้ศึกษาภาคปฏิบัติควบคู่ไปกับภาคทฤษฎีของรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาชีพครูเป็นบางเวลาทั้งภายในและภายนอกสถาบัน และที่นักศึกษาได้รับเพิ่มเติมเป็นกรณีพิเศษคือ ประสบการณ์วิชาชีพครูเสริม

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเสริม หมายถึง การปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมหรือการดำเนินงานโครงการเสริมสมรรถภาพทางด้านความรู้ เทคนิควิธีและคุณลักษณะให้แก่ศึกษาคูในโครงการคุรุทายาทได้มีประสบการณ์ในหน้าที่ของครูประถมศึกษาอย่างกว้างขวางเพิ่มขึ้น จากการเรียนการสอนและการฝึกงานปกติในห้องเรียน

การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเสริมให้กับศึกษาคูทายาท จะสนองหลักการของการจัดกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่สำคัญประการหนึ่งคือ การมุ่งจัดประสบการณ์วิชาชีพครูหลายลักษณะ เพื่อพัฒนาสมรรถภาพของศึกษาคูให้สมบูรณ์ครบถ้วนมากที่สุดนั่นเอง (แนวทางการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเสริม สำหรับศึกษาคูทายาท กระทรวงศึกษาธิการ, 2531)

วัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเสริมมีดังนี้

1. เพื่อให้นักศึกษาได้เสริมประสบการณ์วิชาชีพครูอย่างกว้างขวางเพิ่มขึ้น อันเป็นผลก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านความรู้ เทคนิควิธีและคุณลักษณะแก่

นักศึกษาครู

2. เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกหัดงานในหน้าที่ครูโดยตรง อันจะส่งผลถึงการสร้างความรัก ความศรัทธาในอาชีพครู
3. เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสพัฒนาเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานหน้าที่ของครู ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในการผลิตครู

การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเสริมเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกันทั้งของวิทยาลัยครู มหาวิทยาลัย สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ โดยการอำนวยการของคณะกรรมการโครงการครูทายาทระดับจังหวัดซึ่งเป็นกรรมการร่วมระหว่างสถาบันการศึกษา กับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเสริมสำหรับนักศึกษาครูทายาท แบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ประสบการณ์เสริมที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านความรู้

การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเสริมสมรรถภาพด้านความรู้เป็นการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูที่เสริมสมรรถภาพนักศึกษาเกี่ยวกับความรู้ในเนื้อหาวิชาที่จะนำไปใช้สอนโดยตรง ความรู้ในวิชาชีพครูที่จะเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และความรู้ความสามารถพิเศษหรือความถนัดในการปฏิบัติงานบางอย่างที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานในหน้าที่ของครูให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้

วัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านความรู้มีดังนี้

1. เพื่อให้ศึกษามีความรู้ในด้านเนื้อหาและทฤษฎีต่างๆ ในอันที่จะนำไปใช้ทดลองปฏิบัติจริง ก่อให้เกิดทักษะในด้านเทคนิควิธีต่อไป
2. เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยการร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น

การจัดประสบการณ์เสริมดังกล่าวนี้ สามารถจัดได้ 2 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 ประสบการณ์ที่จัดเสริมในภาคเรียนปกติ ตลอดไปรวมการศึกษาซึ่งมีระยะเวลาถึง 4 ปี ประสบการณ์ที่ควรจัดเสริมมีดังนี้

- ประสพการณ์ที่ 1 : การประชุมพิเศษ (ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษาที่ 1)
 ประสพการณ์ที่ 2 : การศึกษาดูงานโรงเรียนประถมศึกษา
 (ทุกภาคเรียนในปีการศึกษาที่ 1, 2 และ 3)
 ประสพการณ์ที่ 3 : การร่วมงานนิทรรศการ “วันการประถมศึกษา”
 (ทุกปี)
 ประสพการณ์ที่ 4 : การเสริมความรู้ความสามารถพิเศษ
 (ทุกภาคเรียน)
 ประสพการณ์ที่ 5 : การทดสอบประสิทธิภาพหน่วยการสอน
 (ภาคเรียนเดียวกันหรือก่อนการออกทดลองสอน)
 ประสพการณ์ที่ 6 : การวิจัยเบื้องต้น (ภาคเรียนที่ 8 หรือภายหลังการ
 ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู)
 ประสพการณ์ที่ 7 : การปัจฉิมนิเทศ (ปลายภาคเรียนที่ 8)

ลักษณะที่ 2 ประสพการณ์ที่จัดเสริมในภาคฤดูร้อน

- ประสพการณ์ที่ 1 : ความรู้เรื่องโรงเรียนประถมศึกษา
 (ภาคฤดูร้อนที่ 1)
 ประสพการณ์ที่ 2 : การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 (ภาคฤดูร้อนที่ 1)
 ประสพการณ์ที่ 3 : ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน
 (ภาคฤดูร้อนที่ 2)
 ประสพการณ์ที่ 4 : การศึกษางานนอกระบบ (ภาคฤดูร้อนที่ 2)
 ประสพการณ์ที่ 5 : การวางแผนโครงการเพื่อการพัฒนา
 (ภาคฤดูร้อนที่ 3)
 ประสพการณ์ที่ 6 : โครงการพิเศษ (ภาคฤดูร้อนที่ 3)
 ประสพการณ์ที่ 7 : กฎหมายและระเบียบสำหรับครู (ภาคฤดูร้อนที่ 4)
 ประสพการณ์ที่ 8 : การพัฒนางานในหน้าที่ครู (ภาคฤดูร้อนที่ 4)

2. ประสพการณ์เสริมที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านเทคนิควิธี

การจัดประสพการณ์วิชาชีพครูเสริมสมรรถภาพด้านเทคนิควิธี เป็นการจัดประสพการณ์วิชาชีพครูที่เสริมสมรรถภาพของนักศึกษาเกี่ยวกับการนำความรู้ หลักการ วิธีการ

ไปปฏิบัติหน้าที่ครูอย่างมีทักษะ ในด้านงานสอน งานกิจการนักเรียน งานแนะแนว งานธุรการ งานพัฒนาตนเอง งานพัฒนาสังคมและงานที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์เสริมที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านเทคนิควิธีมีดังนี้

1. เพื่อให้ศึกษามีโอกาสนำความรู้และทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้จากการเรียนไปใช้ทดลองปฏิบัติจริงอันก่อให้เกิดทักษะทางด้านเทคนิควิธี
2. เพื่อให้ศึกษาได้พัฒนาทักษะด้านเทคนิควิธี พร้อมทั้งจะออกไปประกอบอาชีพครู ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดประสบการณ์เสริมด้วยเทคนิควิธีนี้มี 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ประสบการณ์ที่จัดเสริมในภาคเรียนปกติ

ประสบการณ์ที่ 1	: ทักษะในการใช้และการสอนภาษาไทย
(จัดภาคเรียนใดภาคเรียนหนึ่งในปีที่ 1-4)
ประสบการณ์ที่ 2	: การสร้างแบบทดสอบโดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (จัดภายหลังจากนักศึกษาผ่านการอบรมภาคฤดูร้อนที่ 1 เรื่องการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และหลังจากเรียนวิชาการประเมินผลการสร้างแบบทดสอบแล้ว)
ประสบการณ์ที่ 3	: การสอนเด็กพิเศษ (จัดในภาคเรียนใดภาคเรียนหนึ่งในปีที่ 3 หรือปีที่ 4)
ประสบการณ์ที่ 4	: การแนะแนว (จัดภาคเรียนใดภาคเรียนหนึ่งในปีที่ 3 หรือปีที่ 4)
ประสบการณ์ที่ 5	: ทักษะการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ (จัดในภาคเรียนใดภาคเรียนหนึ่งในปีที่ 1-4)
ประสบการณ์ที่ 6	: ทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (จัดในภาคเรียนใดภาคเรียนหนึ่งในปีที่ 1-4)
ประสบการณ์ที่ 7	: ทักษะการสอนแบบจุลภาค (จัดตลอดภาคเรียนปกติในปีที่ 3-4)

ประสบการณ์ที่ 8 : ทักษะการสอนโดยเพื่อนช่วยสอน (จัดในการเรียน
หนึ่งในปีที่ 3-4)

ลักษณะที่ 2 ประสบการณ์ที่จัดเสริมในภาคฤดูร้อน

ประสบการณ์ที่ 1 : การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

1.1 ทักษะพื้นฐานทั้ง 8 ทักษะ ได้แก่

- (1) การสังเกต
- (2) การวัด
- (3) การคำนวณ
- (4) การจำแนกประเภท
- (5) ความสัมพันธ์ระหว่างสเปสและสเปส
กับเวลา

(6) การสื่อความหมายกับข้อมูล

(7) การแสดงความคิดเห็นข้อมูล

(8) การพยากรณ์

1.2 ทักษะผสมผสาน 5 ทักษะ ได้แก่

(9) การตั้งสมมุติฐาน

(10) การระบุและควบคุมตัวแปร

(11) การตั้งนิยามเชิงปฏิบัติการ

(12) การทดลอง

(13) การตีความหมายข้อมูลและสรุปผล

ประสบการณ์ที่ 2 : การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

2.1 ความคิดริเริ่ม

2.2 ความคิดคล่องตัว

2.3 ความคิดยืดหยุ่น

2.4 ความคิดละเอียดลออ

ประสบการณ์ที่ 3 : การผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอน

ประสบการณ์ที่ 4 : การสอนซ่อมเสริม

ประสบการณ์ที่ 5 : ทักษะการประชาสัมพันธ์

3. ประสพการณ์ที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านคุณลักษณะ

ประสพการณ์เสริมด้านคุณลักษณะเป็นประสพการณ์ที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการเรียนการสอนที่จัดขึ้นตามปกติ เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะและเจตคติที่เหมาะสมต่อการเป็นครูโดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสพัฒนาบุคลิกภาพทางด้านร่างกายให้สมบูรณ์พร้อมที่จะออกไปเป็นครูที่ดีได้
2. เพื่อปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพครู
3. เพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางจิตและค่านิยมในการทำงาน และการดำรงชีวิตที่ดี

การจัดประสพการณ์ที่วิชาชีพครูเสริมด้านคุณลักษณะเป็นหน้าที่ของสถาบันการผลิตครูที่จะต้องจัดให้มีขึ้นตลอดระยะเวลาการศึกษาโดยแบ่งกิจกรรมออกได้เป็น 2 ลักษณะ

คือ

ลักษณะที่ 1 ประสพการณ์ที่จัดเสริมในภาคเรียนปกติ

เป็นประสพการณ์ที่สถาบันการผลิตครูจัดขึ้นตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดปีการศึกษาของแต่ละปี ประกอบด้วยประสพการณ์ต่าง ๆ จำนวน 8 ประสพการณ์ ดังต่อไปนี้คือ

ประสพการณ์ที่ 1	: กิจกรรมหอพัก
ประสพการณ์ที่ 2	: กิจกรรมในเทศกาลและวันสำคัญ
ประสพการณ์ที่ 3	: การพัฒนาตนเองและการบริหารชีวิต
ประสพการณ์ที่ 4	: มนุษยสัมพันธ์
ประสพการณ์ที่ 5	: กิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย
ประสพการณ์ที่ 6	: จรรยาครู
ประสพการณ์ที่ 7	: จิตสำนึกในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
ประสพการณ์ที่ 8	: กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ประสพการณ์ที่ 1 : การปฐมนิเทศ (ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษาที่ 1)
 ประสพการณ์ที่ 2 : การศึกษาดูงานโรงเรียนประถมศึกษา
 (ทุกภาคเรียนในปีการศึกษาที่ 1, 2 และ 3)
 ประสพการณ์ที่ 3 : การร่วมงานนิทรรศการ “วันการประถมศึกษา”
 (ทุกปี)
 ประสพการณ์ที่ 4 : การเสริมความรู้ความสามารถพิเศษ
 (ทุกภาคเรียน)
 ประสพการณ์ที่ 5 : การทดสอบประสิทธิภาพหน่วยการสอน
 (ภาคเรียนเดียวกันหรือก่อนการออกทดลองสอน)
 ประสพการณ์ที่ 6 : การวิจัยเบื้องต้น (ภาคเรียนที่ 8 หรือภายหลังการ
 ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู)
 ประสพการณ์ที่ 7 : การปัจฉิมนิเทศ (ปลายภาคเรียนที่ 8)

ลักษณะที่ 2 ประสพการณ์ที่จัดเสริมในภาคฤดูร้อน

- ประสพการณ์ที่ 1 : ความรู้เรื่องโรงเรียนประถมศึกษา
 (ภาคฤดูร้อนที่ 1)
 ประสพการณ์ที่ 2 : การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 (ภาคฤดูร้อนที่ 1)
 ประสพการณ์ที่ 3 : ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน
 (ภาคฤดูร้อนที่ 2)
 ประสพการณ์ที่ 4 : การศึกษางานนอกระบบ (ภาคฤดูร้อนที่ 2)
 ประสพการณ์ที่ 5 : การวางแผนโครงการเพื่อการพัฒนา
 (ภาคฤดูร้อนที่ 3)
 ประสพการณ์ที่ 6 : โครงการพิเศษ (ภาคฤดูร้อนที่ 3)
 ประสพการณ์ที่ 7 : กฎหมายและระเบียบสำหรับครู (ภาคฤดูร้อนที่ 4)
 ประสพการณ์ที่ 8 : การพัฒนางานในหน้าที่ครู (ภาคฤดูร้อนที่ 4)

2. ประสพการณ์เสริมที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านเทคนิควิธี

การจัดประสพการณ์วิชาชีพครูเสริมสมรรถภาพด้านเทคนิควิธี เป็นการจัดประสพการณ์วิชาชีพครูที่เสริมสมรรถภาพของนักศึกษาเกี่ยวกับการนำความรู้ หลักการ วิธีการ

ไปปฏิบัติหน้าที่ครูอย่างมีทักษะ ในด้านงานสอน งานกิจการนักเรียน งานแนะแนว งานธุรการ งานพัฒนาตนเอง งานพัฒนาสังคมและงานที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ของการจัดประสบการณ์เสริมที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านเทคนิควิธีมีดังนี้

1. เพื่อให้ศึกษามีโอกาสหาความรู้และทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้จากการเรียนไปใช้ทดลองปฏิบัติจริงอันก่อให้เกิดทักษะทางด้านเทคนิควิธี
2. เพื่อให้ศึกษาได้พัฒนาทักษะด้านเทคนิควิธี พร้อมทั้งจะออกไปประกอบอาชีพครู ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดประสบการณ์เสริมด้วยเทคนิควิธีนี้มี 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 ประสบการณ์ที่จัดเสริมในภาคเรียนปกติ

ประสบการณ์ที่ 1	: ทักษะในการใช้และการสอนภาษาไทย
(จัดภาคเรียนใดภาคเรียนหนึ่งในปีที่ 1-4)
ประสบการณ์ที่ 2	: การสร้างแบบทดสอบโดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (จัดภายหลังจากนักศึกษาผ่านการอบรมภาคฤดูร้อนที่ 1 เรื่องการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และหลังจากเรียนวิชาการประเมินผลการสร้างแบบทดสอบแล้ว)
ประสบการณ์ที่ 3	: การสอนเด็กพิเศษ (จัดในภาคเรียนใดภาคเรียนหนึ่งในปีที่ 3 หรือปีที่ 4)
ประสบการณ์ที่ 4	: การแนะแนว (จัดภาคเรียนใดภาคเรียนหนึ่งในปีที่ 3 หรือปีที่ 4)
ประสบการณ์ที่ 5	: ทักษะการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ (จัดในภาคเรียนใดภาคเรียนหนึ่งในปีที่ 1-4)
ประสบการณ์ที่ 6	: ทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (จัดในภาคเรียนใดภาคเรียนหนึ่งในปีที่ 1-4)
ประสบการณ์ที่ 7	: ทักษะการสอนแบบจุลภาค (จัดตลอดภาคเรียนปกติในปีที่ 3-4)

ประสบการณ์ที่ 3 : ทักษะการสอนโดยเพื่อนช่วยสอน (จัดในการเรียน
หนึ่งในปีที่ 3-4)

ลักษณะที่ 2 ประสบการณ์ที่จัดเสริมในภาคฤดูร้อน

ประสบการณ์ที่ 1 : การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

1.1 ทักษะพื้นฐานทั้ง 8 ทักษะ ได้แก่

- (1) การสังเกต
- (2) การวัด
- (3) การคำนวณ
- (4) การจำแนกประเภท
- (5) ความสัมพันธ์ระหว่างสเปสและสเปส
กับเวลา
- (6) การสื่อความหมายกับข้อมูล
- (7) การแสดงความคิดเห็นข้อมูล
- (8) การพยากรณ์

1.2 ทักษะผสมผสาน 5 ทักษะ ได้แก่

- (9) การตั้งสมมุติฐาน
- (10) การระบุและควบคุมตัวแปร
- (11) การตั้งนิยามเชิงปฏิบัติการ
- (12) การทดลอง
- (13) การตีความหมายข้อมูลและสรุปผล

ประสบการณ์ที่ 2 : การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

2.1 ความคิดริเริ่ม

2.2 ความคิดคล่องตัว

2.3 ความคิดยืดหยุ่น

2.4 ความคิดละเอียดลออ

ประสบการณ์ที่ 3 : การผลิตและการใช้สื่อการเรียนการสอน

ประสบการณ์ที่ 4 : การสอนซ่อมเสริม

ประสบการณ์ที่ 5 : ทักษะการประชาสัมพันธ์

3. ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดสมรรถภาพด้านคุณลักษณะ

ประสบการณ์เสริมด้านคุณลักษณะเป็นประสบการณ์ที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการเรียนการสอนที่จัดขึ้นตามปกติ เพื่อปลูกฝังคุณลักษณะและเจตคติที่เหมาะสมต่อการเป็นครูโดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสพัฒนาบุคลิกภาพทางด้านร่างกายให้สมบูรณ์พร้อมที่จะออกไปเป็นครูที่ดีได้
2. เพื่อปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพครู
3. เพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางจิตและค่านิยมในการทำงาน และการดำรงชีวิตที่ดี

การจัดประสบการณ์ที่วิชาชีพครูเสริมด้านคุณลักษณะเป็นหน้าที่ของสถาบันการผลิตครูที่จะต้องจัดให้มีขึ้นตลอดระยะเวลาการศึกษาโดยแบ่งกิจกรรมออกได้เป็น 2 ลักษณะ
คือ

ลักษณะที่ 1 ประสบการณ์ที่จัดเสริมในภาคเรียนปกติ

เป็นประสบการณ์ที่สถาบันการผลิตครูจัดขึ้นตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดปีการศึกษาของแต่ละปี ประกอบด้วยประสบการณ์ต่าง ๆ จำนวน 8 ประสบการณ์ ดังต่อไปนี้คือ

ประสบการณ์ที่ 1	: กิจกรรมหอพัก
ประสบการณ์ที่ 2	: กิจกรรมในเทศกาลและวันสำคัญ
ประสบการณ์ที่ 3	: การพัฒนาตนเองและการบริหารชีวิต
ประสบการณ์ที่ 4	: มนุษยสัมพันธ์
ประสบการณ์ที่ 5	: กิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย
ประสบการณ์ที่ 6	: จรรยาครู
ประสบการณ์ที่ 7	: จิตสำนึกในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
ประสบการณ์ที่ 8	: กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลักษณะที่ 2 ประสพการณ์ที่จัดเสริมในภาคฤดูร้อน

เป็นประสพการณ์ที่สถาบันการผลิตครูและสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
จัดอบรมภาคฤดูร้อนให้กับนักศึกษาครุทายาทยาระยะเวลา 6 วัน 5 คืน ประกอบด้วย
ประสพการณ์ต่าง ๆ จำนวน 8 ประสพการณ์ดังต่อไปนี้ คือ

ประสพการณ์ที่ 1 : การพัฒนาตนเอง

1.1 การพัฒนาบุคลิกภาพ

1.2 การพัฒนาจิต

1.3 การพัฒนาลักษณะนิสัย

ประสพการณ์ที่ 2 : มนุษยสัมพันธ์

2.1 ทักษะการเข้าใจตนเองและผู้อื่น

2.2 ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น

2.3 ทักษะการเข้าสังคม

2.4 มนุษยสัมพันธ์ในการทำงานของครู

ประสพการณ์ที่ 3 : ความเป็นผู้นำ

3.1 บทบาทของผู้นำ

3.2 คุณลักษณะของผู้นำที่ดี

3.3 ทักษะการเป็นผู้นำ

ประสพการณ์ที่ 4 : จรรยาครู

4.1 อุดมการณ์ของครู

4.2 เอกลักษณ์ของครู

4.3 วินัยแห่งอาชีพ

ประสพการณ์ที่ 5 : คุณลักษณะของครูในด้านการพัฒนา

เศรษฐกิจ - สังคม

5.1 ความมีจิตใจใฝ่พัฒนา

5.2 ความมีจิตสำนึกในการรับใช้สังคม

5.3 ความมีน้ำใจประชาธิปไตย

5.4 ความมีเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรม

ไทยและสาธารณสมบัติของชาติ

5.5 ความมีจิตสำนึกทางเศรษฐกิจ

ประสพการณ์ที่ 6 : กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในเรื่องของ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.1 ความตระหนักในปัญหาทรัพยากร

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.2 ความรับผิดชอบต่อปัญหาทรัพยากร

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.3 การมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้

ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อม

ประสบการณ์ที่ 7 : การบริหารชีวิต

7.1 องค์ประกอบของการบริหารชีวิต

7.2 การบริหารร่างกาย

7.3 การบริหารจิตใจ

7.4 ค่านิยมของการดำเนินชีวิตและการ
แก้ปัญหา

7.5 ค่านิยมในการทำงาน

7.6 การบริหารเวลา

ประสบการณ์ที่ 8 : กิจกรรมเสริมเพื่อสร้างสมรรถภาพด้าน
คุณลักษณะ

8.1 การตื่นนอนเช้าตรู่

8.2 การบริหารกาย

8.3 กิจกรรมสร้างอุดมการณ์ชาติ

8.4 การพัฒนาสิ่งแวดล้อม

8.5 การรับประทานอาหาร

8.6 การบริหารจิต

8.7 การจัดระบบกลุ่ม

8.8 การศึกษาดูงาน

8.9 นันทนาการด้วยเพลง ดนตรี

หมายเหตุ ประสบการณ์ที่ 8 สำหรับภาคฤดูร้อนของทุกปีการศึกษา
จำเป็นต้องให้ทุกสถาบันจัด เพื่อฝึกเสริมสร้างคุณลักษณะของนักศึกษาให้มีบุคลิกภาพในการ
เป็นครูที่ดี

จากแนวทางการจัดประสบการณ์วิชาชีพรูเสริมสำหรับนักศึกษา
ครุทายาทจะเห็นได้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดรูปแบบของกิจกรรมการฝึกอบรมนักศึกษาให้
เกิดสมรรถภาพทางด้านความรู้ ด้านเทคนิควิธีและด้านคุณลักษณะ ซึ่งเป็นสมรรถภาพที่คาดหวัง
หวังให้เกิดขึ้นแก่นักศึกษาครุทายาทเพื่อสนองความต้องการของสังคมและหน่วยงานผู้ใช้ครู

ดังนั้น การจัดกิจกรรมของการฝึกอบรมนอกจากจะมุ่งสร้างเสริมสมรรถภาพทั้ง 3 ด้านนี้เป็นสำคัญแล้ว ยังเน้นการสร้างเสริมเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครูอีกด้วย

หน้าที่และบทบาทของครูในโรงเรียนประถมศึกษา

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้ประเทศคงอยู่ และพัฒนาไปสู่ความก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและศิลปวัฒนธรรม การศึกษาจะมีส่วนช่วย

พัฒนาประเทศได้เพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับ การกำหนดแนวนโยบายทางการศึกษาให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการพัฒนาประเทศและสัมพันธ์กับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและวัฒนธรรม การศึกษาจะพัฒนาและเตรียมทรัพยากรบุคคลให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้ความชำนาญและวิจารณ์ฐานในการดำรงชีวิตให้ทันกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง แต่ผู้ที่จะทำให้พลเมืองของประเทศมีคุณค่าและคุณภาพสูงขึ้นตามแนวนโยบายและจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาที่วางไว้ได้นั้นก็คือครู

ดังนั้น ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีสมรรถวิสัยเพียบพร้อม ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ความหมายและความสำคัญของครู

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 คำว่า “ครู” หมายถึง ผู้สั่งสอนศิษย์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ และมาจากคำว่า “ครู” แปลว่า หนัก (ราชบัณฑิตยสถาน 2530) นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของคำว่า “ครู” อีกมาก เช่น เปลื้อง ณ นคร (2525) ได้ให้ความหมายว่า “ครู” หมายถึง ผู้มีความหนักแน่น ผู้ควรแก่การเคารพของศิษย์ ผู้สั่งสอน

ระพี สาคริก (2529) ได้ให้ความหมายว่า ครู คือ ผู้ทำหน้าที่พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสังคม โดยใช้กระบวนการศึกษาอบรมฐานะผู้ฝึก ผู้แนะ ผู้นำ ผู้ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแก่คน เพื่อสร้างให้เป็นคนดี พลเมืองดี ประพฤติในสิ่งที่ดีให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น

ท่านพุทธทาสภิกขุ (2529) ได้ให้ความหมายว่า ครู หมายถึงผู้มีภาระอันหนัก ผู้ที่มีความหนักหรือบุคคลที่ควรเคารพยกย่อง มาจากรากศัพท์เดิมคำว่า “ครู” ซึ่งแปลว่า หนัก

มีคำกล่าวที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของครูมากมาย เช่น ครู คือ

ปุษนียบุคคล ครู คือ แม่พิมพ์ของชาติ ครู คือ พ่อแม่คนที่สองของศิษย์ และครู คือ ผู้ยกสถานะทางวิญญาณ ฯลฯ แสดงให้เห็นว่า ครูมีความสำคัญที่จะสั่งสอนอบรมหรือให้คำแนะนำแก่ศิษย์ เพื่อให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและเป็นกำลังคนที่มีส่วนสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้เกิดแก่สังคมและประเทศชาติ นอกจากนี้ ธีรยุทธ เสนิงศ์ ณ อรุณธยา (2525) ได้สำรวจแนวความคิดและบทบาทของครูและผู้เกี่ยวข้องกับวงการศึกษาและวงการครูเกี่ยวกับความสำคัญของครูสรุปได้ว่า

1. ครูเป็นนักพัฒนาคน พัฒนาทั้งด้านความรู้ ความสามารถที่จะเป็นประโยชน์ ในการดำเนินชีวิต และพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้มีจิตใจสูง
2. ครูเป็นผู้ชี้ทางความคิดให้แก่ศิษย์ให้รู้จักการเลือกตัดสินใจ
3. ครูเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ และบุคคลทั่วไป
4. ครูเป็นตัวจักรสำคัญในการดำเนินการศึกษาอันเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ
5. ครูมีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมเสถียรภาพของประเทศในด้านสังคม เศรษฐกิจการเมืองและการปกครองให้มั่นคง เพราะสามารถปลูกฝังค่านิยม เจตคติ ตลอดจนความสำนึกทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครองให้แก่ นักเรียน และประชาชน ได้มากที่สุด

6. ครูเป็นผู้ช่วยเหลือ และพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้นได้เนื่องจากภูมิสภาพ และปัญหาท้องถิ่นดีกว่าข้าราชการฝ่ายอื่น ๆ

จากที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า ครู มีภาระหน้าที่มากมายที่จะต้องปฏิบัติ มิใช่เพียงแต่เป็นผู้สอนหรือถ่ายทอดวิชาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ครูจะต้องจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน ครูเป็นผู้มีหน้าที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาโดยรอบด้านขึ้นในตัวผู้เรียน ภาระหน้าที่ดังกล่าวนี้คือการสอนหรือการให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในและนอกโรงเรียน ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ถือเป็นหัวใจของระบบการศึกษา ซึ่งมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศ ครูนอกจากจะเป็นผู้มีบทบาทในการถ่ายทอดวิชาการและวิชาชีพในด้านต่าง ๆ แล้ว ยังช่วยเสริมสร้าง และพัฒนาคุณภาพให้แก่เยาวชนของชาติ เพื่อเป็นผู้สร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชนและสังคมส่วนรวม

หน้าที่และบทบาทของครู

อำไพ สุจริตกุล และคณะ (2521) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์มาตรฐานของการสอนระดับประถมศึกษา พบว่า หน้าที่และงานของครูประถมศึกษาประกอบด้วยกลุ่มงาน 8 กลุ่มคือ

1. งานสอน

2. งานอบรมนักเรียน
3. งานปกครองชั้น
4. งานแนะแนว
5. งานธุรการ
6. งานกิจกรรมพิเศษของนักเรียนและชุมชน
7. งานติดต่อกับผู้ปกครองและชุมชน
8. งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการให้การศึกษา

งานทั้ง 8 กลุ่ม สามารถจำแนกหน้าที่และงานของครูออกเป็น 22 ชนิดคือ

1. ทำบัญชีเรียกชื่อ
2. ทำสมุดประจำชั้นและทะเบียนประวัตินักเรียน
3. ทำสมุดรายงานประจำตัวนักเรียน
4. ทำรายงานผลการเรียน
5. สอนและเตรียมการสอน
6. ตรวจงานของนักเรียน
7. ปกครองนักเรียน
8. ควบคุมชั้น
9. อบรมสั่งสอนนักเรียน
10. จัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียน
11. จัดและเก็บเอกสารและอุปกรณ์การสอนเข้าหมวดหมู่
12. รู้และปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียน
13. ประสานงานกับครูใหญ่ เพื่อนร่วมงานคนงาน และ

ผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ

14. แนะนำนักเรียนและผู้ปกครอง
15. สอนซ่อมเสริม
16. จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียน
17. ตรวจสุขภาพทั่วไปและการแต่งกายของนักเรียนทุกเช้า
18. ดูแลความปลอดภัยและช่วยเหลือนักเรียนเจ็บป่วย
19. ดูแลความสะอาดเรียบร้อยของโรงเรียนและห้องเรียน
20. ติดต่อกับผู้ปกครองและชุมชน
21. ร่วมกิจกรรมของนักเรียนและชุมชน
22. เป็นตัวอย่างที่ดีของนักเรียนและชุมชน

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2521) กล่าวถึงหน้าที่และความรับผิดชอบ

ของครูดังนี้

1. ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน การอบรม การปกครองดูแลให้คำแนะนำและแนะแนวต่าง ๆ
2. ศึกษาวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน
3. ให้บริการแก่สังคมในด้านวิชาการและอื่น ๆ
4. นิเทศในสาขาวิชาที่รับผิดชอบ
5. ช่วยงานธุรการและงานบริการของสถานศึกษา
6. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

นอกเหนือไปจากนี้ สังคมยังต้องการให้ครูกระทำหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. สอนและฝึกฝนอบรมเด็กนักเรียน และเยาวชนให้เป็นคนดีและมีความรู้ความสามารถ
 2. ช่วยกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนและช่วยพัฒนาโรงเรียน
 3. จัดกิจกรรมการศึกษาให้มีผลต่อการพัฒนาชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักเรียนเพื่อฝึกทักษะพิเศษให้แก่นักเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนใช้ความรู้ความสามารถ เพื่อพัฒนาชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ตลอดจนชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่
 4. ช่วยทำนุบำรุง และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมชาติ
 5. พัฒนาตัวครูเอง ใฝ่หาความรู้ และความสามารถในการอาชีพ รวมทั้งปรับปรุงตนเองในการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นแบบอย่างแก่เยาวชน และประชาชนโดยทั่วไป
- นอกจากงานวิจัยและความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ แล้ว สุขุม อมรวิวัฒน์ (อ้างถึงใน อ่ำไพ สุจริตกุล และคณะ 2524) ได้แปลและเรียบเรียงคุณสมบัติ 6 ประการของครูในสังคม ดังนี้
1. เป็นผู้ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้แก่นักเรียน คือ สามารถพัฒนากระบวนการสอนและการประเมินผลกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ให้มากที่สุด
 2. เป็นผู้มีความสามารถในฐานะเป็นที่ปรึกษาและผู้แนะแนวทาง คือ สามารถเข้าใจนักเรียนและช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเอง ใช้วิธีการเก็บข้อมูลวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาของนักเรียนอย่างได้ผล
 3. เป็นผู้ถ่ายทอดสื่อโยงวัฒนธรรม คือ สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ส่งเสริมวัฒนธรรม พัฒนาเจตคติและทักษะที่จำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตยเพื่อให้นักเรียนสามารถนำประสบการณ์ในชั้นเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน แนะนำนักเรียนให้สามารถใช้แหล่งวิทยาการ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชีวิตหลังจากจบการศึกษาแล้ว

4. เป็นผู้ประสานงานชุมชน คือ สามารถช่วยเหลือชุมชนให้เข้าใจความสำคัญของการศึกษา ประสานงานกับชุมชนและส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาของชุมชนในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษา

5. เป็นผู้มีฐานะเป็นครูคนหนึ่งในโรงเรียน คือ มีส่วนช่วยในการกำหนดความมุ่งหมายทั่วไปของโรงเรียน จัดโครงการเรียนให้สนองความมุ่งหมายของหลักสูตร จัดกิจกรรมของโรงเรียน ประเมินผลโครงการสอน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร

6. เป็นผู้มีฐานะเป็นสมาชิกในวงวิชาชีพครู คือ ยอมรับและส่งเสริมความสำคัญและวิชาชีพครูในสังคม มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาตนเองเพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพและมีส่วนช่วยยกฐานะวิชาชีพครู

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2526) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครู ดังนี้

1. บทบาทของครูที่มีต่อนักเรียน

1.1 รับผิดชอบการสอนในวิชาและชั้นเรียนที่ได้รับมอบหมาย จัดเตรียมการสอน ทำบันทึกการสอน จัดหาหรือทำอุปกรณ์การสอนวัดและประเมินผลการเรียนการสอน จัดทำสมุดบัญชีเรียกชื่อและงานธุรการที่เกี่ยวข้อง

1.2 รับผิดชอบการอบรมนักเรียนและประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

1.3 ดูแลเรื่องสุขภาพและอนามัยของนักเรียน

1.4 เป็นที่ปรึกษาและให้บริการแนะแนวแก่นักเรียน

2. บทบาทของครูต่อเพื่อนครู

2.1 รักษาความลับของเพื่อนครู

2.2 ช่วยเหลือการงานของเพื่อนครู

2.3 ให้คำแนะนำ ความรู้ใหม่ๆ และแหล่งวิชาการให้แก่เพื่อนๆ

2.4 ดูแลและรักษาผลประโยชน์ของเพื่อนครู

2.5 ช่วยทำหน้าที่แทนเพื่อนครูเมื่อจำเป็น

3. บทบาทของครูที่มีต่อครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่

บัญชา

3.1 ให้ความเคารพครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ในฐานะผู้บังคับ

3.2 ปฏิบัติตามคำสั่งของครูใหญ่หรือผู้บริหาร

3.3 สนับสนุนนโยบายการบริหารงานของครูใหญ่หรือผู้บริหาร

โดยสุจริตใจ

4. บทบาทของครูที่มีต่อโรงเรียน

4.1 ช่วยพัฒนาโรงเรียน

4.2 ช่วยสร้างและรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน

4.3 ช่วยงานธุรการและกิจกรรมอื่น ๆ ของโรงเรียน

5. บทบาทของครูที่มีต่อชุมชน

5.1 สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน

5.2 ให้บริการแนะนำด้านวิชาการแก่ชุมชน

5.3 ให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนตามที่ชุมชนต้องการ

สาโรช บัวศรี (อ้างถึงใน กาญจนนา คุณารักษ์, 2527) และทองคุณ หงส์พันธ์ (2528) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูสอดคล้องกันดังนี้

1. สามารถสอนได้เป็นอย่างดี รู้จักนำหลักต่าง ๆ มาประยุกต์ เช่น หลักจิตวิทยาการเรียนรู้ หลักการเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็ก บรรยากาศที่เหมาะสมในการเรียนรู้ และการวางแผนการสอนอย่างละเอียดถี่ถ้วน

2. สามารถอบรมแนะแนวและปกครองได้เป็นอย่างดี โดยรู้จักหลักการสร้างคุณธรรม หลักการและวิธีการของการแนะแนว และใช้ผลของการวิจัย การทดสอบต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์

3. ทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี โดยรู้จักวางแผนและปฏิบัติกิจกรรมในหลักสูตร และกิจกรรมเสริมหลักสูตร รวมทั้งรักษาสัมพันธภาพอันดีกับผู้ร่วมงาน

4. สามารถสร้างสัมพันธภาพอันดีและร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี โดยรู้จักช่วยเหลือชุมชน แก้ปัญหาของชุมชน ทำให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียนและสนับสนุนโรงเรียน

ในทางที่เหมาะสม ใช้ทรัพยากรบุคคลและสิ่งของต่างๆ ในชุมชนเพื่อประโยชน์ในการสอน เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

5. หาคำความรู้เพิ่มเติมในวิชาชีพ โดยการเรียน ค้นคว้าวิจัย

ชุดฝึกอบรมด้วยตนเองเล่มที่ 20 เรื่อง “หัวใจของงานครู” กล่าวถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของงานครูไว้ ดังนี้

หน้าที่โดยตรง

ครูมีหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรง คือ

1. จัดประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ให้นักเรียนพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เช่น การจัดการเรียนการสอน ครูต้องเน้นให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น แบ่งกลุ่มทำงานเพื่อให้นักเรียนได้มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัยพร้อมที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในอนาคต
2. หน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงต่อตัวนักเรียน ครูต้องพยายามเข้าใจและรู้จักนักเรียนทุกคนที่สอน รู้ภูมิหลังของนักเรียน และข้อสำคัญครูควรเป็นนักประชาธิปไตยโดยแสดงความเป็นมิตรกับนักเรียน
3. หน้าที่และความรับผิดชอบงานประจำชั้น และงานสนับสนุนการสอนที่ได้รับมอบหมายซึ่งแบ่งเป็น
 - 3.1 งานประจำชั้น เช่น งานบัญชีเรียกชื่อ แบบกรอกคะแนน ประเมินผลประจำปี สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน บัตรสุขภาพและระเบียบสะสม
 - 3.2 งานสนับสนุนการสอน ได้แก่ งานธุรการ บรรณารักษ์ อนามัยโรงเรียน โภชนากร การเงิน โสตทัศนศึกษา แนะแนว พัสดุ และทะเบียนวัดผล
 ครูประจำชั้นจะต้องทำงานประจำชั้นให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอและนอกจากงานประจำชั้นแล้ว ครูอาจได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานสนับสนุนการสอนบางประเภทดังที่กล่าวมาซึ่งจะต้องจัดให้สอดคล้องและเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน
4. หน้าที่และความรับผิดชอบในการพัฒนาส่วนรวมของโรงเรียน เช่น ต้องรู้ระบบและระเบียบต่าง ๆ ของโรงเรียน รักษาความสามัคคีในคณะครูด้วยกัน ร่วมมือในกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ของโรงเรียนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บริหารและชุมชน
5. หน้าที่ดูแลสวัสดิภาพของนักเรียน นับตั้งแต่นักเรียนก้าวเท้าเข้ามาในโรงเรียนตอนเช้าจนกระทั่งออกไปจากบริเวณโรงเรียนตอนเย็น

หน้าที่ต่อชุมชน

เนื่องจากโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ครูในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนควรมีหน้าที่ดังนี้

1. ให้ความรู้ คำปรึกษา คำแนะนำกับผู้ปกครองและสมาชิกของชุมชน ครูควรเป็นที่พึ่งด้านสติปัญญาของชุมชน เช่น ให้ความรู้ คำแนะนำที่ชุมชนต้องการจากครู เช่น ความรู้เบื้องต้นทางกฎหมาย การเขียนสัญญาต่างๆ ความรู้ทางการเกษตร การศึกษาและสุขภาพอนามัย เป็นต้น

2. สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ครูต้องมีอัธยาศัยดี คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษา แนะนำเรื่องต่างๆ ให้กับสมาชิกของชุมชน ดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนและจัดกิจกรรมของโรงเรียนให้มีส่วนร่วมกับการปฏิบัติงาน ประเพณีท้องถิ่น ร่วมรับรู้ปัญหาต่างๆ ของชาวบ้านและร่วมทำงานกับชาวบ้านในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น

3. เป็นผู้นำด้านการพัฒนาชุมชน บทบาทที่สำคัญของครู คือ เป็นเพียงผู้กระตุ้น ช่วยเหลือแนะนำเพื่อให้เขาช่วยเหลือตนเองได้

4. แก้ปัญหาของสังคมโดยใช้กระบวนการทางการศึกษา การศึกษา คือ การพัฒนาคนซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของขั้นตอนการพัฒนาประเทศ การให้การศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เพื่อให้คนมีคุณภาพสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้ เป็นหลักสำคัญของการจัดการศึกษา

ซานเลอร์และคณะ (Chandler and others, 1971) พะนอม แก้วกำเนิด (2530) และพงศ์เพชร สังข์ศักดิ์ดา (2531) เห็นพ้องกันสรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของครูมีดังนี้

1. งานสอน เริ่มตั้งแต่วางแผนการสอน การสร้างและเลือกอุปกรณ์ เลือกกิจกรรมการสอนที่เหมาะสม จัดบรรยากาศให้เหมาะสม บริหารชั้นเรียน บริหารชั้นเรียน ปกครองชั้นเรียน ประเมินผลความก้าวหน้าของนักเรียน รวมทั้งรายงานความก้าวหน้าของโรงเรียน

2. การพัฒนาตนเองทางด้านวิชาการและความประพฤติ หมั่นแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อประโยชน์ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน

3. รับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมในและนอกหลักสูตร เช่น งานแนะแนว งานอบรมชั้นเรียน การเป็นที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียนต่าง ๆ งานด้านความสัมพันธ์ชุมชน และการบริการสังคมในด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ

สำหรับบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของครูตามแนวความคิดของชาวตะวันตกนั้น Johnson (1984) ได้กล่าวไว้ว่าครูที่ดีต้องมีบทบาทสรุปดังนี้

1. บทบาทเป็นผู้นำ คือ ครูต้องศึกษาว่าเด็กคนไหน เก่ง-อ่อน อะไรอย่างไร ครูจึงจะสามารถนำเด็กไปในทางที่ถูกต้องได้ ครูต้องคอยชี้แจงและชักชวนให้เด็กร่วมทำกิจกรรมกับครู

2. บทบาทเป็นที่ปรึกษา คือ ครูต้องรู้จักเด็กดีที่สุด ต้องมีทัศนคติที่ดีต่อปัญหาของเด็ก ครูต้องเอาใจใส่และคอยช่วยเหลือเด็ก ครูต้องเป็นที่ปรึกษาแก่เด็กได้

3. บทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอน คือ ครูต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์อันดีเยี่ยมกับเพื่อนครูและผู้ปกครอง ครูต้องสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน ครูต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอน

4. บทบาทเป็นมิตร ครูต้องใช้คำสุภาพกับเด็ก ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กที่มีปัญหาและให้กำลังใจแก่เด็ก

5. บทบาทในการวางจุดมุ่งหมาย คือ ช่วยเหลือเด็กและผู้ปกครองในการตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนได้ ช่วยนักเรียนในการวางแผนในการเรียน และสร้างบรรยากาศให้เกิดความกระตือรือร้นในการเรียน

6. บทบาทในการวัดผล คือ ครูต้องทำการวัดผลงานของนักเรียน ส่งเสริมให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อการวัดผล และส่งเสริมให้เด็กรู้จักการเก็บบันทึกความก้าวหน้าในด้านต่างๆ ของตนเอง

7. บทบาทในการกระตุ้นให้เด็กรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคม คือ ครูต้องจัดสถานการณ์ในห้องเรียน เพื่อให้เด็กรู้จักสังคม ครูต้องใช้แหล่งชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก และครูต้องกระตุ้นให้เด็กพิจารณาความเป็นไปของสังคมและเลือกแต่สิ่งที่ดีงาม

จากที่กล่าวมาแล้ว บทบาทด้านการสอนนั้นเป็นบทบาทที่เป็นภารกิจหน้าที่ของครูโดยตรง ครูไม่เพียงแต่มีบทบาทและหน้าที่ในการให้การศึกษาเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องมีบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานอื่นๆ อีกเช่น การเป็นครูประจำชั้น การทำงานด้านธุรการทำกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน การจัดบริการอาหารกลางวัน หน้าที่ดูแลสวัสดิภาพของนักเรียน การให้ความร่วมมือช่วยเหลืองานต่างๆ เท่าที่จะทำได้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การให้บริการแก่ชุมชนทั้งในด้านวิชาการ อาคารสถานที่และการติดต่อประสานงานต่างๆ ล้วนเป็นหน้าที่ที่ครูประถมศึกษาต้องปฏิบัติเช่นกัน

ครูในฐานะที่เป็นบุคลากรของโรงเรียนมีหน้าที่ช่วยเหลืองานต่างๆ ของโรงเรียน เช่น งานธุรการ งานอาคารสถานที่ งานกิจการนักเรียน ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ประสานสัมพันธ์กับครูคนอื่น ๆ โดยอาศัยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสร้างความสามัคคีกลมเกลียว

ให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

การปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนประถมศึกษา

ด้านวิชาการ

ภิญโญ สาธร (2523) กล่าวว่า งานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่ เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงและพัฒนาการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด ครูทุกคนจะต้องรับผิดชอบเพราะหน้าที่ของโรงเรียนทุกแห่งคือ การให้ความรู้ด้านวิชาการ

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2523) กล่าวว่า หน้าที่ของโรงเรียน คือ การให้ความรู้ทางวิชาการแก่นักเรียน ครูควรให้ความสำคัญกับงานวิชาการและเข้าใจขอบเขตของงานนี้เป็นอย่างดี งานที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการในโรงเรียนที่สำคัญมีดังนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน
2. งานด้านปรับปรุงการเรียนการสอน
3. งานด้าน การวัดผลและประเมินผลการเรียน

คณะอนุกรรมการส่งเสริมวิชาชีพครู ได้เสนอเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูว่า ครูควรสอนดี คือ จะต้องทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของนักเรียน ใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งปรับการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมือง

สำหรับขอบข่ายของงานวิชาการของโรงเรียนได้มีนักการศึกษา ได้กำหนดเป็นกรอบเพื่อใช้เป็นแนวทางดังนี้ คือ

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2516) ได้กำหนดไว้คือ

1. การควบคุมดูแลหลักสูตร
2. การสอน
3. อุปกรณ์การสอน
4. การจัดแบบเรียน
5. คู่มือครู
6. การจัดชั้นเรียน
7. การจัดครูเข้าสอน

8. การฝึกอบรมครูประจำการ
9. การเผยแพร่วิชาการ
10. การวัดผล
11. การวิจัย
12. การประเมินมาตรฐานโรงเรียนเพื่อปรับปรุงโรงเรียน
13. การนิเทศการศึกษา

เกรียง เอี่ยมสกุล (2522) ได้สรุปขอบเขตงานวิชาการที่ครูประถมศึกษาต้องปฏิบัติไว้ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรและประมวลการสอนให้เข้าใจความมุ่งหมายและรายละเอียดของเนื้อหา
2. จัดทำโครงการสอนและบันทึกการสอน เพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติงานประจำวัน ประจำสัปดาห์ และประจำภาค
3. พิจารณาใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนโดยส่วนรวม และเฉพาะนักเรียนที่มีปัญหาพิเศษ
4. การเตรียม การจัดทำ และการใช้อุปกรณ์การสอนตามควรแก่วิธีการสอน
5. การจัดให้นักเรียนประกอบกิจกรรมระหว่างเรียน และกิจกรรมต่อเนื่องบทเรียน
6. การเลือกและศึกษาแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ กับการใช้แบบเรียน และหนังสืออ่านประกอบเพื่อส่งเสริมการอ่าน
7. การวัดผลการเรียนโดยศึกษาและจัดทำผลการวัดผลแบบต่าง ๆ การทำข้อสอบ การทดสอบ การศึกษาผลการสอบ และการนำผลการทดสอบไปใช้แก้ไขการสอนของครู

จรรยาพรณ์ ศิลปรัตน์ (2524) ได้สรุปขอบข่ายงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษามี 6 ด้านคือ

1. งานหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
2. งานการเรียนการสอน
3. งานวัสดุอุปกรณ์การสอน
4. งานห้องสมุด
5. งานนิเทศการศึกษา
6. งานวัดและประเมินผลการศึกษา

น้อมศรี เคท และ วรสุดา บุญยไวโรจน์ (2526) กล่าวว่า โรงเรียน ประถมศึกษาเป็นหน่วยงานที่สำคัญยิ่งในการนำหลักการและจุดหมายของหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติโดยโรงเรียนจะต้องจัดการเรียนการสอน และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะครบ 4 ด้าน ตามที่กำหนดไว้ในจุดหมายของหลักสูตร พ.ศ. 2521 คือ คุณสมบัติที่ต้องการเน้นความรู้ทักษะที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ชีวิตที่สงบสุขและสมาชิกที่ดีของชุมชนของชาติ โดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้มีบทบาท ผู้นำร่วมกับกับบุคลากรในโรงเรียน

จากการศึกษาของปรัชญา เวสารัชช์ (2527) พบว่า ความจริงแล้วหน้าที่สำคัญของครู คือ การอบรมสั่งสอนนักเรียนให้เกิดความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติอื่นๆ ที่เหมาะสมในการดำรงชีวิตที่ดีและเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพในสังคม แต่การสอนมิใช่หน้าที่เดียว ครูต้องรับภาระต่างๆ อีกมากมายดังลำดับภาระหน้าที่ของครูที่ได้ศึกษาพบ ดังนี้

1. ภาระการสอน ครูส่วนใหญ่จะรับภาระการสอนระหว่าง 21 - 25 ชั่วโมง

ต่อสัปดาห์ มีครูบางคนสอนน้อยกว่านี้เนื่องจากรับหน้าที่อื่น ๆ เช่น หน้าที่บริหาร ธุรการ เป็นต้น

2. การเป็นครูประจำชั้น นอกจากงานสอนแล้ว ครูยังทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้นด้วย

3. งานวิชาการและกิจกรรมอื่น ๆ ของโรงเรียน งานสำคัญประการหนึ่งของงานครู คือ งานด้านวิชาการและห้องสมุด ซึ่งเป็นลักษณะงานเสริมความรู้ ความเข้าใจในชั้นเรียน เช่น การจัดกิจกรรมวิชาการ จัดหาและจัดทำอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนจัดหาหนังสือและจัดห้องสมุด และจัดทำโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมโรงเรียน ได้แก่ โครงการอาหารกลางวัน กีฬา อนามัย เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้กำหนด ขอบข่ายงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. งานการเรียนการสอน
3. งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
4. งานวัดและประเมินผล
5. งานห้องสมุด
6. งานนิเทศการศึกษา

ทวน พิณรุฬันธ์ (2528) ได้กล่าวถึงขอบข่ายของงานวิชาการในโรงเรียนไว้ 8 เรื่อง คือ

1. งานหลักสูตร
2. แผนการสอน
3. การนิเทศการสอน
4. ตารางสอน
5. สื่อการเรียนและเทคโนโลยีทางการสอน
6. การปรับปรุงการเรียนการสอน
7. ห้องสมุด
8. การประเมินผลการศึกษา

งานวิชาการ คือ เป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนในโรงเรียน เป็นงานหลักของโรงเรียน ส่วนงานอื่นๆ ควรเป็นการสนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปด้วยดีเท่านั้น (พนัส หันนาคินทร์ , 2524) และงานวิชาการเป็นงานที่สำคัญที่สุดในโรงเรียน เพราะจะเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญรุ่งเรืองและความก้าวหน้าของโรงเรียน งานอื่นเป็นแต่งานเสริมเท่านั้น งานวิชาการจึงหมายถึงการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเพื่อปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายและมีประสิทธิภาพสูงสุด ขอบข่ายของงานวิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับงานด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การนิเทศการศึกษา รวมถึงการปรับปรุงและการพัฒนาการเรียนการสอน

งานกิจการนักเรียน

ภิญโญ สาธร (2526) ได้ให้ความหมายของงานกิจการนักเรียนว่า หมายถึง บรรดากิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน ในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอนในห้องเรียนและถือว่าเป็นงานสำคัญอย่างหนึ่งของครู ซึ่งจะต้องทำไปพร้อมกับภาระหน้าที่อย่างอื่น

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2526) กล่าวว่า งานกิจการนักเรียนช่วยให้นักเรียนพัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา สนับสนุนการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ในห้องเรียนตามปกติ ช่วยให้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมผ่อนคลายความตึงเครียดในการเรียนและช่วยให้ครูมีโอกาสรู้จักสัมพันธ์กับนักเรียน และสามารถหาวิธีการต่างๆ ช่วยนักเรียนได้มากขึ้น

ส่วน นพพงศ์ บุญจิตราดุลย์ (2522) ได้แบ่งงานกิจการนักเรียนออกเป็นลักษณะต่างๆ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การสำรวจนักเรียนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์บังคับที่เรียกว่าสามะโนนักเรียน
2. การรับเด็กเข้าเรียน
3. การลงทะเบียนเรียน
4. การแบ่งกลุ่มนักเรียน
5. การปฐมนิเทศ
6. การจัดให้ทุนการศึกษา
7. การจัดกิจกรรมนักเรียนหรือกิจกรรมหลักสูตร
8. การจัดบริการและสวัสดิการต่างๆ
 - 8.1 บริการเรื่องอาหารกลางวัน
 - 8.2 บริการสุขภาพอนามัย
 - 8.3 บริการหอพัก
 - 8.4 การบริการให้คำปรึกษาหรือแนะแนว
 - 8.5 บริการให้งานทำเพื่อหารายได้พิเศษ
 - 8.6 บริการสอนซ่อมเสริม
9. การรักษาวินัยและความประพฤติของนักเรียน
10. การทำระเบียบและสมทบหลักฐานและประวัตินักเรียน
11. การวิจัยประเมินผลและติดตามผลเมื่อนักเรียนสำเร็จแล้ว

นิพนธ์ กินวงศ์ (2523) แบ่งงานกิจการนักเรียนได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. งานที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของผู้บริหาร เช่น งานสำรวจสามะโนนักเรียน งานรับนักเรียนใหม่ งานย้ายโอนนักเรียน การสอบและประเมินผลและงานที่เกี่ยวข้องกับการปกครองนักเรียน ระเบียบวินัยในโรงเรียน
2. งานที่เกี่ยวข้องกับการบริการนักเรียน เช่นการจัดบริการแนะแนว บริการห้องสมุด บริการด้านสุขภาพอนามัย บริการอาหาร บริการร้านค้าโรงเรียน บริการเกี่ยวกับความปลอดภัยของนักเรียน เป็นต้น
3. งานที่เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมประสบการณ์ทางการศึกษา เช่น การจัดชุมนุมต่างๆ ในโรงเรียน การจัดทัศนศึกษา กิจกรรมสันทนาการ ฯลฯ

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2526) ได้กล่าวถึงงานกิจการนักเรียน ดังนี้

1. การจัดทำสำมะโนนักเรียนและการทำนายปริมาณนักเรียน
2. การรับนักเรียนและการแบ่งกลุ่มนักเรียน
3. การปฐมนิเทศนักเรียน
4. การบริการแนะแนว
5. การรักษาระเบียบวินัยของนักเรียน
6. สวัสดิการต่างๆ และบริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยนักเรียน
7. กิจกรรมนักเรียน

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และคณะ (2530) ได้สังเคราะห์ผลการวิจัยของบุคคลคณะต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับสมรรถภาพที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา ได้รายละเอียดของรายการสมรรถภาพที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาในงานกิจการนักเรียน ดังนี้

สมรรถภาพสำหรับงานกิจการนักเรียน

1. สมรรถภาพด้านความรู้
 - 1.1 การตรวจสุขภาพและความสะอาดของนักเรียน
 - 1.2 การบริการด้านสุขภาพอนามัย
 - 1.3 การจัดบริการอาหารกลางวัน
 - 1.4 การส่งเสริมกิจกรรมชุมชนของนักเรียน
2. สมรรถภาพด้านทักษะ การเข้าร่วมหรือจัดกิจกรรมและบริการต่างๆ

ให้กับนักเรียนตามหมวดกิจกรรมต่อไปนี้

 - 2.1 บริการด้านสุขภาพอนามัย
 - ก. ตรวจสุขภาพและความสะอาดของนักเรียน
 - ข. ดูแลความปลอดภัยและช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนที่เจ็บป่วยภายในโรงเรียน
 - ค. แนะนำส่งเสริมเด็กไปยังหน่วยบริการอื่นๆ
 - ง. ดูแลบำรุงรักษาห้องเรียนและอาคารสถานที่ให้มีบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้
 - จ. ส่งเสริมและร่วมจัดบริการอาหารกลางวัน

ศิริวรรณ ยวดยิ่ง (2534) ได้สรุปขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนดังนี้

1. การแบ่งกลุ่มนักเรียน

2. การปฐมนิเทศนักเรียน
3. การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน
4. การทำระเบียบและการรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียน
5. การจัดกิจกรรมนักเรียน
6. การบริการสุขภาพและอนามัยของนักเรียน
7. การจัดบริการการแนะแนว
8. การจัดให้ทุนการศึกษา

แคมเบล (Campbell, 1966) เห็นเกี่ยวกับงานกิจการนักเรียนว่าเป็นการบริการนักเรียน เพื่อให้การเรียนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และได้กล่าวถึงภาระกิจของสถานศึกษาเกี่ยวกับกิจการนักเรียน สำหรับส่วนที่สำคัญได้แก่

1. การสำรวจจำนวนนักเรียนในท้องที่ศึกษา เพื่อวางแผนการเรียนการสอน จำนวนครูที่ต้องมี จำนวนห้องเรียนที่ต้องใช้ เป็นต้น
2. ทะเบียนและบัญชีนักเรียน รวมทั้งประวัติและอายุในเกณฑ์บังคับ
3. การบริการนักเรียน ซึ่งอาจได้แก่ การแนะนำและการแนะแนว การทดสอบ ความผิดปกติของร่างกาย การตรวจสุขภาพและพยาบาล การศึกษาพิเศษ
4. การควบคุมความประพฤติและระเบียบวินัย

ส่วน เกลนนี เอฟ โอวาร์ด (Glenn F. Ovard, 1971) มีความเห็นว่า ขอบข่าย ของงานด้านนี้ประกอบด้วย การรับนักเรียน การปฐมนิเทศ การจัดนักเรียนเข้าชั้นเรียน การควบคุมเวลาการเรียน การมอบงานให้นักเรียนทำ การประเมินผลการเรียน และการรายงานผล การนิเทศ การจัดโปรแกรมพิเศษแก่นักเรียนที่มีปัญหา การรักษา วินัย การแนะแนว การสาธารณสุข และสวัสดิศึกษาในโรงเรียน การช่วยเหลือนักเรียนในด้านส่วนตัว และการปรับภาวะของอารมณ์

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า งานกิจการนักเรียนเป็นงานที่มีความสำคัญงานหนึ่งที่ช่วยสนับสนุนงานวิชาการ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรให้บรรลุผล งานกิจการนักเรียนเป็นกิจกรรมต่อเนื่องที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็กนักเรียนควบคู่ไปกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมและพัฒนานักเรียนทุกด้านให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และส่งผลไปถึงการพัฒนาชุมชนอีกด้วย ขอบข่ายของงานกิจการนักเรียนได้แก่กิจกรรมที่โรงเรียนจัดบริการให้นักเรียน เช่น การบริการสุขภาพ การจัดอาหารกลางวัน ทุนการศึกษา ฯลฯ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้มีขึ้นในโรงเรียน เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย กิจกรรมสร้างวินัยในโรงเรียน กิจกรรมสหกรณ์ การจัดทัศนศึกษา กีฬา

เป็นต้น งานกิจการนักเรียนเป็นสื่อกลางทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก

โรงเรียน และเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียนอีกด้วย

งานกิจการนักเรียนจะประสบผลสำเร็จด้วยดี ถ้าครูและบุคลากรในโรงเรียนเข้าใจบทบาทหน้าที่ และปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบเต็มความรู้ ความสามารถ

ด้านบุคลากร

ครูนับว่าเป็นบุคลากรของโรงเรียนที่สำคัญที่มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข โรงเรียนจะทำหน้าที่ของตนให้เหมาะสมเจริญก้าวหน้าและมีประสิทธิภาพ จำต้องอาศัยบุคลากรครูเป็นสำคัญ ครูซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนจะต้องเข้าใจขอบข่ายของงานบุคลากรจึงจะสามารถปฏิบัติงานได้ดี

สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526) ได้กำหนดมาตรฐานของงานบุคลากรไว้ดังนี้

1. การทำทะเบียนข้อมูลบุคลากรในโรงเรียน
2. การอบรมพัฒนามุคลากร
3. การจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้บุคลากรในโรงเรียน
4. การส่งเสริมให้ครูรักษาระเบียบวินัย มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดี

จากมาตรฐานของงานบุคลากรข้างต้น งานที่เกี่ยวข้องกับครูโดยตรง คือ การพัฒนามุคลากร

ซึ่งในเรื่องนี้ เอกชัย กีสุขพันธ์ (2527) ได้กล่าวว่า การพัฒนามุคลากรเป็นการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อช่วยพัฒนาความรู้ ความสามารถ ความชำนาญของบุคลากรในหน่วยงานให้มีสมรรถภาพในการทำงานดีขึ้น บุคลากรในโรงเรียนโดยเฉพาะครูซึ่งทำหน้าที่สอนถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ไปสู่นักเรียน เมื่อไปทำงานไปเป็นเวลานาน ๆ ควรได้รับการพัฒนาความรู้ใหม่ ๆ ความสามารถ ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ให้มีมากขึ้นอันจะเป็นผลดีต่อการทำงานของครู

กิจกรรมการพัฒนาเป็นวิธีที่ทำให้โรงเรียนบรรลุจุดมุ่งหมายและประสบผลสำเร็จ ซึ่ง พันธ์ หันนาคินทร์ (2529) ภิญโญ สาร (2526) และ แคสเท็ทเตอร์ (Casterter, 1976) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนามุคลากรระหว่างปฏิบัติงานในโรงเรียนที่ใช้กันมาดังนี้

1. การปฐมนิเทศ
2. การฝึกอบรม
3. การประชุมปฏิบัติงาน
4. การสัมมนาทางวิชาการ
5. การหมุนเวียนสับเปลี่ยนงาน
6. การเผยแพร่ข่าวสารทางวิชาการ
7. การจัดสัปดาห์ทางวิชาการ
8. การศึกษาดูงาน และการศึกษาต่อ

ด้านธุรการและการเงิน

นิรมล สวัสดิบุตร (2517) เห็นว่างานธุรการ คือ งานอื่นๆ นอกเหนือจากงานด้านวิชาการ งานธุรการเป็นเครื่องช่วยให้ความสะดวกและส่งเสริมด้านวิชาการ ช่วยให้โรงเรียนดำเนินกิจการอยู่ได้ งานธุรการสรุปได้เป็นประเภทใหญ่ๆ คือ

1. งานหนังสือในสำนัก
2. งานทะเบียนประวัติโรงเรียน คน และ สิ่งของ
3. งานการเงิน
4. งานที่เกี่ยวกับพัสดุครุภัณฑ์
5. งานที่ว่าด้วยการกำหนดเวลา
6. งานเก็บรักษาเอกสาร
7. งานบริการ
8. งานประชาสัมพันธ์
9. งานสวัสดิการผู้ทำงานและนักเรียน

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2523) แบ่งงานธุรการและการเงินออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. งานธุรการทั่วไป ได้แก่งานเกี่ยวกับทะเบียน สถิติ และการเก็บรักษาหลักฐานต่างๆ ของโรงเรียน
2. งานสารบรรณ ได้แก่ งานที่เกี่ยวกับหนังสือโต้ตอบ ทั้งของส่วน

ราชการ และเอกชน

3. งานเกี่ยวกับการเงิน ได้แก่ การรับและการเบิกจ่ายเงิน การทำบัญชีรายรับ รายจ่าย การจัดซื้อ ตลอดจนการควบคุม และตรวจสอบเกี่ยวกับการเงินของโรงเรียน

4. งานเกี่ยวกับงบประมาณ ได้แก่การวางแผนจัดทำงบประมาณประจำปี
5. งานพัสดุครุภัณฑ์ ได้แก่ การจัดซื้อ จัดหา และการลงทะเบียนพัสดุครุภัณฑ์
6. งานบ้าน บริการอื่นๆ เช่น งานรักษาทรัพย์สินของโรงเรียน การรักษาความปลอดภัย และการให้บริการนักเรียนในด้านต่างๆ เช่น บริการอาหารและสุขภาพ

โครงการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครู (2523) ได้กำหนดขอบเขตงานที่ครูประถมศึกษาจะต้องปฏิบัติ ซึ่งมีงานธุรการรวมอยู่ด้วย กล่าวถึงขอบข่ายของงานธุรการว่ามีดังนี้

1. การปฏิบัติงานธุรการทั่วไป เช่น งานสารบรรณ การเงิน ระเบียบข้าราชการ
2. งานธุรการเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การจัดทำบัญชีเรียกชื่อ ทะเบียนนักเรียน สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน สมุดประจำชั้น ระเบียบและทะเบียนอื่นๆ
3. การปฏิบัติตามระเบียบและคำสั่งเกี่ยวกับการศึกษา เช่น การใช้หลักสูตรการวัดและประเมินผล

จรัส นองมาก และ วิจิตร ภัทธีรัตน์ (2525) จำแนกงานธุรการและการเงินออกเป็น

1. งานสารบรรณ
2. งานทะเบียนและรายงาน
3. งานเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย
4. งานประชาสัมพันธ์
5. งานงบประมาณ งานการเงินและบัญชี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526) ได้เสนองานธุรการและการเงินว่าประกอบด้วย งานสารบรรณ การดำเนินงานทั่วไปของโรงเรียนตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ จัดทำควบคุม ดูแลงานเอกสารและหลักฐานต่างๆ การจัดซื้อและการจ้าง การปฏิบัติเกี่ยวกับงานบัญชี งานการเงิน การจัดทำงบประมาณ การจัดทำเงินนอกงบประมาณ งานทะเบียนสถิติ และงานพัสดุครุภัณฑ์ของโรงเรียน

ปรัชญา เวสารัชช์ (2527) กล่าวว่า งานด้านธุรการ คือ ครูต้องทำหน้าที่ด้านงานสารบรรณ ติดต่อรับส่งจดหมาย เก็บรวบรวมข้อมูลตัวเลขต่างๆ ทำรายงานทำบัญชีการเงิน การทำเรื่องเบิกจ่าย

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และคณะ (2530) ได้สังเคราะห์ผลการวิจัยของบุคคลคณะต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับสมรรถภาพที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา ได้รายละเอียดของรายการสมรรถภาพที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาในด้านการงานธุรการ ดังนี้

สมรรถภาพสำหรับงานธุรการ

1. สมรรถภาพด้านความรู้

1.1 ความรู้เกี่ยวกับงานธุรการทั่วไป

- ก. งานสารบรรณ (รับ-ส่ง โต้ตอบ ประชาสัมพันธ์)
- ข. งานการเงิน (เงินบำรุงการศึกษา เงินสวัสดิการ)
- ค. ระเบียบข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับครู

1.2 ความรู้เกี่ยวกับงานธุรการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน

- ก. ทะเบียนนักเรียน
- ข. สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน
- ค. การจัดสมุดประจำชั้น ระเบียบและทะเบียนอื่นๆ

บงกชพันธ์ ทองงาม (2534) ได้กำหนดขอบข่ายของงานธุรการและงานการเงินและพัสดุ

ขอบข่ายของงานธุรการประกอบด้วย

1. งานสารบรรณ (คืองานที่เกี่ยวข้องกับเอกสารของราชการ)
2. งานทะเบียนและรายงาน (หลักฐานต่างๆ ของโรงเรียน)
3. งานเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยในด้านอาคารสถานที่
4. งานประชาสัมพันธ์

ขอบข่ายของงานการเงินและพัสดุประกอบด้วย

1. งานงบประมาณ ต้องมีการวางแผนดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับงบประมาณที่มีอยู่ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด
2. งานพัสดุ การซื้อ การจ้าง การเช่า การแลกเปลี่ยน การจัดการทำเอง ต้องมีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนในการจัดซื้อ จัดจ้าง การตรวจรับและการตรวจการจ้าง
3. งานการเงินและบัญชี ต้องดูแลในเรื่องการรับเงิน การจ่ายเงินจัดทำรายงานการเงินประจำเดือนและประจำงวด การเก็บรักษา เงิน เก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเงิน และการบัญชีให้เรียบร้อยเพื่อให้สำนักงานคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินตรวจสอบประจำปี

งานธุรการเป็นงานที่เกี่ยวกับงานสารบรรณ เอกสารทางราชการ การพิมพ์ทางราชการทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และได้ตอบหนังสือราชการให้เป็นไปโดยรวดเร็วให้ทันกำหนดเวลา รวมทั้งงานในด้านทะเบียนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และการจัดเก็บเอกสารทางวิชาการ เช่น หลักสูตร ระเบียบต่างๆ และควบคุมดูแลการเบิกจ่ายพัสดุ ครุภัณฑ์ และการซ่อมแซม การควบคุมเวลา จัดทำสถิติการปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ จัดบริการเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่เอกสารและกิจกรรมของโรงเรียน อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อ ร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ตลอดจนการควบคุมดูแลและความสะอาดเรียบร้อยของสำนักงาน

งานธุรการและการเงินเป็นงานที่จำเป็นสำหรับครูที่จะต้องทำซึ่งมีทั้งงานธุรการที่เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน และงานธุรการทั่วไป พอจะสรุปได้ว่างานธุรการและการเงิน เป็น งานที่โรงเรียนจัดบริการให้แก่ครู นักเรียน ผู้ปกครองและผู้ที่มาติดต่อ ซึ่งประกอบด้วย การจัดทำบัญชี หลักฐานต่างๆ เกี่ยวกับการเงิน พักสตครุภัณฑ์ของโรงเรียน

งานอาคารสถานที่

ภิญโญ สาทร (2519) เสนอแนะว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรมอบหมายให้ครูรับผิดชอบดูแลสถานที่และบริเวณ ควรคำนึงถึงความสะอาด ความแข็งแรงและความปลอดภัย

พนัส หันนาคินทร์ (2524) กล่าวว่า งานด้านอาคารสถานที่มีงานที่จะต้องปฏิบัติอยู่ 4 ประการ คือ

1. การบำรุงรักษาให้อาคารสถานที่อยู่ในสภาพดีอยู่เสมอ
2. การใช้ประโยชน์จากการต้องการอาคารสถานที่มากที่สุด
3. การตกแต่งบริเวณให้สวยงามกลมกลืนกัน
4. การจัดบริเวณพักผ่อนหย่อนใจ

ชวลิต พุทธรักษา (2525) กล่าวถึงความสำคัญของการปฏิบัติงานในด้านอาคารสถานที่ไว้ดังนี้

1. เป็นการช่วยให้โรงเรียนสะอาด สวยงามและมีสภาพแวดล้อมที่ดี
2. เป็นการช่วยให้การใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนมีประสิทธิภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถใช้ได้ดีที่สุดในระยะยาว
3. เป็นการอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนหรือให้การศึกษา
4. เป็นการช่วยให้การดำเนินงานด้านต่างๆ ของโรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526) ได้กำหนดขอบข่ายของงานด้านอาคารสถานที่ไว้ ได้แก่

1. การรักษาและปรับปรุงอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย
2. จัดให้สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียน สนองต่อวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา

พรเทพ คุนเจริญ ณ อยุธา (2523) กำหนดขอบข่ายของงานอาคารสถานที่ไว้ดังนี้

1. การจัดสร้างอาคารสถานที่ หมายถึง การวางแผนบริเวณที่ตั้งอาคาร การควบคุมการก่อสร้าง การตกแต่งจัดระเบียบให้เป็นไปได้ตามหลัก การจัดอาคารสถานที่ของโรงเรียน ตลอดจนการรื้อถอนอาคารสถานที่
2. การใช้อาคารสถานที่ หมายถึง การใช้สถานที่ให้เกิดประโยชน์ใช้สอยมากที่สุดต่อการเรียนการสอนโดยตรง
3. การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ การประดับตกแต่งและซ่อมแซมอาคารสถานที่ให้คงสภาพเดิม หรือเพิ่มเติมให้เกิดประโยชน์โดยคุ้มค่าที่สุด

4. การควบคุมดูแลอาคารสถานที่ คือ การควบคุมดูแลโดยทั่วไป เป็นการกำกับติดตามผลการใช้ การบำรุงรักษา การตกแต่ง รวมถึงการควบคุม การปฏิบัติงานอาคารสถานที่ให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และ แบบแผนของทางราชการที่เกี่ยวข้อง

5. การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่ เป็นการดำเนินการประเมินผลการใช้เพื่อการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงแนวทางการดำเนินงานด้านนี้ให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์สูงสุด และเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับการวางแผนดำเนินงานอาคารที่ของปีถัดไป

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และคณะ (2530) ได้สังเคราะห์ผลการวิจัยของบุคคลคณะต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวกับสมรรถภาพที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา ในหัวข้อ สมรรถภาพสำหรับงานพัฒนา ได้กล่าวถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ บริเวณโรงเรียน อาคารสถานที่ ห้องเรียนและห้องอื่นๆ โดยมีวิธีการทำงานเพื่อให้เกิดการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชนให้ดีขึ้น ด้วยการพัฒนาโรงเรียน เช่น การพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพแวดล้อมของโรงเรียน ให้ความสะดวกในการเรียนการสอนทางด้านวิชาการ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความพร้อมและพอใจในการประกอบกิจกรรมการเรียน และเตรียมพร้อมที่จะรองรับความคิดและความเปลี่ยนแปลงทางการจัดการศึกษา เช่น การเพิ่มหรือ การลดของจำนวนนักเรียน หรือความเปลี่ยนแปลงของชุมชน และยังส่งเสริมให้การดำเนินงานด้านต่างๆ ของโรงเรียน เป็นไปโดยสะดวก และมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า งานอาคารสถานที่ ก็คือกิจกรรมต่างๆ ที่ครูและบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันจัดแต่ง บำรุงรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม ภายในโรงเรียน

ด้านความสัมพันธ์ชุมชน

ความหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สุพิชญา ธีระกุล (2522) ให้ความหมายว่า การบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ได้แก่ การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชน การร่วมกันกำหนดความมุ่งหมายและนโยบายของโรงเรียน ตลอดจนการร่วมมือพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเพื่อชุมชน

วิไลวรรณ วิทย์โรจน์ (2525) ให้ความหมายว่า กระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชน เข้าใจการดำเนินงานและความต้องการของโรงเรียน ในขณะเดียวกันก็จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ทางการศึกษา ผู้ปกครองและผู้เสียภาษีอื่นๆ ตัดสินใจถูกต้องเกี่ยวกับการให้พัฒนาเด็กอย่างไร

ยนต์ ชุ่มจิต (2528) ให้ความหมายว่า วิธีการต่างๆ ที่ผู้บริหารและคณะครูอาจารย์ในโรงเรียน ใช้เพื่อสร้างความรู้สึกอันดีต่อกันระหว่างบุคลากรในโรงเรียนกับประชาชนในท้องถิ่น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน หมายถึง กระบวนการและวิธีการต่างๆ ที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูอาจารย์ในโรงเรียน ใช้ติดต่อสื่อสารและสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครองนักเรียน ประชาชนและชุมชน เพื่อให้เกิดการสนองตอบในความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ยังผลให้เกิดการพัฒนาทั้งในโรงเรียนและชุมชนขึ้น

บทบาทของครูในการพัฒนาชุมชน

ธีรยุทธ์ เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา (2525) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการพัฒนาชุมชนไว้ดังต่อไปนี้

1. บทบาทในฐานะเป็นผู้ติดต่อสื่อสาร แจ้งข่าวความเคลื่อนไหวของบ้านเมือง ตลอดจนนโยบายและโครงการต่างๆ ของรัฐให้ประชาชนทราบ
2. บทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนโครงการพัฒนาต่างๆ ของชาติและชุมชน เพื่อให้ประชาชนเห็นคล้อยตามและให้ความร่วมมือ
3. บทบาทในฐานะผู้ทำงานบูรณะชุมชน เพราะคลุกคลีอยู่ในชุมชนจึงทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนได้เป็นอย่างดี ทำให้สามารถพัฒนาชุมชนให้สำเร็จได้
4. บทบาทในฐานะผู้แปลความต้องการและปัญหาของชุมชนให้แก่หน่วยงานต่างๆ ที่เข้าไปทำงานพัฒนาชุมชน
5. บทบาทในฐานะผู้เรียนรู้ปัญหาของชุมชนเพื่อจะได้สามารถแปลความต้องการของชุมชนให้แก่หน่วยงานต่างๆ ได้ถูกต้อง
6. บทบาทในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากครูเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยึดถือของประชาชน ประชาชนจึงยอมรับโครงการต่างๆ เมื่อโครงการนั้นได้รับการสนับสนุนจากครู
7. บทบาทในฐานะนักนวัตกรรมในด้านเทคนิค วิธีสอน รู้จักคิดค้นเทคนิควิธีการใหม่ๆ มาใช้เสมอ
8. บทบาทในฐานะผู้แก้ปัญหา โดยใช้วิธีการจัดการและวิธีการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาประชาชนให้เกิดความคิดริเริ่มและช่วยตนเอง
9. บทบาทในการจัดหาและรวบรวมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาชุมชน

10. บทบาทในการผสมผสานประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความสับสนขึ้น

11. บทบาทในฐานะผู้ประสานงานของโครงการต่างๆ เพื่อมิให้เกิดความซ้ำซ้อนและสูญเสียเปล่าของทรัพยากร

12. บทบาทในฐานะที่ปรึกษาของชุมชนในกิจกรรมต่างๆ

13. บทบาทในฐานะผู้ร่วมงานกับประชาชน รวมทั้งชักชวนครูและนักเรียนให้ร่วมกิจกรรมของชุมชน

14. บทบาทในฐานะเป็นผู้ให้บริการแก่ชุมชนทั้งในด้านวิชาการ อาคารสถานที่และการติดต่อประสานงานต่างๆ

ชนิดา รัชทรัพย์เมือง (2526) ได้กล่าวว่า ครูจะต้องมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชน ซึ่งจะมีภารกิจเพิ่มขึ้นจากการสอนอีก 3 ด้าน คือ

1. ทำหน้าที่เป็นนักนวัตกรรม
2. ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหรือผู้ทำงานบูรณะชุมชน
3. ทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ยนต์ ชุ่มจิต (2528) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครู-อาจารย์ ที่มีต่อชุมชนไว้ดังนี้

1. ให้การศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งอาจจัดในรูปแบบจัดการศึกษาผู้ใหญ่ทั้งสายสามัญ สายอาชีพและกลุ่มสนใจ ให้ความรู้แก่นักเรียนเพื่อนำไปถ่ายทอด ให้ผู้ปกครอง รับรู้ เขียนบทความลงในวารสาร หนังสือพิมพ์ เพื่อเผยแพร่ ความรู้ ความคิด จัดรายการวิทยุโทรทัศน์เพื่อเผยแพร่ความรู้ (ถ้ามีโอกาส) เป็นวิทยากรบรรยายเมื่อชุมชนมีงานบางสิ่งบางอย่าง
2. ส่งเสริมศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ประพาศติดนให้เป็นแบบอย่างแก่ชุมชน อบรมสั่งสอนเยาวชนให้เป็นคนดีของชุมชน
3. การส่งเสริม สืบทอดและฟื้นฟูวัฒนธรรม เช่น ถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรมนิยม ประเพณี และวัฒนธรรมที่ดั่งามให้แก่เยาวชนเพื่อปฏิบัติให้ถูกต้อง ครูอาจารย์เป็นผู้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอย่างเคร่งครัด
4. เป็นผู้นำชุมชน เช่น ริเริ่มสร้างสรรค์งานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน การสร้างนิสัยที่ดีให้ประชาชน การปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ
5. การปฏิรูปชุมชน เช่น การสำรวจความบกพร่องหรือจุดอ่อนของชุมชน การวางแผนและหาวิธีการแก้ไขปรับปรุง โดยขอความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ โดยตรง และการปฏิบัติตนให้เป็น

แบบอย่าง

6. การมีส่วนร่วมในการเป็นอยู่ของชุมชนโดยมีแนวทางปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้บริหารโรงเรียน

7. การเสริมสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น การปรับปรุงตัวครูอาจารย์เอง ในเรื่องของการแต่งกาย กิริยามารยาท ความตั้งใจในการทำงาน การรู้เรื่องโรงเรียนและชุมชนเป็นอย่างดี ปรับตัวให้เข้ากับชุมชนได้ดี เป็นต้น ร่วมมือกันเมื่อโรงเรียนมีกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โกสินทร์ รังสยาพันธ์ (2531) ได้สรุปบทบาทของครูที่สำคัญว่า มี 2 ประการ ในการที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรมของชุมชนดีขึ้น ทำให้การพัฒนาชุมชนได้ผล กล่าวคือ

1. บทบาทในการเป็นผู้นำทางความคิดในชุมชน ซึ่งครูสามารถปฏิบัติได้ ดังนี้

1.1 ช่วยกระตุ้น ริเริ่ม ชี้นำ และสร้างความสนใจแก่สมาชิกในชุมชน ในการที่จะทำกิจกรรมต่างๆ

1.2 ช่วยวางโครงการ และแนะนำการจัดโครงสร้าง ระบบของการทำงาน

1.3 ช่วยทำความเข้าใจในข้อความอันไม่กระจ่างแก่สมาชิก

1.4 ช่วยเหลือให้ลดการโต้เถียงที่ไม่จำเป็น

2. บทบาทในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถแยกเป็นบทบาทย่อยๆ ได้ดังนี้

2.1 เป็นผู้นำในการเสนอนวัตกรรมและวิธีการใหม่ๆ (Inventor)

2.2 เป็นผู้ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม (Organizer) หรือทำให้เกิดองค์กร เช่น กลุ่มสตรีแม่บ้าน ฯลฯ

2.3 เป็นผู้ประสานความคิดความเข้าใจ เป็นตัวเชื่อม (Coordinator) ระหว่างสมาชิก เป็นผู้ช่วยเหลือติดต่อกับบุคคล หรือหน่วยงานภายนอก

2.4 เป็นผู้ให้การศึกษา (Educator) เป็นผู้ให้ความรู้ความคิด การจัดฝึกอบรม จัดทัศนศึกษาหาความรู้

2.5 เป็นผู้คอยกระตุ้นหรือยั่วยุ (Stimulator) เป็นผู้คอยกระตุ้นคอยเร้าชักนำให้กำลังใจแก่คน หรือสมาชิกในชุมชนไม่ให้เฉื่อยชา ท้อถอย

2.6 เป็นผู้คอยอำนวยความสะดวก (Facilitator) เช่น ให้ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียน ช่วยการสื่อสาร ขนส่ง ฯลฯ

นอกจากนี้ ศูนย์นวัตกรรมการศึกษาเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย หรือ ACEID (Asian Center of Education Innovation for Development , 1977) ได้เสนอ แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทของครูในโรงเรียนประถมศึกษาที่พึงมีต่อชุมชนว่า ครูไม่เพียง แต่มีบทบาทหน้าที่ทำการสอนในโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังคงมีบทบาทในด้านการพัฒนา ชุมชน (Rural Community Development) อีกด้วย กล่าวคือ

1. บทบาทในการติดต่อสื่อสาร (Communicator) ในนโยบายและ โครงการต่าง ๆ ของชาติ เพื่อให้ประชาชนที่อยู่ในชนบทห่างไกล มีโอกาสได้ทราบข่าวคราว ความเคลื่อนไหวของบ้านเมือง มีโอกาสได้สนองนโยบาย และมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาล และผู้ที่สามารถแจ้งข่าวคราวความ เคลื่อนไหวของบ้านเมือง ตลอดจนนโยบายและโครงการต่าง ๆ ของชาติ ให้ ประชาชนในชนบททราบได้ ดีที่สุดก็มีเพียงครูเท่านั้น ดังนั้น ครูจึงมีบทบาทในฐานะเป็นผู้ติดต่อสื่อสารที่สำคัญ
2. บทบาทในการเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริม (Promoter) โครงการต่าง ๆ ของชาติและชุมชน กิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นตามโครงการดังกล่าวจะบรรลุ เป้าหมาย จะต้องได้รับการส่งเสริมร่วมมือจากประชาชนในชุมชนด้วย และด้วยเหตุที่ครู อยู่ในฐานะที่ประชาชนให้ความเชื่อถือและไว้วางใจ ครูจึงมีบทบาทในฐานะผู้สนับสนุน โครงการต่าง ๆ ด้วย
3. บทบาทในการเป็นผู้ทำงานบูรณะชนบท (Rural Reconstruction Worker) โดยการเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ทั้งนี้เพราะครูมี ความผูก พันใกล้ชิดกับชุมชนตลอดเวลา ครูจึงต้องมีบทบาทและหน้าที่การทำงานพัฒนาชุมชน เป็นผู้ให้ความรู้แก่ชุมชนอีกด้วย
4. บทบาทในฐานะเป็นผู้แปลความหมาย (Interpreter) เป็นบทบาทใน การให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของชุมชนแก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้าไปดำเนิน โครงการพัฒนา เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องตามสภาพความเป็นจริง
5. บทบาทในการเป็นผู้เรียนรู้ (Learner) หมายความว่า การที่ครูจะ ต้องศึกษา ทำความเข้าใจ สภาพของชุมชนทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การปกครองตนเอง ตลอดทั้งการเปลี่ยนแปลงของชุมชนด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถตี ปัญหาและความต้องการของชุมชนได้อย่างถูกต้อง
6. บทบาทในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) หรือการ เป็นตัวเร่ง (Catalyst) ในการพัฒนากระตุ้นให้คนในชุมชนตื่นตัวในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น และพร้อมที่จะรับโครงการใหม่ๆ ไม่ว่าจะ เป็นด้านการเกษตรกรรม ออนามัย การสหกรณ์ หรือการวางแผนครอบครัว

7. บทบาทในการเป็นแก่นวัตกรรม (Innovator) เป็นบทบาทในการแสวงหาเทคนิคที่เหมาะสม (Appropriate Technology) มาใช้ในการพัฒนาอาชีพของคนในชุมชน

8. บทบาทในการเป็นผู้แก้ปัญหา (Problem Solver) ของชุมชนหมายถึง การจัดทำแผนการ หรือการมีส่วนร่วมกับชุมชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง

9. บทบาทในการเป็นผู้จัดรวบรวม (Organizer) หมายถึง การเป็นผูรรวมกลุ่มบุคคล หรือรวบรวมทรัพยากรในชุมชน เพื่อดำเนินโครงการหรือจัดกิจกรรมให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างกว้างขวาง

10. บทบาทในการเป็นผู้ผสมผสาน (Integrator) กิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน สนับสนุนการมีส่วนร่วมในโครงการกับหน่วยงานทั้งในและนอกชุมชน

11. บทบาทในการเป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) ครูในฐานะเป็นบุคลากร ของชุมชนที่มีความรู้ มีการศึกษาดี ควรทำหน้าที่เป็นผู้ประสาน ประโยชน์ในกิจกรรมหรือโครงการ ต่างๆ ของชุมชนตามความเหมาะสม ซึ่งจะช่วยเหลือภัยความซ้ำซ้อน และความสูญเปล่าของทรัพยากรได้ทางหนึ่ง

บทบาทด้านการสอนนั้นเป็นบทบาทที่เป็นภารกิจหน้าที่ของครูโดยตรง แต่เนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป จนทำให้ประชาชนปรับตัวไม่ทัน และเกิดปัญหาต่างๆ มากมาย โรงเรียนในฐานะสถาบันสังคมทำหน้าที่พัฒนาคนให้แก่สังคม จึงต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมหรือชุมชน (สถาบันธรร, 2525) โรงเรียนจะต้องพยายามให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากโรงเรียนมากที่สุดเท่าที่ไม่ขัดต่อระเบียบกฎเกณฑ์ของทางราชการ และในขณะเดียวกัน โรงเรียนก็พยายามใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและรับฟังความคิดเห็นของชุมชน (ดิลก พัฒน์วิชัยโชติ, 2529) ครูเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดนักเรียนและชุมชนมาก ทั้งนี้ครูเป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือและความใกล้ชิดประชาชนในระดับท้องถิ่นมากที่สุด โดยเฉพาะครูประถมศึกษาที่กระจายอยู่ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ ซึ่งต้องช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของโรงเรียนนั้นสามารถทำได้ทั้งการนำโรงเรียนไปสู่ชุมชนและนำชุมชนมาสู่โรงเรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของโรงเรียนและชุมชน และเทคนิควิธีของแต่ละโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น สิ่งที่สำคัญก็คือ ครูจะต้องศึกษาถึงสภาพชุมชน หาทางบริการและบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนให้มากที่สุด ครูต้องอุทิศเวลาให้กับงานนี้ด้วยความรักและเต็มใจ จึงจะสามารถสร้างศรัทธาและความสัมพันธ์ร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดกับชุมชน ทำให้ชุมชนกลับมาสร้างหรือพัฒนา

โรงเรียนในที่สุด

ลักษณะของครูที่ดี

ครูมีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษา อันเป็นตัวจักรสำคัญ ในด้านการเสริมสร้างความคิดและอบรมสั่งสอน ปลูกฝังความรู้ทางวิชาการ พัฒนาสติปัญญา ความเชื่อทัศนคติและค่านิยม ตลอดจนชี้แนะวิถีทางดำเนินชีวิตแก่ผู้เรียน มีคนจำนวนไม่น้อยที่คิดว่า ใครๆ ก็มาเป็นครูได้ แต่การเป็นครูที่ดีนั้น ไม่ได้เป็นเรื่องง่ายนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเป็นครูที่มีลักษณะของครูที่ดี งานครูเป็นงานที่เหน็ดเหนื่อย การที่จะเป็นครูที่มีลักษณะของครูที่ดี จะต้องมีความพร้อมหลายด้านนอกเหนือไปจากความรู้ในทางวิชาการ ความรู้ความสามารถในทางวิชาการมีส่วนทำให้สามารถสอนได้ แต่ความสำเร็จในการสอนนี้มีได้ อยู่ที่ความรู้แต่เพียงประการเดียว หากแต่จะต้องมีองค์ประกอบอีกหลายประการมาเกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้ ครูจะเป็นผู้ที่มีความรู้แต่เพียงอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ แต่ครูจะต้องมีความสามารถด้านอื่นด้วย ต้องมีเจตคติที่ดี ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก มีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา มีคุณธรรม รักและเจตนาดีต่อศิษย์ และเป็นที่รักใคร่และไว้วางใจของชุมชนอีกด้วย

ลักษณะที่ดีของครู

ลักษณะที่ดีหมายถึง เครื่องหมายที่ชี้ให้เห็นความดีหรือลักษณะประจำตน คุณลักษณะที่ดีของครู หมายถึง เครื่องหมายที่ชี้ให้เห็นความดีของครู หรือลักษณะประจำตัวครู ที่มีผลกระทบต่อ คุณลักษณะของนักเรียนได้ (ครูศาสตร์ ,2523) ถึงกับมีคำพูด ที่เป็นความจริงประโยคหนึ่งที่ว่า “โรงเรียนจะดีหรือไม่แต่ไหนนั้น สามารถดูได้จากครูของโรงเรียนนั้นนั่นเอง” (A school is as good as its teachers) (Chandler ,1971) ดังนั้นการที่บุคคลจะเป็นครูที่ดีได้นั้น ต้องมีคุณลักษณะที่ดีของครู ดังที่มีผู้เสนอคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในความเป็นครูไว้หลายประการ เช่น

ก้อ สวัสดิพาณิชย์ (2513) ได้บรรยายเรื่องคุณลักษณะครูที่สังคมไทยต้องการ ให้นิสิตคณะครุศาสตร์ฟังว่า มีลักษณะที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ

1. ครูต้องอยากสอน ไม่ใช่ไปคิดทำอย่างอื่นที่ไม่ใช่หน้าที่ครู
2. ครูต้องอยากเรียน เพื่อติดตามให้ทันความก้าวหน้าทางวิชาการและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของโลก มิใช่คอยอ้างว่าไม่มีเวลาหรือมีภาระมาก
3. ครูต้องสอนเป็น นำวิชาความรู้ทางวิชาครูที่ศึกษาเล่าเรียนมาใช้สอนเด็กให้ได้

4. ครูต้องมีความรู้ในวิชาที่สอน และคอยติดตามว่า วิชาการในแขนงที่เราสอนก้าวหน้าไปถึงไหนแล้ว รวมทั้งความรู้ในวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2535) ได้สรุปบทบาทหน้าที่และคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์ในแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านวิชาการ ครูที่ดีควรมีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการใน 3 ลักษณะสำคัญคือ

1.1 มีความรู้ในเนื้อหาวิชาเฉพาะที่จะสอนเป็นอย่างดี

1.2 มีความรู้ในวิชาครู ซึ่งได้แก่ความรู้เกี่ยวกับการจัดห้องเรียน การจัดการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายของการศึกษา เมื่อหาสาระของหลักสูตร การจัดทำอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน วิธีสร้างแรงจูงใจ และจิตวิทยาเกี่ยวกับเด็ก เป็นต้น

1.3 มีความรู้ในหน้าที่ที่ครูจะต้องปฏิบัติ ตลอดจนความรู้ทั่วไปด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ธรรมชาติ

2. ด้านเทคนิคการสอน ครูที่มีความสามารถทางด้านเทคนิคการสอนนั้นจะต้องมีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ คือ

2.1 มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ มีทักษะในการเรียบเรียงเนื้อหาวิชา สามารถพูดหรืออธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างชัดเจน

2.2 มีทักษะในการสอน สามารถคัดเลือกวิธีสอนได้เหมาะสม สามารถนำวิธีการหรือความรู้ใหม่ๆ มาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้และรู้จักใช้อุปกรณ์การสอนเพื่อช่วยเสริมให้นักเรียนเข้าใจดียิ่งขึ้น

3. ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 2 ประการคือ

3.1 ด้านคุณธรรม จริยธรรม ครูที่ดีจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ประจําใจในเรื่องต่างๆ ดังนี้

3.1.1 มีเมตตากรุณา

3.1.2 มีความขยันหมั่นเพียรมานะบากบั่น

3.1.3 มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม

3.1.4 มีความรับผิดชอบ อดทน อดกลั้น และสามารถควบคุมอารมณ์ได้

3.1.5 ประพฤติปฏิบัติตนตามคุณธรรมของศาสนา เช่น ละอายเกรงกลัวต่อบาป ละเว้นการทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น ไม่เสพสุรา ไม่เล่นการพนัน เป็นต้น

3.1.6 มีความสามัคคี

3.1.7 มีความเสียสละ มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่บุคคลอื่น

3.2 ด้านบุคลิกภาพของการเป็นครู

3.2.1 มีความรักและเมตตาเด็ก ปรารถนาดีต่อเด็ก พร้อมทั้งจะ
ให้อภัย และช่วยเหลือเด็กเสมอ

3.2.2 แต่งกายสะอาด เรียบร้อย สุภาพ และทันสมัยพอสมควร

3.2.3 มีพัฒนาการทางร่างกาย สมอง อารมณ์ และสังคมดี

3.2.4 มีความประพฤติดี สุภาพอ่อนโยน ร่าเริงยิ้มแย้มแจ่มใส

3.2.5 มีระเบียบวินัย ตรงต่อเวลา รับผิดชอบต่อหน้าที่และ
สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีได้

3.2.6 มีอารมณ์มั่นคง สุขุมรอบคอบ และมีเหตุผล

3.2.7 มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดเป็นของตนเอง
เอง และกล้าแสดง ออกเพื่อเผยแพร่ความรู้หรือความคิดของตนโดยบริสุทธิ์ใจ

3.2.8 มีความกระตือรือร้น เป็นผู้ที่รักการอ่าน การศึกษา
ค้นคว้า และปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ

3.2.9 รู้จักประหยัด อุดม ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย วางตน
ให้เหมาะสมกับฐานะ

3.2.10 มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้
เคารพในสิทธิ ความเชื่อ และการกระทำของผู้อื่น และมีเจตคติเป็น ประชาธิปไตย

4. ด้านจรรยาวิชาชีพ ครูที่ดีนั้นต้องยึดมั่นต่อจรรยาวิชาชีพครู และ
หลายหน่วยงานได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ครูสภา ก็ได้
กำหนดจรรยาวิชาชีพเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนของครูให้อยู่ในระเบียบวินัยและ
ประเพณีของครู สำหรับสาระสำคัญของจรรยาวิชาชีพที่ครูควรมีสรุปได้ดังนี้

4.1 มีความศรัทธาในอาชีพครูมีใจรักที่จะเป็นครู

4.2 มีความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาและบริการสังคม

4.3 รักความก้าวหน้า ขวนขวายหาความรู้อยู่เสมอ

4.4 มีความปรารถนาต่อศิษย์ไม่อาฆาตพยาบาทศิษย์ ให้กำลังใจ
และแนะนำสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อศิษย์

4.5 รักษาความลับของศิษย์ เพื่อนร่วมงาน และสถานศึกษา

4.6 ให้ความรู้แก่ศิษย์อย่างเต็มความสามารถ ไม่ปิดบังหรือหวง

วิชา

4.7 มีความสุภาพ เรียบร้อย เชื่อฟังผู้บังคับบัญชา

4.8 ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดผลดีไม่ละทิ้งหน้าที่ที่รับผิดชอบ

และอุทิศเวลาของตนให้สถานศึกษา

4.9 ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนา

4.10 ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาแอบอ้างเป็นผลงานของตน

4.11 ต้องรักษาชื่อเสียงมิให้ชึ้นชื่อว่าประพฤติชั่ว

4.12 ต้องรักษาความสามัคคี ชื่อเสียงของหมู่คณะ และสถาน

ศึกษาที่สังกัดอยู่

พนัส หันนาคินทร์ (2524) ให้ความเห็นว่า ครูที่ดีมีลักษณะดังนี้

1. คุณสมบัติส่วนตัว ครูที่ดีควรมีสมบัติดังต่อไปนี้

1.1 มีความประพฤติดี ไม่ว่าจะพิจารณาจากแง่ใดก็ตาม ต้องยอมรับ ครูเป็นตัวอย่างแก่นักเรียน นักเรียนมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติตนตามแบบอย่าง โดยเฉพาะครูซึ่งทำหน้าที่สอนทั้งวิชาความรู้และจริยธรรม การเป็นผู้มีความประพฤติดีของครู นอกจากจะเป็นแบบอย่างให้นักเรียนแล้ว ยังช่วยในด้านความเชื่อถือศรัทธาที่นักเรียนจะมีต่อครูอีกด้วย

1.2 มีสติปัญญาสูง ครูจะต้องมีสติปัญญาสูงพอสมควร ทั้งนี้เพื่อจะได้ช่วยเหลือนักเรียนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาทางการเรียนของนักเรียน หรือหาทางที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจในบทเรียนได้อย่างแจ่มชัด การแก้ปัญหาทางความประพฤติของนักเรียนนั้น ต้องการคนที่เฉลียวฉลาดทันเด็ก มีสติปัญญาสูงพอที่จะเป็นผู้นำนักเรียนได้

1.3 สุขภาพทางกาย งานครูเป็นงานที่เหนื่อยยาก นอกจากจะต้องสอนในชั้นเรียนแล้ว ยังต้องเตรียมการสอน ตรวจงาน ควบคุมความประพฤติของนักเรียน ให้คำแนะนำหรือคำปรึกษา สิ่งเหล่านี้ต้องการสุขภาพทางกายที่แข็งแรงจึงจะสามารถดำเนินงานไปได้โดยเรียบร้อย

1.4 สุขภาพทางจิต ครูจำเป็นต้องมีสุขภาพที่ดี ไม่เป็นคนโกรธง่าย ลุกแก่อ่านาจโทสะและใจเย็นพอที่จะควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดี

1.5 บุคลิกภาพของครู ครูที่มีบุคลิกภาพดี ย่อมจะได้เปรียบในการสร้างศรัทธาให้แก่ นักเรียนได้มาก

1.6 การตรงต่อเวลา เนื่องจากเวลาของโรงเรียนกำหนดไว้ตายตัว ครูจึงต้องเป็นคนตรงต่อเวลาในการเข้าสอน ตลอดจนถึงการตรวจงานให้เสร็จตามกำหนด

1.7 เจตคติหรือทัศนคติต่อตัวนักเรียน กล่าวคือเป็นผู้พยายามเข้าใจถึงความต้องการ และความสามารถของนักเรียน อันมีความแตกต่างกันออกไป ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน

1.8 ความสามารถในการพูด อธิบาย ชี้แจงแสดงเหตุผล นอกจากจะเป็นการสร้างความเข้าใจในบทเรียนได้เป็นอย่างดี ยังเป็นเครื่องมือช่วยชักนำการกระทำและความประพฤติของนักเรียนได้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนาอีกด้วย

2. คุณสมบัติทางด้านอาชีพ ครูที่ดีควรมีสิ่งต่อไปนี้คือ

2.1 ความรู้ในวิชาที่สอน หากครูขาดความรู้ หรือแม้แต่มีความรู้แต่ไม่ดีพอ ก็ย่อมจะเป็นข้อเสียหายนแก่นักเรียน ครูที่ไม่ถนัดหรือไม่ได้เรียนมาเพียงพอ ก็อาจจะสอนผิดพลาดและถ่ายทอดวิชาไม่ได้ดี ทำให้นักเรียนไม่ได้ความรู้

2.2 ความรู้ในวิธีสอน ครูมีความรู้ดี แต่ไม่สามารถสอนนักเรียนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจได้นั้นก็ย่อมเสียเวลา ครูที่มีความสามารถในการสอน นอกจากจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในวิธีสอนเฉพาะวิชาแล้ว ยังจะต้องเข้าใจจิตวิทยาเกี่ยวกับการเรียนรู้ การใช้เครื่องมือประกอบการสอน เพื่อให้การเรียนเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และน่าสนใจอีกด้วย การสอนจะดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับ การเตรียมการสอนของครูด้วย

2.3 ความคิดริเริ่ม ครูที่ดีย่อมจะต้องพยายามริเริ่มวิธีการใหม่ๆ ขึ้น เพื่อจะได้การศึกษาแก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น หรือพยายามปรับปรุงงานที่เคยทำอยู่แล้วให้ได้ผลต่อการศึกษาของนักเรียนมากขึ้น จริงอยู่ความคิดริเริ่มของใหม่จริงๆ นั้นไม่ใช่ของง่ายแต่ที่ครูทำได้ คือ ความพยายามหาความรู้เพิ่มเติมทั้งในด้านวิชาการและวิธีสอน ตลอดจนความเคลื่อนไหวใหม่ๆ ในวงการการศึกษา สิ่งเหล่านี้จำเป็นอย่างมากสำหรับอาชีพครู เพราะเป็นหน้าที่ของครูจะต้องตามให้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งมีอยู่ตลอดเวลา

2.4 ความสนใจต่องานอาชีพ มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีศรัทธาต่องานครู ความสนใจอีกประการหนึ่งอาจเห็นได้จาก ความกระตือรือร้นที่จะทำงานให้ได้รับความสำเร็จอย่างดี ไม่ทำงานในลักษณะที่ปราศจากความเอาใจใส่ที่จะปรับปรุงตัวเองให้ก้าวหน้าทันต่อความก้าวหน้าทางวิชาการของโลก

2.5 มีความสามารถในการดำเนินการสอน การมีความรู้ในวิชาที่สอนและวิธีการสอนที่ดีนั้น จะต้องสามารถทำให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติ คือ

(1) มีความสามารถที่จะปรับบทเรียนให้เข้ากับนักเรียนตามสภาพความแตกต่างของแต่ละบุคคล

(2) ความสามารถที่จะเข้าใจนักเรียน ตามสภาพความเป็นจริง เพื่อให้การสอนและการปกครองเป็นไปด้วยดี เด็กแต่ละคนย่อมจะมีปัญหาและพื้นฐานแตกต่างกัน ยิ่งครูสามารถเข้าใจนักเรียนได้ดีเท่าไร ก็ย่อมจะสามารถช่วยเหลือนักเรียนในด้านการเรียนและความประพฤติได้ดีขึ้นเท่านั้น

(3) การดำเนินการสอน สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและตั้งใจที่จะเรียน รู้จักใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมในแต่ละบทเรียน การสร้างบรรยากาศที่จะกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระหายจะเรียน เช่น การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ยิ่งกว่านั้น ครูจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางกายภาพ เช่น แสงสว่างทางลมตลอดจนสื่อต่างๆ ที่จะทำให้นักเรียนสนใจที่จะเรียนรู้

2.6 ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น การทำงานของครูจำเป็นต้องติดต่อกับบุคคลหลายฝ่าย เพื่อร่วมมือกันที่จะให้การศึกษาแก่นักเรียนให้ได้รับความสำเร็จ บุคคลหรือคณะบุคคลที่ครูจะต้องเกี่ยวข้องกับ คือ

(1) นักเรียน หน้าที่ของครูไม่ใช่เพียงแต่สอนเท่านั้น ยังจะต้องอบรมกล่อมเกลานิสัยความประพฤติของนักเรียนและต้องสามารถเป็นผู้นำและช่วยเหลือในการกระทำกิจกรรมต่างๆ โดยเหตุนี้ ครูจึงต้องรู้จักสร้างความสัมพันธ์กับศิษย์ กับนักเรียน ให้เขาเหล่านั้นเคารพนับถือด้วยความจริงใจ ไม่ใช่เพราะเกรงกลัวอำนาจอันไม่เป็นธรรมของครู

(2) ความสัมพันธ์กับคณะครูด้วยกัน ในโรงเรียนย่อมประกอบด้วยครูหลายคน แบ่งงานกันทำตามความถนัดและความสามารถ เพื่อจะได้ช่วยกันคนส่วนรวมดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครอง จุดหมายของครูและผู้ปกครองที่เกี่ยวกับตัวเด็กนั้นเป็นอย่างเดียวกัน คือพยายามช่วยสร้างความเจริญให้แก่ตัวเด็ก โดยครูรับผิดชอบในขณะที่เด็กอยู่ที่โรงเรียน ผู้ปกครองรับผิดชอบในขณะที่เด็กอยู่กับผู้ปกครอง ความรับผิดชอบจะเป็นไปได้ดีเพียงไรย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างครูกับผู้ปกครอง

(4) ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับบุคคลภายนอก ที่มีผู้ปกครองของนักเรียน บุคคลเหล่านี้มีหลายกลุ่มหลายฝ่ายนับตั้งแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐประชาชนทั่วไป และบุคคลที่เป็นผู้นำหรือผู้ที่ประชาชนให้ความนับถือ เช่น พระภิกษุเจ้าอาวาส เพราะบุคคลเหล่านี้ย่อมจะเป็นส่วนช่วยโรงเรียน หากมีสัมพันธ์ภาพอันดีในฐานะที่ครูเป็นสมาชิกของโรงเรียน จึงจำเป็นต้องพยายามสร้าง สัมพันธ์ภาพอันดีกับบุคคลเหล่านี้ให้ได้เพื่อประโยชน์แก่โรงเรียน

เจลีเยว บุรีภักดีและคณะ (2520) ศึกษาลักษณะของครูที่ดีตามความคิดเห็นของ บุคคล 6 กลุ่มคือ นักเรียน ผู้ปกครอง ครูหรือศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา พระและผู้ที่ทรงคุณวุฒิ โดยได้รับความร่วมมือจากวิทยาลัยครูทั่วประเทศ 12 แห่ง ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. มีความรู้ดี หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้ทันสมัยอยู่เสมอ และ นำความคิดใหม่ๆ มาปรับปรุงงาน
2. มีความสามารถในการสอน สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง เตรียมการ สอนอย่างดี ตั้งใจสอนและนำเทคนิคใหม่ๆ มาสอน
3. มีคุณธรรม เช่น ยุติธรรม เมตตากรุณา รับผิดชอบในหน้าที่ ตรงต่อเวลา รักและเอาใจใส่นักเรียน
4. มีความประพฤติเรียบร้อย วาจาสุภาพ แต่งกายสะอาด เรียบร้อยและเหมาะสม
5. มีมนุษยสัมพันธ์ดี อารมณ์แจ่มใสไม่บูดบึ้ง สุภาพอ่อนน้อม เข้าใจปัญหาและความต้องการของนักเรียน
6. มีสุขภาพดี แข็งแรงและละเว้นสิ่งเสพติด
7. ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์และเข้าใจ กระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตย
8. มีศรัทธาในอาชีพครู

พระราชวรมุณี (2528) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูที่ดีตามพุทธพจน์ของ พระพุทธเจ้า ซึ่งถือว่าเป็นบรมครูและทรงมีคุณลักษณะเป็นกัลยาณมิตร ๖ ประการ คือ

1. ปิโย คือ ความน่ารัก ชวนให้ศิษย์อยากเข้าไปปรึกษาหารือด้วย
2. ครู เป็นคนน่ารัก ประพฤติตนสมควรแก่ฐานะทำให้ศิษย์อบอุ่นใจ และ เป็นที่พึ่งของศิษย์ได้
3. กาวนีโย เป็นคนน่ายกย่อง ควรเอาอย่าง เป็นผู้ทรงความรู้และ ภูมิปัญญา รู้จักปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ
4. วัตตาจะ เป็นคนรู้จักพูด รู้จักชี้แจง รู้ว่าเมื่อไรควรจะพูดอะไร อย่างไร
5. วจนักขโม เป็นคนอดทนต่อการซักถามของศิษย์ ไม่เบื่อหน่าย ทนต่อ ความโง่เขลาของศิษย์
6. คัมภีร์ญจะ กะดังกัตตา สามารถกล่าวชี้แจงเรื่องราวต่างๆ ได้ลึกซึ้ง สอนจากง่ายไปหายาก ไม่ปิดบังวิชา
7. โน จัญฐาเน นีโยชเย ไม่แนะนำหรือชักนำศิษย์ไปในทางเสื่อมเสียหรือ เหลวไหล

ธนุ แสงศักดิ์ (2505) เทพ การะเกด (2505) และสุรินทร์ สรสิริ (2515) ได้เสนอความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าครูที่ดีนั้น จะต้องมีความรู้ลักษณะและพฤติกรรมที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. มีบุคลิกภาพดี มีเกียรติภูมิ สง่าผ่าเผย
 2. มีศรัทธาในการสั่งสอนอบรม รับผิดชอบงานในหน้าที่ของตน มีการเตรียมการสอนอย่างสม่ำเสมอ
 3. กระตือรือร้นในการทำงาน ตรงต่อเวลา มาทำงานเป็นประจำ ทำงานสำเร็จเรียบร้อยรวดเร็ว
 4. เชื่อมั่นในคุณค่าของงาน มีกำลังใจในการทำงาน มองการณ์ไกลรู้จักกะการณืล่วงหน้า
 5. ดำรงตนอยู่ในที่อันเหมาะสม รู้จักคุมสติตนเอง ไม่วู่วาม มีความอดทนใจคอเยือกเย็น มีความเป็นผู้ใหญ่ตามวัยหรือวุฒิภาวะ
 6. ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ในอาชีพ เทคนิคการสอน บุคลิก และการสร้างสัมพันธภาพกับชุมชน ประเมินผลงานของตนอยู่เสมอ
 7. รอบรู้วิธีทางการทำงาน มีความคิดแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น
 8. เป็นผู้เฒ่าที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน
 9. รับฟังความคิดเห็นของนักเรียน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ลำเอียง
 10. มีความสามัคคีปรองดองกับเพื่อนร่วมงาน
 11. มีจรรยาบรรณ และวินัยดีตามระเบียบประเพณีของครูของ
- คุรุสภา
12. ศึกษาเด็กให้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง รักเด็ก มีความจริงใจกับทุกคน
 13. ใช้จิตวิทยาในการสอน สอนสนุก มีอารมณ์ขัน
 14. ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่องานอาชีพ
 15. ช่วยงานพิเศษของโรงเรียนเมื่อได้รับการขอร้อง
 16. ประจบหัวหน้าสถานศึกษาด้วยการทำงานตามหน้าที่ที่กำหนดให้

ศรีสมร พุ่มสะอาด (2530) ได้สรุปผลการวิเคราะห์คุณลักษณะที่แสดงถึงคุณภาพครูประถมศึกษา ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์และงานวิจัยไว้ดังนี้

1. ความรู้
 - 1.1 ความรู้ทั่วไปในวิชาที่สอน
 - ภาษาไทย

- คณิตศาสตร์
- สร้างเสริมลักษณะนิสัย
- การงานและพื้นฐานอาชีพ
- ภาษาอังกฤษหรืองานอาชีพ

1.2 ความรู้เกี่ยวกับวิชาครู ได้แก่

- หลักและวิธีการสอน
- จิตวิทยาพัฒนาการสำหรับเด็ก

1.3 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่

- หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร
- การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- การวัดและการประเมินผลการเรียน

2. ความสามารถในการสอน

- 2.1 การเตรียมการสอน
- 2.2 การนำเข้าสู่บทเรียน
- 2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.4 การใช้สื่อประกอบการสอน
- 2.5 การเสริมแรง
- 2.6 การมอบหมายงานและการชี้แนะนักเรียน
- 2.7 การวัดและประเมินผลการเรียน
- 2.8 การปกครองชั้นเรียน
- 2.9 การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน
- 2.10 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

3. การพัฒนาชุมชน

- 3.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ วิธีการ และเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนและสภาพสังคมท้องถิ่นที่คนอาศัยอยู่
- 3.2 ความเป็นผู้นำ
- 3.3 ความเชื่อมั่นในตนเอง
- 3.4 ความมีมนุษยสัมพันธ์
- 3.5 ความอดทน
- 3.6 การยอมรับในวิทยาการใหม่ๆ
- 3.7 การบำรุงรักษาสุขภาพอนามัย

- 3.8 ความซื่อสัตย์
4. อุดมการณ์และวิญญานครู
- 4.1 รักศรัทธาและมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครูและต่อเด็ก
- 4.2 ความเสียสละ
- 4.3 ตั้งใจ เอาใจใส่ และมุ่งมั่นต่องานในหน้าที่ด้วยความเต็มใจ
- 4.4 ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมและเป็นแบบอย่างที่ดี
5. คุณธรรมและจริยธรรม
- 5.1 ความซื่อสัตย์สุจริต
- 5.2 ความรับผิดชอบ
- 5.3 ความเมตตากรุณา
- 5.4 ความกตัญญูกตเวที
- 5.5 ความขยันหมั่นเพียร
- 5.6 ความสามัคคี
- 5.7 ความยุติธรรม
6. วินัย
- 6.1 เลื่อมใสและสนับสนุนการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- 6.2 ตั้งใจสั่งสอนศิษย์ด้วยความเอาใจใส่ อุทิศ เวลาไม่ทอดทิ้งหน้าที่หรือการงาน
- 6.3 รักษาชื่อเสียงไม่ให้ขึ้นชื่อว่าประพฤติชั่ว
- 6.4 ไม่ประมาทเลินเล่อต่อหน้าที่
- 6.5 รักษาความลับของทางราชการ
- 6.6 ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา
- 6.7 ไม่ปกปิดหรือรายงานเท็จ
- 6.8 ไม่ดำรงตำแหน่งอื่นใดในลักษณะคล้ายห่างหุ้นส่วนหรือบริษัท
- 6.9 ไม่เป็นกรรมการพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง
7. บุคลิกภาพ
- 7.1 แต่งกายสะอาด สุภาพ เรียบร้อย เหมาะสมกาลเทศะ
- 7.2 สุขภาพแข็งแรง สมบูรณ์
- 7.3 วาเรียมแจ่มใส มีสุขภาพจิตดี มีอารมณ์ขัน
- 7.4 มีความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ตัวเองได้
- 7.5 มีความเข้าใจผู้อื่น และมีความเป็นกันเอง

- 7.5 มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม
- 7.7 มีมนุษยสัมพันธ์
- 7.8 ทำตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมเมื่อมีโอกาส
- 7.9 พัฒนาและปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ
- 7.10 พุดเสียงดัง ชัดเจนและสุภาพอ่อนโยน
- 7.11 มีความกล้าในการแสดงความคิดเห็น

กมล สุดประเสริฐ และคณะ (2532) ได้สรุปคุณลักษณะของครูในผลงานวิจัยเรื่อง การศึกษาหาสมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาคือต้องการไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ครูควรมีลักษณะพิเศษหลายๆ อย่าง เพราะครูต้องเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนในด้านลักษณะ ท่าทาง เช่น การเดิน การยืน การนั่ง ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัด ความร่วมมือและที่สำคัญคือ ความรักเด็กและรักสังคม
2. ครูต้องรู้จักเกี่ยวข้องกับชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยการให้ความร่วมมือกับชุมชนและสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม
3. ครูต้องมีความรู้ความสามารถในเรื่องหลักสูตรและการสอน
4. ครูต้องรู้เรื่องพัฒนาการของผู้เรียนและลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน
5. ครูต้องมีส่วรับผิดชอบช่วยเหลือโรงเรียน จัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ตลอดทั้งการช่วยดูแลรักษาโรงเรียน
6. ครูต้องมีความรับผิดชอบต่องาน การมีความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา และมีวินัยในตนเอง
7. ครูต้องมีความพร้อมในการสอนและมีการเตรียมการสอนเสมอ
8. ครูต้องมีความเตรียมพร้อมในเรื่องของการวัดผลและการประเมินผล

จากชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เล่ม 1 “เปลวเทียนที่ต้านลม” ของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ กล่าวไว้ว่า ครูในฐานะที่เป็นปราชญ์บุคคล จะต้องประกอบด้วย

1. ความรู้ดี สอนดี
 - มีความรู้ลึก รู้รอบ
 - สอนเต็มหลักสูตร เต็มเวลา เต็มความสามารถ
 - พัฒนานักเรียนทั้งกายและใจ
2. ประพฤติดีมีคุณธรรม
 - มีความรัก เมตตา
 - มีความเข้าใจ เอาใจใส่

- มีศีล มีธรรม
- 3. บุคลิกภาพดี
 - แต่งกายสะอาด
 - มนุษย์สัมพันธ์ดี
 - มองตน มองคน และมองโลกในแง่ดี

ทัศนะของนักการศึกษาตะวันตกเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดี มีดังต่อไปนี้

กิลเบิร์ต (Gilbert, 1951) เสนอความเห็นเห็นว่า ครูที่ดีจะต้องชอบและมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี รักและสนใจนักเรียน ใจกว้างขวาง มีความจำแม่นยำ และมีเมตตาธรรม

แฮริสันและโกวิน (Harrison and Gowin, 1958) มีความเห็นเห็นว่า ครูที่ดีควรเป็นนักการสอนและวางแผนการสอนที่ดี สอนให้เด็กมีความรับผิดชอบและมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักรับผิดชอบเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บลูม (Bloom, 1976) ที่ว่า เมื่อพิจารณาจากผลการเรียนจะพบว่า ครูมีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะในเรื่องการสอน คุณภาพด้านการสอนของครูเป็นสิ่งสำคัญเพราะคุณภาพด้านการสอนของครูจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประมาณร้อยละ 25

ไรอันและคณะ (Ryans and Friends, 1970) วิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อหาลักษณะของครูที่ดี พบว่า ครูที่ดีควรมีพฤติกรรม 5 ด้าน 9 ลักษณะคือ

ด้านพฤติกรรมในชั้นเรียน

ลักษณะที่ 1 ให้ความอบอุ่น มีความเข้าใจและมีความเป็นมิตร ซึ่งตรงข้ามกับการแยกตัว ไม่เกี่ยวข้อง มองตนเองเป็นใหญ่และเข้มงวดกวดขัน

ลักษณะที่ 2 มีความรับผิดชอบ ทำงานอย่างเป็นระบบและรวดเร็ว ซึ่งตรงข้ามกับการหลีกเลี่ยงงาน ทำงานอย่างไม่มีแผนและเฉื่อยชา

ลักษณะที่ 3 มีความกระตือรือร้น ยึดมั่น คิดก้าวหน้า ซึ่งตรงข้ามกับเชื่องซึม
จำใจ

ด้านทัศนคติ

ลักษณะที่ 4 สนใจความคิดเห็นของนักเรียน ซึ่งตรงข้ามกับไม่สนใจ

ลักษณะที่ 5 สนใจความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยใน
ชั้นเรียน ซึ่งตรงข้ามกับไม่สนใจ

ลักษณะที่ 6 สนใจความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้อื่นซึ่งตรงข้ามกับ
ไม่สนใจ

ด้านทัศนคติต่อการศึกษา

ลักษณะที่ 7 มุ่งเน้นการเรียนเป็นหลักซึ่งตรงข้ามกับการยึดนักเรียนเป็น
หลัก

ด้านความสามารถทางการศึกษา

ลักษณะที่ 8 เข้าใจภาษาพูดอย่างดีซึ่งตรงข้ามกับไม่เข้าใจ

ด้านความมั่นคงทางอารมณ์

ลักษณะที่ 9 อารมณ์มั่นคงปรับตัวได้ดีซึ่งตรงข้ามกับอารมณ์ไม่มั่นคงและ
ปรับตัวไม่ได้

กิปสันและฮันท์ (Gibson and Hunt, 1965) กล่าวว่า ครูที่จะปฏิบัติงาน
ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพสูง ต้องมีลักษณะที่พึงประเมิน 3 ลักษณะ คือ

1. ความรู้ กล่าวคือ มีความรู้ในสาขาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี มี
ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม มีความรู้เรื่องพัฒนาการของเด็ก การเรียน
รู้และมีเทคนิควิธีสอนแบบต่างๆ ตลอดจนจนความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน
2. ทักษะ กล่าวคือ มีทักษะในการใช้ภาษา การเขียน การพูดเพื่อ
ให้เด็กเข้าใจง่าย มีทักษะในการเข้าสมาคมและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการค้นคว้า
วิจัยและหาความรู้เพิ่มเติม หาทางแก้ปัญหาอย่างถูกหลักวิชาและตรงกับข้อเท็จจริงตลอด
จนมีนิสัยรักงานครู
3. ความสนใจ กล่าวคือ ครูจะต้องสนใจนักเรียน สนใจวิชาที่ต้อง
สอนทุกวิชา มีความสนใจที่จะสอน สนใจชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน สนใจที่จะร่วมมือ
กับเพื่อนร่วมอาชีพตลอดจนสนใจที่จะพัฒนาอาชีพครูให้ก้าวหน้า

เบค (Beck, 1967) ศึกษาลักษณะของครูที่ดีพบว่า ครูที่ดีจะต้องรักและเอาใจใส่นักเรียน ช่วยให้นักเรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลในการเรียนและมีระเบียบวินัย

ฮิลด์และมัวร์ (Heald and Moore, 1968) ให้ข้อเสนอแนะว่า บุคคลที่จะเป็นครูจะต้องมีลักษณะทางกายและใจแตกต่างจากอาชีพอื่นๆ เช่น ครูต้องมีวิจรรณญาณ มีมนุษยสัมพันธ์อันดี มีความเมตตากรุณาและปกป้องคนอื่น มีความละเอียดลออ มองโลกในแง่ดีมีอารมณ์คงที่ หลีกเลี่ยงการวิจารณ์คนอื่นและเต็มใจที่จะทำงานมากกว่าคนอื่น

โอลิเวอร์ และฮาโรลด์ (Oliver and Harold, 1965) มีความเห็นว่า ครูที่มีความสำเร็จในการทำงานหรือเป็นครูที่ดีได้ ต้องมีลักษณะ 3 ประการรวม 14 ลักษณะ คือ

1. ความรู้ (Knowledge)

- 1.1 มีความรู้ในด้านวัฒนธรรมและตนเองมีวัฒนธรรม
- 1.2 รู้เรื่องที่สอนเป็นอย่างดี และเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในสายวิชาของตน
- 1.3 มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และพัฒนาการของการเรียนรู้ต่างๆ
- 1.4 มีความรู้ในการปฏิบัติงานครู ได้แก่การมีเทคนิคการสอนแบบ

2. ทักษะ (Skills)

- 2.1 มีทักษะในการใช้ภาษา ทั้งภาษาเขียน ภาษาพูด ทำให้เด็กเข้าใจง่าย
- 2.2 มีทักษะในการเข้ากับคนอื่นและมีมนุษยสัมพันธ์ดี
- 2.3 มีทักษะในการค้นคว้าวิจัย เพื่อหาความรู้เพิ่มเติมและหาทาง

แก้ปัญหาอย่างถูกหลักวิชาการและตรงกับข้อเท็จจริง

2.4 มีนิสัยรักงานครู

3. ความสนใจ (Interest)

- 3.1 สนใจนักเรียน
- 3.2 สนใจวิชาที่ต้องสอนทุกวิชา
- 3.3 สนใจที่จะสอน
- 3.4 สนใจโรงเรียนและชุมชนอันที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียน
- 3.5 สนใจที่จะร่วมมือกับเพื่อนร่วมอาชีพครู
- 3.6 สนใจที่จะพัฒนาวิชาชีพครูให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

เลสเตอร์ (Lester, 1958) กล่าวว่า ครูดีต้องเป็นผู้ที่เป็นตัวอย่างทางด้าน

วัฒนธรรมที่ดีในสังคม มีความฉลาด สามารถที่จะกระตุ้นนักเรียนให้เป็นคนดีได้ ควบคุม อารมณ์ได้ ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ มีสุขภาพอนามัยดี มีความสามารถในการ ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ดี มีความรู้ในเรื่องการศึกษาและมีคุณค่าในสังคม

คุณลักษณะของครูที่ดีตามที่ได้จากทัศนะของบุคคลต่างๆ สามารถที่จะสรุป ได้ว่า ครูที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1. บุคลิกภาพดี บุคลิกภาพในที่นี้หมายถึง บุคลิกภาพทั้งทางกาย และ จิตใจ เช่น รูปร่างหน้าตาดี ทำทางสง่าผ่าเผย แต่งกายเรียบร้อย พูดจาไพเราะ นุ่มนวล สงบเสถียร มีลักษณะเป็นผู้นำ น้ำเสียงชัดเจน
2. คุณสมบัติส่วนตัวดี เช่น สติปัญญาดี เฉลียวฉลาด มีความรู้กว้างขวาง เชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระตือรือร้น และสุขภาพอนามัยดี
3. ความสามารถในการสอน และการปกครอง คือ สอนดี และปกครอง นักเรียนได้ดี เช่นอธิบายได้แจ่มชัด เด็กปฏิบัติตามได้ เด็กสามารถคิดแก้ปัญหาต่างๆ ได้ สอนสนุก และสามารถปกครองนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยตลอดเวลา
4. ประพฤติดี เช่น ละเว้นการกระทำที่เป็นอบายมุขทั้งปวง กระทำแต่สิ่ง ที่เป็นกายสุจริต วจีสุจริต และมนสุจริต
5. มีจรรยาครูและคุณธรรมสูง เช่น ซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพครู เสียสละ มี เมตตากรุณา ยุติธรรม มานะอดทน
6. มนุษย์สัมพันธ์ดี กล่าวคือ มีอัธยาศัยไมตรีกับบุคคลทุกฝ่าย เช่น กับ เพื่อนครู ผู้ปกครอง และนักเรียน เป็นต้น

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2523) แบ่งงานบุคลากรออกเป็น 4 ประการคือ

1. การแสวงหาบุคลากร
2. การบำรุงรักษาบุคลากร
3. การพัฒนาบุคลากร
4. การให้บุคลากรพ้นจากงาน

สมพงษ์ เกษมสิน (2523) จำแนกงานบุคลากรได้ดังนี้

1. การสรรหาบุคลากร
2. การวางแผนเพื่อทำงานบุคลากร
3. การพัฒนาบุคลากร
4. การจัดประโยชน์แก่กุล

ปฏิญญา สาร (2523) และนพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2529) ได้ให้ความเห็นเช่นเดียวกันในเรื่องการแบ่งขอบข่ายงานบุคลากรออกเป็น 4 ประการ คือ

1. การให้ได้มาซึ่งบุคลากร
2. การบำรุงรักษาบุคลากร
3. การพัฒนาบุคลากร
4. การให้บุคลากรพ้นจากงานขอบข่ายของงานบุคลากรที่กำหนดไว้โดย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นงานที่เกี่ยวกับตัวบุคลากร การอบรมพัฒนาครู การจัดสวัสดิการให้ครูและการส่งเสริมให้ครูรักษาระเบียบวินัย มีคุณธรรม และจริยธรรม ในขณะที่นักวิชาการจะกล่าวถึงการวางแผนการทำงานของบุคลากร เช่น การจัดหาบุคลากรหรือการให้บุคลากรพ้นจากงาน ดังนั้นพอจะสรุปได้ว่างานบุคลากร หมายถึง งานหรือกิจกรรมที่ครูปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือ พัฒนา สนับสนุนการทำงานของบุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือการปฏิบัติงานของเพื่อนครูในโรงเรียน การศึกษาหาความรู้ ให้การสนับสนุนการทำงาน ของบุคลากรที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมประชุมเสนอแนะ ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน

ลักษณะที่ 3 มีความกระตือรือร้น คิดก้าวหน้า ซึ่งตรงข้ามกับเชิงซึม
จำเจ

ด้านทัศนคติ

ลักษณะที่ 4 สนใจความคิดเห็นของนักเรียน ซึ่งตรงข้ามกับไม่สนใจ

ลักษณะที่ 5 สนใจความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยใน
ชั้นเรียน ซึ่งตรงข้ามกับไม่สนใจ

ลักษณะที่ 6 สนใจความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้อื่นซึ่งตรงข้ามกับ
ไม่สนใจ

ด้านทัศนคติต่อการศึกษา

ลักษณะที่ 7 มุ่งเน้นการเรียนเป็นหลักซึ่งตรงข้ามกับการยึดนักเรียนเป็น

หลัก

ด้านความสามารถทางการศึกษา

ลักษณะที่ 8 เข้าใจภาษาพูดอย่างดีซึ่งตรงข้ามกับไม่เข้าใจ

ด้านความมั่นคงทางอารมณ์

ลักษณะที่ 9 อารมณ์มั่นคงปรับตัวได้ดีซึ่งตรงข้ามกับอารมณ์ไม่มั่นคงและปรับตัวไม่ได้

กิปลันและฮันท์ (Gibson and Hunt, 1965) กล่าวว่า ครูที่จะปฏิบัติงานได้ดีและมีประสิทธิภาพสูง ต้องมีลักษณะที่พึงประเมิน 3 ลักษณะ คือ

1. ความรู้ กล่าวคือ มีความรู้ในสายวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม มีความรู้เรื่องพัฒนาการของเด็ก การเรียนรู้ และมีเทคนิควิธีสอนแบบต่างๆ ตลอดจนความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน
2. ทักษะ กล่าวคือ มีทักษะในการใช้ภาษา การเขียน การพูดเพื่อให้เด็กเข้าใจง่าย มีทักษะในการเข้าสมาคมและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีทักษะในการค้นคว้าวิจัยและหาความรู้เพิ่มเติม หาทางแก้ปัญหาอย่างถูกหลักวิชาและตรงกับข้อเท็จจริงตลอดจนมีนิสัยรักงานครู
3. ความสนใจ กล่าวคือ ครูจะต้องสนใจนักเรียน สนใจวิชาที่ต้องสอนทุกวิชา มีความสนใจที่จะสอน สนใจชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน สนใจที่จะร่วมมือกับเพื่อนร่วมอาชีพตลอดจนสนใจที่จะพัฒนาอาชีพครูให้ก้าวหน้า

เบค (Beck, 1967) ศึกษาลักษณะของครูที่ดีพบว่า ครูที่ดีจะต้องรักและเอาใจใส่นักเรียน ช่วยให้นักเรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลในการเรียนและมีระเบียบวินัย

ฮิลด์และมัวร์ (Heald and Moore, 1968) ให้ข้อเสนอแนะว่า บุคคลที่จะเป็นครูจะต้องมีลักษณะทางกายและใจแตกต่างจากอาชีพอื่นๆ เช่น ครูต้องมีวิจรรย์ญาณ มีมนุษยสัมพันธ์อันดี มีความเมตตากรุณาและปกป้องคนอื่น มีความละเอียดลออ มองโลกในแง่ดีมีอารมณ์คงที่ หลีกเลี่ยงการวิจารณ์คนอื่นและเต็มใจที่จะทำงานมากกว่าคนอื่น

โอลิเวอร์ และฮาโรลด์ (Oliver and Harold, 1965) มีความเห็นว่า ครูที่มีความสำเร็จในการทำงานหรือเป็นครูที่ดีได้ ต้องมีลักษณะ 3 ประการรวม 14 ลักษณะ คือ

1. ความรู้ (Knowledge)

1.1 มีความรู้ในด้านวัฒนธรรมและตนเองมีวัฒนธรรม

- ตน
เรียนรู้
ต่างๆ
- 1.2 รู้เรื่องที่สอนเป็นอย่างดี และเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในสายวิชาของตน
 - 1.3 มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และพัฒนาการของการเรียนรู้
 - 1.4 มีความรู้ในการปฏิบัติงานครู ได้แก่ การมีเทคนิคการสอนแบบต่างๆ

2. ทักษะ (Skills)

- 2.1 มีทักษะในการใช้ภาษา ทั้งภาษาเขียน ภาษาพูด ทำให้เด็กเข้าใจง่าย
- 2.2 มีทักษะในการเข้ากับคนอื่นและมีมนุษยสัมพันธ์ดี
- 2.3 มีทักษะในการค้นคว้าวิจัย เพื่อหาความรู้เพิ่มเติมและหาทางแก้ปัญหาอย่างถูกหลักวิชาการและตรงกับข้อเท็จจริง
- 2.4 มีนิสัยรักงานครู

3. ความสนใจ (Interest)

- 3.1 สนใจนักเรียน
- 3.2 สนใจวิชาที่ต้องสอนทุกวิชา
- 3.3 สนใจที่จะสอน
- 3.4 สนใจโรงเรียนและชุมชนอันเป็นที่ตั้งของโรงเรียน
- 3.5 สนใจที่จะร่วมมือกับเพื่อนร่วมอาชีพครู
- 3.6 สนใจที่จะพัฒนาวิชาชีพครูให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

เลสเตอร์ (Lester, 1958) กล่าวว่า ครูที่ดีต้องเป็นผู้ที่เป็นตัวอย่างทางด้านวัฒนธรรมที่ดีในสังคม มีความฉลาด สามารถที่จะกระตุ้นนักเรียนให้เป็นคนดีได้ ควบคุมอารมณ์ได้ ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ มีสุขภาพอนามัยดี มีความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ดี มีความรู้ในเรื่องการศึกษาและมีคุณค่าในสังคม

คุณลักษณะของครูที่ดีตามที่ได้จากทัศนะของบุคคลต่างๆ สามารถที่จะสรุปได้ว่า ครูที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1. บุคลิกภาพดี บุคลิกภาพในที่นี้หมายถึง บุคลิกภาพทั้งทางกาย และจิตใจ เช่น รูปร่างหน้าตาดี ทำทางสง่าผ่าเผย แต่งกายเรียบร้อย พูดจาไพเราะ นุ่มนวล สงบเสถียร มีลักษณะเป็นผู้นำ น้ำเสียงชัดเจน
2. คุณสมบัติส่วนตัวดี เช่น สติปัญญาดี เฉลียวฉลาด มีความรู้กว้างขวาง เชื่อมมั่นในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระตือรือร้น และสุขภาพอนามัยดี

3. ความสามารถในการสอน และการปกครอง คือ สอนดี และปกครองนักเรียนได้ดี เช่นอธิบายได้แจ่มชัด เด็กปฏิบัติตามได้ เด็กสามารถคิดแก้ปัญหาต่างๆ ได้ สอนสนุก และสามารถปกครองนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัยตลอดเวลา

4. ประพฤติดี เช่น ละเว้นการกระทำที่เป็นอบายมุขทั้งปวง กระทำแต่สิ่งที่เป็นกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต

5. มีจรรยาครูและคุณธรรมสูง เช่น ซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพครู เสียสละ มีเมตตา กรุณา ยุติธรรม มานะอดทน

6. มนุษย์สัมพันธ์ดี กล่าวคือ มีอัธยาศัยไมตรีกับบุคคลทุกฝ่าย เช่น กับเพื่อนครู ผู้ปกครอง และนักเรียน เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

ปีการศึกษา 2532 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู กรรมการฝึกหัดครู และสถาบันการผลิตบัณฑิตทางการศึกษาได้ทำการวิจัยเพื่อประเมินโครงการคุรุทายาทในด้านความเหมาะสมของ วัจจัยที่ใช้ดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงาน ผลผลิตและผลกระทบ โดยรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรต่าง ๆ เช่น เจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการระดับกรม เจ้าหน้าที่รับผิดชอบโครงการระดับจังหวัด สถาบันผลิตบัณฑิต นิสิตนักศึกษา ทั้งในและนอกโครงการ ครูในโครงการคุรุทายาท ผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนที่บัณฑิตคุรุทายาทไปสอน และประชาชนในเขตที่โรงเรียนซึ่งบัณฑิตคุรุทายาทสอนอยู่ เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบทดสอบความรู้ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ผลการประเมินในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตของโครงการ (2533) พบว่า

1. ครูในโครงการคุรุทายาทมีความรู้ที่จำเป็นสำหรับอาชีพครูรวมทุกด้านเมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกพิจารณาเป็นด้านพบว่ามีความรู้มากที่สุดด้านจิตวิทยา มีความรู้ระดับมากในด้านสื่อการเรียนการสอน วิธีสอน การวัดและประเมินผล ส่วนความรู้เรื่องหลักสูตรประถมศึกษาอยู่ในระดับกลาง

2. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีครูในโครงการคุรุทายาทไปสอน มีความเห็นว่า พฤติกรรมการสอนของครูในโครงการทุกรายการอยู่ในระดับดี เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายการพบว่าการเตรียมการสอนมีคะแนนประเมินเฉลี่ยสูงกว่ารายการอื่นและการสรรหา ผลิต เลือกใช้และเก็บบำรุงรักษาสื่อการเรียนคะแนนประเมินเฉลี่ยต่ำกว่ารายการอื่น

3. ครูในโครงการคุรุทายาทมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครูในระดับมาก ทั้งนี้ประเมินจากการประเมินตนเองของครูในโครงการ

4. ผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานของครูในโครงการคุรุทายาทมีความเห็นไม่ต่างกันในเรื่องที่ว่า ครูในโครงการคุรุทายาทมีความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่ครูอยู่ในระดับมาก นำพึงพอใจ เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายการพบว่า มีความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครูสูงกว่าความรู้ด้านอื่น ส่วนความรู้ด้านงานธุรการมีคะแนนการประเมินต่ำกว่าความรู้ด้านอื่น

5. ผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานของครูในโครงการคุรุทายาทมีความเห็นไม่ต่างกันในเรื่องที่ว่า ครูในโครงการคุรุทายาทมีเทคนิควิธีการในด้านการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การพัฒนาโรงเรียน - ชุมชน ตลอดจนการให้บริการแนะแนวอยู่ในระดับมาก

6. ผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานของครูในโครงการคุรุทายาทมีความเห็นไม่ต่างกัน กล่าวคือ ครูในโครงการคุรุทายาทมีคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพดี โดยเฉพาะด้านความตรงต่อเวลาได้รับการประเมินสูงสุด ส่วนเรื่องความรับผิดชอบและความขยันหมั่นเพียรมีคะแนนการประเมินต่ำกว่าด้านอื่น

ผลการประเมินในส่วนที่เกี่ยวกับผลกระทบได้ข้อสรุปคือ โครงการคุรุทายาทเป็นโครงการที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการผลิตครู นอกจากนี้ครูที่สำเร็จการศึกษาจากโครงการคุรุทายาทสามารถทำให้ผู้บริหารโรงเรียนและเพื่อนร่วมงานเกิดความพึงพอใจเป็นอย่างมากในด้านความรู้ ความสามารถและพฤติกรรมที่พึงประสงค์หลายประการ งานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา (2533: บทสรุป) ได้ทำการประเมินโครงการคุรุทายาทของทุกสถาบันที่มีโครงการนี้พบว่า

ด้านปัจจัย

1. ปัญหาที่เกี่ยวกับงบประมาณของการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูเสริมไม่เพียงพอ สถาบันการศึกษาส่วนใหญ่แก้ปัญหาโดยวิธีเก็บเงินค่าใช้จ่ายจากนักศึกษาและอาจารย์ที่อยู่ในโครงการ บางแห่งก็ใช้วิธีการตัดกิจกรรมบางกิจกรรมทิ้งไปและขอรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา ทางออกที่ดีคือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมการฝึกหัดครู และสถาบันที่ผลิตบัณฑิตทางการศึกษา ควรร่วมมือกันหาข้อมูลว่า งบประมาณที่จะทำการดำเนินงานตามโครงการคุรุทายาทให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ควรเป็นเท่าไรน่าจะเหมาะสมดีกว่าได้มาเท่าไรก็จัดสรรไปเท่านั้น

2. เกณฑ์การคัดเลือกบุคคลเข้าโครงการ ในส่วนของการทำสัญญาเข้าโครงการและเกณฑ์การรักษาสภาพนิสิตในโครงการนั้น ควรมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม กล่าวคือ สัญญาบางข้อยังคลุมเครือไม่ชัดเจน สำหรับสถานที่ทำสัญญานั้น ควรทำที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ซึ่งเป็นหน่วยงานความสะดวกต่อผู้ปกครองของนักเรียน ส่วนเกณฑ์การรักษาสภาพนิสิตนักศึกษานั้น ควรพิจารณาเป็นรายปีและตลอดหลักสูตร เพราะการพิจารณาเป็นรายปีค่านั้นทำให้นักศึกษามีความเครียด วิตกกังวลมากและบางครั้งดูเหมือนว่า

จะเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่ช่วยเหลือเพื่อนและสังคมส่วนรวม เพราะมุ่งแต่เรื่องการเรียนรู้ของตนเองมากเกินไป

3. การจัดที่พักสำหรับนักศึกษา ควรจัดให้มีนักศึกษาในโครงการคุรุทายาท เข้าพักในหอพักทุกคน (กรณีที่บ้านมีหอพัก) ทั้งนี้เพื่อสะดวกในการจัดกิจกรรม

4. สถาบันผลิตบัณฑิตทางการศึกษา สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดและประชาชนบางส่วนยังไม่เข้าใจเจตนารมณ์ของโครงการคุรุทายาท โดยเฉพาะประชาชนส่วนใหญ่ยังเข้าใจว่า โครงการคุรุทายาทนั้น รับเฉพาะบุตรของครูเท่านั้น ดังนั้นผู้รับผิดชอบโครงการทุกหน่วยงาน ทุกระดับน่าจะมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

ด้านกระบวนการ

1. สถาบันผลิตบัณฑิตทางการศึกษาบางแห่ง ใช้วิธีการดำเนินงานโดยยึดหลักการเดิมไว้ แต่ได้ประยุกต์โครงการให้เข้ากับสภาพของสถาบัน

2. การจัดชั้นเรียนนั้น ส่วนใหญ่ให้เรียนร่วมกับนิสิตนักศึกษาออกโครงการ แต่จัดกิจกรรมแตกต่างกัน ซึ่งเป็นการยุ่งยากแก่สถาบัน แต่บางสถาบันจัดเรียนรวมกัน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเสริมเหมือนกัน

3. การประสานงานพบว่า ยังประสานงานกันระหว่างหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานยังไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นทุก ๆ ฝ่ายที่รับผิดชอบโครงการควรร่วมกันจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้ชัดเจนเพื่อถือปฏิบัติร่วมกัน

4. การคัดเลือกนิสิตนักศึกษาเพื่อเข้ารับราชการครูของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เรียงลำดับคะแนนเพื่อเลือกโรงเรียนก่อนหลังตามลำดับที่สอบได้ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าว สร้างภาระให้กับนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย หากเป็นไปได้ควรนำเงินสวัสดิการมาใช้จ่ายในการนี้ หรืออีกกรณีหนึ่งก็อาจจะไม่ต้องมีการสอบเพื่อคัดเลือกโรงเรียน แต่ส่งบรรจุไปยังโรงเรียนในภูมิภาคเดิมหรือใกล้เคียงซึ่งตรงตามเจตนารมณ์ของโครงการที่ต้องการผลิตครูที่มีความรู้ ความสามารถและเจตคติที่ดีต่ออาชีพครูกลับไปพัฒนาบ้านเกิดเมืองนอนของตน ซึ่งนับว่าเกิดผลดีหลายประการ เช่น ครูในโครงการลดความวิตกกังวลเกี่ยวกับที่พักอาศัย การเดินทาง การปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยและเรื่องย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม และหากหวังให้ครูในโครงการไปเป็นผู้นำทางการศึกษาในท้องถิ่นแล้ว ควรเลือกโรงเรียนในภูมิลำเนาเดิมที่มีสภาพแวดล้อมทุก ๆ ด้านเหมาะแก่การพัฒนาด้วย

ด้านผลผลิต

ครูในโครงการครูทายาทรุ่นแรกที่ได้มานี้ นับว่ามีคุณภาพตรงตามความต้องการ กล่าวคือ เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู โดยที่ทุก ๆ ฝ่ายเห็นพ้องต้องกันตามที่กล่าวมา

ประไพศรี ตยานันท์ (2533) ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการครูทายาทของวิทยาลัยครู โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้เริ่มโครงการครูทายาท หัวหน้าคณะวิชาครุศาสตร์ นักศึกษาในโครงการ ข้าราชการครูที่สำเร็จการศึกษาจากโครงการและผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครู รวมทั้งสิ้น 477 คน ผลการวิจัยพบว่า โครงการครูทายาทเป็นโครงการที่ดี สามารถดำเนินการและผลิตบัณฑิตได้ตามวัตถุประสงค์ คือ

ด้านสภาวะแวดล้อม (Context) พบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาทุกระดับ

ด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) พบว่าปัจจัยส่วนใหญ่มีความเหมาะสม แต่ถ้าจะให้โครงการมีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรจะพัฒนาหลักสูตรให้เปิดวิชาเลือกเสรีเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวข้องกับงานธุรการครู และเพิ่มหน่วยกิตวิชาพิเศษทางดนตรี ศิลปะ และเกษตรให้มากขึ้น นอกจากนี้ควรทบทวนเกี่ยวกับเกณฑ์การรักษาสถานภาพนักศึกษา และเกณฑ์การบรรจุเข้ารับราชการ รวมทั้งงบประมาณสำหรับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเสริม

ด้านการดำเนินงาน พบว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ควรปรับปรุงงานด้านบริการและสวัสดิการ เช่น หอพัก ห้องสมุด ตลอดจนการสอนเสริมด้านวิชาการให้มากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานผู้ใช้ครูและผู้ผลิตครู

ด้านผลผลิต พบว่า ทั้งผู้บังคับบัญชาของบัณฑิตและบัณฑิตมีความพึงพอใจโครงการนี้มาก โดยเฉพาะผู้บังคับบัญชายอมรับว่า บัณฑิตโครงการครูทายาทเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบสูง และมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครูอีกด้วย

ไพฑูรย์ เวทการ (2535) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการติดตามผลบัณฑิตครูทายาท พบว่าด้านสมรรถภาพด้านวิชาการ การสอน ความรับผิดชอบ การเป็นผู้นำ การปรับตัว จริยธรรม และความเป็นประชาธิปไตยของบัณฑิตครูทายาท ตามทัศนะของผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับสูงทุกข้อ

ด้านสมรรถภาพการปฏิบัติงานทุกสมรรถภาพของบัณฑิตครูทายาทตามทัศนะของผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน ในโรงเรียนขนาดต่าง ๆ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้านความคิดเห็นของบัณฑิตครูทายาทเกี่ยวกับความรู้และทักษะที่ได้รับจากวิทยาลัยครู อยู่ในระดับสูงทุกด้าน ยกเว้น ความรู้และทักษะในวิชาชีพพิเศษ อยู่ในระดับ

ปานกลาง และด้านตัวแปรที่ร่วมกันอธิบายความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่ครูของ
บัณฑิตครูทายาทได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีจำนวน 8 ตัวแปร โดยมีความสำคัญ
ตามลำดับคือ ความรู้และทักษะเรื่องการพัฒนาผู้เรียน การชอบในอาชีพครู ความพอใจในงานที่
ได้รับมอบหมาย ความชอบทำงานวิจัยเกี่ยวกับอาชีพครู การให้กำลังใจนักเรียน การได้รับความ
ร่วมมือจากเพื่อนครู การทำอุปกรณ์ใช้เอง และการไม่ได้รับราชการที่ภูมิภาคเดิม

อุไร เหล่าธรรมยิ่งยง (2536) ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูใน
โครงการครูทายาทตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ในทัศนะของครูและผู้บริหารโรงเรียน
ประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 2 พบว่า ระดับพฤติกรรมของครูโครงการครูทายาทตามเกณฑ์
มาตรฐานวิชาชีพครูในทัศนะของครูและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษา 2 อยู่ใน
ระดับมากทั้ง 4 ด้าน

ระดับพฤติกรรมของครูโครงการครูทายาทตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพในทัศนะ
ของครูในโครงการครูทายาท ครูนอกโครงการฯ และผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการ
ศึกษา 2 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

และพฤติกรรมทั้ง 4 ด้านของครูโครงการครูทายาทในทัศนะของครู ผู้บริหาร
โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 2 มีความสัมพันธ์กันทางบวก ในระดับสูงอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ในด้านการรอบรู้กับเรียนดี รอบรู้กับมีคุณธรรม และรอบรู้กับ
มุ่งมั่นศึกษา

วิทยาลัยครูสงขลา (2532: บทสรุป) ได้ทำการประเมินโครงการครูทายาท
ของสหวิทยาลัยทักษิณพบว่า

1. นักศึกษาโครงการครูทายาททั้งสองโปรแกรม คือ โปรแกรมวิชาการประถมศึกษา
ศึกษา และโปรแกรมการศึกษาปฐมวัย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับ ม. 4-5-6 สูงกว่า
นักศึกษาปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยมีเกรดเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 2.75 ขึ้นไปแสดงให้เห็น
เห็นว่าการคัดเลือกนักศึกษา สามารถคัดเลือกผู้ที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านวิชาการสูงซึ่งเป็น
ไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการครูทายาท

2. นักศึกษาโครงการครูทายาทโปรแกรมการศึกษาปฐมวัย มีเจตคติต่ออาชีพ
ครู เจตคติต่อวิชาชีพครูและบุคลิกภาพด้านความมีวินัยในตนเอง ไม่แตกต่างจากนักศึกษาปกติ
และคงว่าการคัดเลือกมุ่งเน้นความรู้ ความคิด (Cognitive Domain) มากกว่าด้านความรู้สึก
(Affective Domain)

3. นักศึกษาโครงการครูทายาทโปรแกรมการประถมศึกษา มีเจตคติต่ออาชีพ
ครู เจตคติต่ออาชีพครูและบุคลิกภาพด้านความมีวินัยในตนเอง แตกต่างจากนักศึกษาปกติ ยก
เว้นด้านความมีวินัยและความซื่อสัตย์ไม่แตกต่างกัน แสดงว่าการคัดเลือกนักศึกษานักศึกษา
สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการครูทายาท

4. การจัดกิจกรรมอบรมภาคฤดูร้อน พบว่าหลังจากการอบรมแล้วมีผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ คุณลักษณะอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง และนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์และควรดำเนินการทุกปี ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานในด้านการเรียนการสอน

5. นักศึกษาโครงการศุภทายาทมีเกรดเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 3.24 - 3.40 แสดงให้เห็นว่าผลการเรียนของนักศึกษาโครงการศุภทายาทอยู่ในระดับดี

6. นักศึกษาโครงการศุภทายาททั้งสองโปรแกรม คือ โปรแกรมการประถมศึกษา และโปรแกรมการศึกษาปฐมวัย มีพัฒนาการทางด้านความมีวินัยในตนเองเพียงไม่กี่ด้าน อาจเนื่องมาจากการพัฒนาบุคลิกภาพยังไม่ครบตามจำนวนปีการศึกษา จึงทำให้พัฒนาการด้านต่าง ๆ ไม่ชัดเจน

คณาจารย์คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยสงขลา (2535) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเสริมในภาคเรียนฤดูร้อน สำหรับนักศึกษาโครงการศุภทายาทในภาคใต้ พบว่า

ด้านการฝึกอบรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในระดับสูง และปัจจัยเบื้องต้นต่าง ๆ เหมาะสมกับการดำเนินงาน

ด้านการดำเนินงานการฝึกอบรม ตามทัศนะของนักศึกษา วิทยากร คณะกรรมการดำเนินงาน มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ยกเว้นผู้บริหารมีความพึงพอใจในระดับน้อย

ด้านผลการฝึกอบรมการเพิ่มพูนสมรรถภาพด้านความรู้ นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ปานกลาง การเพิ่มพูนสมรรถภาพด้านคุณลักษณะ นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ปานกลางค่อนข้างสูง ด้านนักศึกษาผู้เข้าอบรมเห็นว่า รายการที่ประทับใจและเป็นประโยชน์มากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ สภาวะผู้นำ และการพัฒนาตนเองตามลำดับ

คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูอุบลราชธานี (2536) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเสริม ในภาคเรียนฤดูร้อนสำหรับนักศึกษาโครงการศุภทายาท ระดับมัธยมศึกษาของสหวิทยาลัยอีสานใต้

ด้านการฝึกอบรมภาควิชาการ ในเรื่องการฝึกความคิดสร้างสรรค์ เรื่องการวิเคราะห์กระบวนการติดต่อ เรื่องสภาวะผู้นำที่ดีและเรื่องจรรยาครู พบว่านักศึกษาคิดเห็นว่าการประสบความสำเร็จในด้านได้ความรู้ และประสบการณ์ใหม่เทคนิคการนำเสนอของวิทยากร และการนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ได้

และด้านความคิดเห็นต่อการฝึกอบรม นักศึกษาเห็นว่า ประสบความสำเร็จในเรื่องการลงทะเลเบียน เอกสารประกอบการอบรม จำนวนวันที่อบรม (6 วัน) การบริการ

การต้อนรับ การจัดการแสดง และความคุ้มค่าของการเข้าอบรมตลอดจนการแก้ไขปัญหาในแต่ละวัน

คณะวิทยาศาสตร์ วิทยาลัยครูกำแพงเพชร (2536) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเสริม ในภาคเรียนฤดูร้อนสำหรับนักศึกษาโครงการครูทายาทระดับมัธยมศึกษา สหวิทยาลัยพุทธชินราช

ด้านปัจจัยด้านผู้เข้าอบรม วิทยากร กรรมการดำเนินการ การบริหารโครงการ สถานที่ การวางแผนการฝึกอบรม พบว่า มีความพร้อมดี ด้านหลักสูตร อาหารและอื่น ๆ พบว่ามีความพร้อมดีมาก

ด้านกระบวนการฝึกอบรม ด้านการดำเนินงาน พบว่า เป็นไปตามแผน ด้านกิจกรรมพบว่า เนื้อหากิจกรรมที่ผู้เข้าอบรมได้รับนั้น นักศึกษาชั้นปีที่ 1 เห็นว่าได้ประโยชน์มากที่สุดคือ การพัฒนาตนเอง มนุษยสัมพันธ์ การฝึกทำงานกลุ่มเป็นกลุ่ม นักศึกษาชั้นปีที่ 2 เห็นว่า ได้รับประโยชน์มากที่สุดคือ การวิเคราะห์กระบวนการ เรื่องความเป็นผู้นำ และความคิดสร้างสรรค์

และด้านการประเมินผลการฝึกอบรม พบว่า นักศึกษาคิดว่า ได้รับความรู้ ทักษะ ประสบการณ์มากและมีความมั่นใจในการนำไปใช้

คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์ (2536) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลการศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเสริมในภาคฤดูร้อน สำหรับนักศึกษาโครงการครูทายาทเขตภาคเหนือตอนบน

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถภาพด้านความรู้ พบว่า ผู้เข้าอบรมเห็นว่า ได้รับความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพครูมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถภาพด้านเทคนิควิธี พบว่า ผู้เข้าอบรมเห็นว่า ได้รับความรู้เกี่ยวกับเทคนิควิธีที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน และเทคนิคการทำงานกลุ่มมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องเทคนิคการสร้างมนุษยสัมพันธ์

และด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถภาพด้านคุณลักษณะ พบว่า ผู้เข้าอบรมเห็นว่า ได้รับความรู้เรื่องการพัฒนาลักษณะนิสัย และความสามัคคีมากที่สุด รองลงมาเป็นเรื่องความรับผิดชอบต่อตนเองและหมู่คณะ

จากการวิจัยของประสงค์ พิมล (2530) เรื่องการศึกษาปัญหาการผลิตและการใช้สื่อการสอนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า การใช้สื่อการสอนของครูนั้นประสบปัญหา คือ ครูไม่มีเวลาในการเตรียมสื่อการสอนในชั้นเรียน มีนักเรียนมากไม่เหมาะในการใช้สื่อ สื่อการสอนในโรงเรียน

มีน้อยไม่เพียงพอ และการหาสื่อให้ตรงจุดมุ่งหมายในการสอนยาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา มหาลเลิศ (2527) เรื่อง ปัญหาและความต้องการสื่อการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521 ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ที่พบว่าครูส่วนใหญ่ไม่มีเวลาผลิตสื่อการสอนเพราะมีชั่วโมงสอนมาก ทั้งยังขาดความรู้ในการผลิตและการใช้สื่อ ในส่วนที่เป็นปัญหาอันเกิดจากสถานศึกษา และฝ่ายบริหาร คือ ในห้องสมุดมีหนังสือน้อยไม่เพียงพอสำหรับให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ โรงเรียนขาดแคลนสื่อการสอน ขาดงบประมาณ ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญ และไม่ให้การสนับสนุนเท่าที่ควร

วินัย จันดาวรรณ (2523) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับ การบริหารกิจการนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต 10 พบว่า การปฏิบัติงานกิจการนักเรียนอยู่ในเกณฑ์มากถึง 5 ด้าน คือ การรับและการแบ่งกลุ่มนักเรียน การประชุมเทศน์นักเรียน การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน การทำทะเบียนและการทำรายงานเกี่ยวกับตัวนักเรียนและการจัดกิจกรรมนักเรียนและปฏิบัติอย่างน้อยใน 3 ด้าน คือ การบริการสุขภาพอนามัย การจัดและบริการแนะแนว และการจัดให้ทุนการศึกษา และพบปัญหาสำคัญในการบริหารกิจการนักเรียน คือ

- ก. โรงเรียนส่วนมากรับนักเรียนไม่ได้ตามแผนที่วางไว้
- ข. ผู้ปกครองให้ความสนใจและร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นน้อย
- ค. ครู-อาจารย์ ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ตนไม่ได้รับมอบหมาย
- ง. ขาดแคลนงบประมาณ อาคารสถานที่เฉพาะ และขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้าน ในด้านสุขภาพอนามัยและด้านแนะแนว
- จ. ไม่มีทุนการศึกษาสำหรับนักเรียน ในโรงเรียนขนาดเล็ก

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้รวบรวมปัญหาการบริหารบุคลากรของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติไว้ดังนี้

ก. ปัญหาการวางแผน

1. ขาดเกณฑ์มาตรฐานในการกำหนดจำนวนและคุณสมบัติของบุคลากรในโรงเรียน
2. การแบ่งส่วนราชการภายในโรงเรียน ยังไม่มีรูปแบบมาตรฐาน
3. ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญของการวางแผนบุคลากร
4. ขาดกำลังงบประมาณ สำหรับอัตรากำลังในการบรรจุบุคลากรในโรงเรียน

ข. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน

1. ไม่สามารถจัดคนเข้าปฏิบัติงานตามที่หนดได้ เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนไม่มีโอกาสเลือกบุคคลที่ต้องการ และปัญหาจะมากขึ้นในโรงเรียนขนาดเล็ก
2. ครูคนหนึ่งต้องรับผิดชอบงานมาก บางคนต้องรับผิดชอบ 2 ชั้นเรียน มีปัญหาในโรงเรียนขนาดเล็กและเล็กมาก
3. การกระจายของบุคลากรมีอยู่ในโรงเรียนในเมืองหรือชุมชนที่เจริญแล้ว แต่โรงเรียนในชนบทไม่สามารถจะทำได้ตามความต้องการ

ค. ปัญหาการพัฒนาบุคลากร

1. งบประมาณไม่พอ เพราะโรงเรียนประถมศึกษาที่มีจำนวนมากและครูผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนก็มีจำนวนมาก
2. ภารกิจที่รับผิดชอบมีมากเกินไป การที่จะให้คนใดคนหนึ่งไปศึกษาอบรมหรือศึกษาต่อจะทำให้ครูอื่นๆ ต้องรับภาระเพิ่มขึ้น จึงทำให้ครูได้รับการศึกษาต่อค่อนข้างน้อย
3. ครูประถมศึกษาไม่เห็นความสำคัญที่จะพัฒนาตนเอง และบางคนพอใจในการปฏิบัติงานของตนแล้ว
4. ขาดแคลนวิทยากรให้การอบรมหรือพัฒนาในระดับโรงเรียนและกลุ่มโรงเรียน
5. โรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกล ทำให้บุคลากรที่จะได้รับการพัฒนาค่อนข้างน้อย

จันทรานี สงวนนาม (2518) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “งานบริหารการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดในภาคกลาง” ได้วิเคราะห์การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารงานธุรการของโรงเรียนไว้ว่า มีโรงเรียนประถมศึกษาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ที่ปฏิบัติงานธุรการค่อนข้างดีและไม่ค่อยมีปัญหามากนักในการปฏิบัติ แต่ก็มีโรงเรียนประถมศึกษาอีกเกือบร้อยละ 30 ที่ปฏิบัติงานธุรการยังไม่ดีนัก และมีปัญหาบ้างในการปฏิบัติงาน ปัญหาต่างๆ ได้แก่

1. ปัญหาการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน โรงเรียนประถมศึกษาส่วนมากจะขาดแคลนเครื่องมือ เครื่องใช้ ในการปฏิบัติงานธุรการ เช่น เครื่องพิมพ์ดีด เครื่องอัดสำเนา ตู้เก็บเอกสาร ตลอดจนวัสดุสิ้นเปลืองอื่นๆ อีกมาก โรงเรียนต้องพึ่งตัวเองเป็นส่วนใหญ่ ทางราชการให้ความช่วยเหลือโรงเรียนในด้านนี้ค่อนข้างน้อย เป็นเหตุให้การปฏิบัติงานด้านธุรการโรงเรียนเป็นไปอย่างล่าช้า และไม่มีประสิทธิผลเท่าที่ควร

2. ปัญหาการให้ครูฝ่ายวิชาการปฏิบัติงานธุรการด้วย ครูที่ทำหน้าที่ธุรการส่วนมากมักจะไม่ใช่ครูธุรการโดยตรง หากแต่ต้องทำธุรการเพิ่มขึ้นจากหน้าที่ฝ่ายวิชาการ เพราะโรงเรียนประถมศึกษาบางแห่งไม่มีครูธุรการโดยตรง และต้องประสบปัญหาครูไม่ครบชั้นอยู่แล้ว ครูที่ทำหน้าที่สอนแทนยังต้องแบ่งเวลาเพื่องานธุรการอีกด้วยแล้ว เป็นเหตุให้ทั้งงานธุรการและงานวิชาการไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

3. ปัญหาครูธุรการไม่เข้าใจงานธุรการ ครูทำหน้าที่ธุรการหรือการเงินของโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนมากไม่เข้าใจระเบียบวิธีปฏิบัติงานธุรการและการเงินโดยละเอียด เพราะไม่ได้รับการอบรมความรู้ในด้านนี้โดยเฉพาะ เท่าที่เป็นอยู่ครูส่วนใหญ่ที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานธุรการหรือการเงินของโรงเรียนต่างก็ปฏิบัติกันไปตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย แต่จะทำอย่างไร หรือมีวิธีการอย่างไรนั้น ครูผู้รับผิดชอบแต่ละคนมีหน้าที่ต้องศึกษาหาความรู้ความชำนาญในการปฏิบัติงานด้วยตนเอง

จันทราณี สงวนนาม ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า

1. ฝ่ายวิชาการระดับสูง ควรจัดให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับงานธุรการและการเงินของโรงเรียน เพื่อให้ครูทุกคนได้มีความรู้ในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่ทำหน้าที่ธุรการของโรงเรียน ควรฝึกให้ครูทุกคนเป็นงานธุรการ และสามารถทำแทนกันได้เป็นบางอย่าง ในกรณีที่ครูธุรการป่วย เพื่อมิให้งานธุรการของโรงเรียนต้องชะงักไปด้วย

2. โรงเรียนควรต้องจัดชั่วโมงสอนของครูให้เหมาะสม โดยเฉพาะครูที่ทำหน้าที่ธุรการ หากมีชั่วโมงสอนมากเกินไปก็จะเสียผลทั้งสองฝ่าย

3. ไม่ว่าจะเป็โรงเรียนขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ตาม วิธีการปฏิบัติงานธุรการและการเงินของโรงเรียนย่อมเหมือนกันหมด จะต่างกันก็แต่ในด้านปริมาณเท่านั้น โรงเรียนจึงควรมีแผนการปฏิบัติงานที่แน่นอนและรัดกุม

4. ครูที่ทำหน้าที่ธุรการและการเงินของโรงเรียน จะต้องยอมรับสภาพการทำงานของตน และยึดปรัชญาที่ว่า "บริการ" แก่ครูทุกคนด้วย จึงต้องเป็นผู้ที่มีความสุขุม รอบคอบ มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต โอบอ้อมอารี และยินดีให้บริการทุกคนด้วยใจรัก

ประยงค์ เนาวบุตร (2525) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงปรารถนาของครูโรงเรียนชุมชนตามทัศนะของผู้บริหารการศึกษา ครู และประชาชน ในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าครูโรงเรียนชุมชนควรมีคุณลักษณะด้านต่างๆ คือ คุณลักษณะด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การเตรียมการสอนดีรู้จักใช้อุปกรณ์การสอนและมีวิธีสอนที่ดี คุณลักษณะด้านบุคลิกท่าทาง ได้แก่ การยิ้มแย้มแจ่มใส มีสุขภาพจิตและสุขภาพกายดี มีอารมณ์ขัน คุณลักษณะการเป็นผู้นำ ได้แก่ การมีความสามารถชักนำบุคคลอื่นให้เข้าร่วมกิจกรรมหมู่คณะ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มี

ความคิดสร้างสรรค์ คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ได้แก่ การให้การต้อนรับผู้มาติดต่อร่วมมือกับผู้ปกครอง มองบุคคลอื่นในแง่ดี คุณลักษณะด้านความประพฤติและคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในศีลธรรม ไม่หลงมัวเมาต่ออบายมุขคุณลักษณะด้านความเป็นประชาธิปไตย ได้แก่ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพมติของกลุ่ม คุณลักษณะด้านการปฏิบัติงานทั่วไป ได้แก่ การปรับปรุงโรงเรียนให้ก้าวหน้าเสมอ อุทิศเวลาให้กับงานทุกอย่าง

งานวิจัยของ ระดม บุญเรือง (2518) เรื่องความคิดเห็นของนักเรียนประถมศึกษาและผู้ปกครอง ในจังหวัดอุดรดิตถ์เกี่ยวกับขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์มาตรฐานของครูประถมศึกษา ซึ่งวิจัยจากกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนประถมศึกษาและผู้ปกครองนักเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 1,100 คน ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าร้อยละและสถิติไคแอสควร์ ข้อค้นพบส่วนหนึ่งเกี่ยวกับสมรรถภาพด้านงานกิจกรรมนอกโรงเรียนนั้น ผู้ปกครองนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดอุดรดิตถ์ มีความคิดเห็นว่า ครูควรเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การสร้างถาวรวัตถุของวัด ฯลฯ อันจะทำให้ครูเกิดความสนิทสนมกับผู้ปกครอง ทำให้เกิดความสามัคคี และครูจะได้เป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่น ทำให้ชาวบ้านนับถือครูมากขึ้น เมื่อทางโรงเรียนมีปัญหา จะได้ขอความร่วมมือและความช่วยเหลือจากผู้ปกครองและชาวบ้านเป็นอย่างดี

ศรีสมร พุ่มสะอาด (2530 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การศึกษาคุณภาพของครูประถมศึกษา โดยถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 20 คน รวม 3 รอบ พบว่า คุณลักษณะที่แสดงคุณภาพของครูประถมศึกษามี 6 ด้านคือ ความรู้ในวิชาชีพ คุณธรรมและจริยธรรม อุดมการณ์และวิญญานครู การพัฒนาชุมชน วินัยและบุคลิกภาพของครู นอกจากนี้คุณลักษณะที่สามารถจำแนกคุณภาพของครูออกเป็นกลุ่มคุณภาพสูงและคุณภาพต่ำมี 4 ด้านตามลำดับความสำคัญคือ ความรู้ในวิชาชีพ คุณธรรมและจริยธรรม วินัยและการพัฒนาชุมชน

จารึก นนทวาสี (2524 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องเกณฑ์การตัดสินครูประถมศึกษาดีเด่น พบว่า ผู้อำนวยการประถมศึกษาจังหวัด 62 คนและครูวิชาการกลุ่มโรงเรียนในจังหวัดเชียงราย 80 คน มีความเห็นต่อรายการคุณลักษณะของครูดีเด่นซึ่งสามารถนำไปจัดเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการตัดสินครูประถมศึกษาดีเด่นได้ รวม 101 ข้อ แยกเป็นหมวดต่าง ๆ เรียงตามลำดับความสำคัญคือ ด้านการสอน ด้านวิชาการ ด้านกิจการนักเรียน ด้านความสัมพันธ์และการบริการ ด้านคุณลักษณะเฉพาะตัวของครู ด้านธุรการและการพัฒนา

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

กิลเบท ไฮเอท (Gilbert Highet, 1951) มีความเห็นว่า ครูดีจะต้องประกอบด้วยลักษณะ 10 ประการ คือ

1. วิชาที่สอนเป็นอย่างดี หมายความว่า ต้องเข้าใจวิชาที่สอนอย่างลึกซึ้ง ต้องศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในวิชาที่ตนสอนอย่างแท้จริง
2. ชอบวิชาที่สอน เมื่อมีความรู้ในวิชาที่สอนแล้ว ต้องชอบวิชาที่สอนด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดความรักและความตั้งใจที่จะให้ความรู้แก่นักเรียนของตน ถ้าผู้สอนไม่ชอบวิชาที่ตนสอนแล้ว จะบอกให้ผู้เรียนรักหรือสนใจในวิชานั้นได้อย่างไร
3. ชอบเด็ก ครูทั้งหลายควรจะมีใจรักเด็ก ถ้าไม่รักหรือชอบนักเรียน ครูต้องเข้าใจถึงจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก เด็กเป็นผู้บริสุทธิ์ มีแต่ความจริงใจ ครูต้องรู้จักปรับตัวเข้ากับเด็กในวัยต่าง ๆ ได้ ไม่ใช่เอาแต่ลงโทษ ต้องรู้จักใช้เหตุผลในการพิจารณาพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เด็กแสดงออก และต้องให้ความเสมอภาคแก่นักเรียนทุกคน
4. รู้จักเด็ก หมายความว่า ต้องรู้จักเด็กเป็นรายบุคคล รู้จักการสอนแบบเอกัตภาพ โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก วัยของเด็กแต่ละวัยแตกต่างกันมาก ซึ่งจะทำให้ครูสามารถเลือกกิจกรรมได้ดีและเหมาะสมกับเด็ก ในการรู้จักเด็กนี้ ต้องอาศัยประสบการณ์ของครูที่ได้คลุกคลีอยู่กับเด็ก โดยเริ่มจากใบหน้า ชื่อ ที่อยู่ สภาพครอบครัว ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทางบ้าน จะทำให้ครูสามารถแก้ปัญหา ให้คำปรึกษาและแนะแนวแก่เด็กได้
5. สนใจเหตุการณ์ปัจจุบัน ครูที่ดีนั้นไม่ใช่ผู้ที่สนใจเฉพาะงานประจำวันของตนวันต่อวัน ครูจะต้องเป็นผู้เห็นมาก คิดมาก และรู้มากกว่าคนทั่วไปในสังคม หมายถึง ครูต้องสนใจในความเป็นไปของโลกปัจจุบัน รู้วิธีคิดแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลและรวดเร็ว รู้จักวิธีแสวงหาความสุขจากสิ่งแวดล้อมของตน ครูต้องเป็นเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างโรงเรียนกับโลกภายนอก รวมทั้งการปรับปรุงชุมชนของตนให้ดีขึ้น
6. รู้จักประยุกต์ความรู้ ครูที่ดีต้องรู้จักวิธีที่จะนำวิชาต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน คือ การสอนให้นักเรียนรู้จักการปฏิบัติหรือทำงานด้วยตนเองจริง ๆ ไม่ใช่เอาแต่พูด ทั้งนี้ต้องให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็กด้วย
7. มีอารมณ์ขัน สิ่งที่ต้องมีอยู่ในตัวของครูที่ดี คือ การมีอารมณ์ขัน เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลินไปกับการเรียน ถึงแม้วิชานั้นจะยากเพียงใด การใช้อารมณ์ขันอย่าให้พร่ำเพรื่อ ต้องรู้จักกาลเทศะและความเหมาะสม
8. มีความจำดี ครูที่ดีจะต้องมีความสามารถในการจำเหมือนกับนักดนตรีที่ต้องจำโน้ตเพลงให้แม่นยำไม่ผิดพลาด เพราะนักเรียนจะจำข้อมูลที่ผิดพลาดติดตัวไป ครูต้องระมัดระวังในเรื่องความถูกต้องของวิชาที่ตนสอน คือต้องจำให้แม่นยำนั่นเอง

9. มีความตั้งใจสูง ครูที่ดีต้องเป็นผู้ที่มีความตั้งใจในการทำงาน มีความพยายามที่จะสอนนักเรียนให้เกิดความรู้ให้มากที่สุด ถึงแม้บางครั้งจะรู้สึกท้อแท้ในพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน ครูจะต้องมีความตั้งใจสูงที่จะต่อสู้อุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ชัยชนะ คือ การดึงนักเรียนกลับมาสนใจในการสอนของครูอีก

10. มีความเมตตากรุณา เป็นการยากที่จะเป็นครูที่ดีได้ ถ้าปราศจากคุณธรรมข้อนี้ การบังคับนักเรียนไม่ช่วยให้นักเรียนมีการเรียนดีขึ้นเสมอไป ระเบียบวินัยที่เคร่งครัดไม่เหมาะสมกับการเรียนทุกวิชา นักเรียนทุกคนมีความปรารถนาจะเข้าไปขอความช่วยเหลือจากครูอยู่เสมอ การให้อภัยและการเห็นใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ครูและนักเรียนเข้าใจกันดี ซึ่งจะนำไปสู่ผลสำเร็จของการเรียนการสอน

ในมลรัฐแมริแลนด์ (Maryland, 1973) สหรัฐอเมริกา ได้มีการออกกระเปียบข้อบังคับของสมาคมครูเกี่ยวกับคุณลักษณะและความสามารถของครู (The Characteristics of the Competent Teacher in Har ford County) สำหรับประเมินผลการทำงานของครู มี 6 ประการคือ

1. บุคลิกภาพ เช่น ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ เชื่อมั่นในตนเอง รู้จักกาลเทศะ เข้ากับคนได้ทุกลักษณะ เป็นต้น
2. การปฏิบัติงาน เช่น ทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตรงเวลาเสมอ สอนเด็กและปกครองชั้นได้ดี รู้จักเด็กเป็นรายบุคคลดี ตรวจสอบสม่ำเสมอ รู้จักใช้ประโยชน์จากบุคคลในวงงานของตน เป็นต้น
3. การสอน เช่น เตรียมการสอนประจำวันสม่ำเสมอ สอนนักเรียนให้เข้ากับชีวิตประจำวัน สอนให้นักเรียนรู้จักช่วยตนเอง มีเสียงดังฟังชัด ใช้ภาษาถูกต้อง เป็นต้น
4. ความรับผิดชอบในอาชีพ เช่น มีความสัมพันธ์กับนักเรียนในด้านจริยธรรมเป็นอย่างดี ภูมิใจในอาชีพครู เอาใจใส่ต่อการพัฒนาการของเด็กเสมอ ซื่อสัตย์ต่อเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร เคารพต่อเสียงส่วนมาก เป็นต้น
5. การแสวงหาความรู้ เช่น มีความเป็นเลิศในสาขาวิชาการของตน มีใจใฝ่หาความรู้ต่อเนื่องตลอดเวลา เข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ ศึกษาจุดประสงค์ของวิชาที่จะสอนให้เข้าใจได้ดี เป็นต้น
6. ความสัมพันธ์กับชุมชน เช่น เข้าใจปัญหาของท้องถิ่นดี รู้จักของหน้าที่พลเมืองที่ดี เข้าใจส่วนบกพร่องของโรงเรียนเกี่ยวกับชุมชน เคารพความเห็นของชุมชน จิตต่อชุมชนสม่ำเสมอและให้ชุมชนมีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียน เป็นต้น

Paul Witty (1974 : 622 - 671) นักวิจัยที่มีชื่อเสียงชาวอเมริกัน ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดี โดยใช้เด็กนักเรียนในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยม

ศึกษา จำนวน 12,000 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง จากผลการวิจัย ได้สรุปลักษณะของครูที่ดีในทัศนะของเด็ก 12 ประการ ตามลำดับดังนี้

1. มีเจตคติที่ดีต่อการปกครองที่ดีในระบอบประชาธิปไตย
2. ให้ความสนใจแก่เด็กเป็นรายบุคคล
3. มีความอดทน
4. มีบุคลิกภาพดี
5. มีใจกว้างขวาง
6. มีความยุติธรรม
7. มีอารมณ์ดี
8. มีความประพฤติดี
9. ให้ความสนใจในปัญหาของเด็ก
10. รู้จักยืดหยุ่น
11. ให้การยอมรับและยกย่องผู้อื่น
12. มีวิธีการสอนที่แปลกและใหม่อยู่เสมอ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย